Colecţie coordonată de Al. Cistelecan

Care este influenţa capitalismului asupra spiritualităţii noastre? Atâta timp cât Dumnezeu nu face parte din planurile de reconstrucţie socială şi politică, nu putem scăpa de atitudinile şi comportamentele malefice prezente în societatea postmodernă, pentru că suntem asemeni celor care doreau să construiască Turnul Babel: construim fără o fundaţie ancorată în eternitate, construim o *cultură a morţii*.

Mulţi se pot întreba de ce atâta înverşunare a Bisericii pentru propovăduirea *Evangheliei vieţii*. Răspunsul e că orice ameninţare adusă demnităţii şi vieţii omului nu poate să nu răsune în inima Bisericii, care doreşte ca toţi oamenii să aibă „viaţa din plin", „viaţa adevărată". În această societate a descurajării, a stimulentelor şi a suferinţelor, suntem obligaţi – creştini sau nu – să reconstruim societatea postmodernă, pentru ca în cele din urmă să se instaureze o nouă *cultură a vieţii*, rod al culturii adevărului şi iubirii.

ISBN 978-973-141-275-7

Pe coperta 1: Gustav Klimt, *Moarte şi viaţă*, 1916, colecţie privată

colecţia Quaestio 4

ANDREI-CLAUDIU HRIŞMAN • CULTURA MORŢII ÎN ROMÂNIA ACTUALĂ.

Galaxia Gutenberg

colecţia Quaestio 4 ANDREI-CLAUDIU HRIŞMAN

Cultura morţii în România actuală

Câteva probleme sociale şi bioetice.

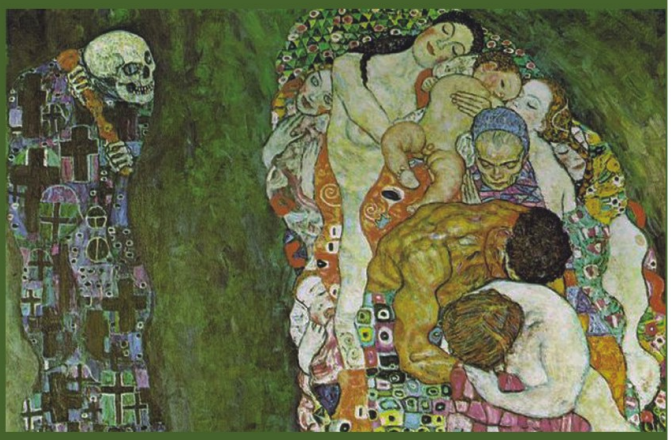

Galaxia Gutenberg

Andrei-Claudiu Hrişman

CULTURA MORȚII ÎN ROMÂNIA ACTUALĂ. CÂTEVA PROBLEME SOCIALE ŞI BIOETICE

Galaxia Gutenberg
2010

Coperta: Cristian Marchiş

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
HRIŞMAN, ANDREI
Cultura morţilor în România actuală : câteva probleme sociale şi bioetice / Andrei Hrişman ; ed.: Silviu Hodiş. - Târgu-Lăpuş : Galaxia Gutenberg, 2010
Bibliogr.
ISBN 978-973-141-275-7

I. Hodiş, Silviu (ed.)

393(498)

© 2010, Andrei-Claudiu Hrişman
© 2010, Editura Galaxia Gutenberg

Editura Galaxia Gutenberg
435600 Târgu Lăpuş, str. Florilor nr. 11
tel/fax: 0262-385786; mobil: 0723-377599
e mail: comercial@galaxiagutenberg.ro
www.galaxiagutenberg.ro
www.librariilegutenberg.ro

Moto:
„Poruncile lui Dumnezeu
ne învață calea vieții”[1].

[1] IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae* (25.03.1995), ed. ARCB, Bucureşti 2007, § 75.

Cuprins

PREFAŢĂ 11
I. INTRODUCERE....13
I.1. Societatea postmodernă şi Biserica Catolică....13
I.2. Definirea noţiunii de „cultura morţii” 17
I.3. Scopul lucrării şi actualitatea ei 21
I.4. Baza de documentare 22
I.5. Metoda de lucru 23
I.6. Chestionar „Cultura morţii în România” 24
II. CULTURA MORŢII ÎN ROMÂNIA....29
II.1. „Consumismul”, excesul şi dependenţa....29
II.1.1. Sistemul digestiv – al doilea creier....30
II.1.2. Mass-media şi impactul ei în societate 32
II.1.3. Societatea postmodernistă – societate de consum....34
II.1.3.1. „Consumismul” – arta de a cuceri o societate 35
II.1.3.2. Metode practicate de comercianţi/ producători pentru influenţarea consumatorului. Publicitatea 38
II.1.3.3. Influenţa societăţii de consum asupra spiritualităţii şi a culturii 40
II.1.4. Excesul şi influenţa lui asupra spiritualităţii 43
II.1.5. Dependenţa....45
II.1.5.1. Dependenţa de ceai, cafea şi tutun....47
II.1.5.2. Dependenţa de alcool....48
II.1.5.3. Dependenţa de droguri 49
II.1.5.4. Influenţa dependenţei asupra spiritualităţii....50
II.2. Poluarea şi influenţele ei asupra spiritualităţii....52
II.2.1. Poluarea şi efectele ei asupra sănătăţii noastre....52
II.2.2. Soluţii pentru limitarea poluării şi a efectelor ei....56
II.3. Violenţa – un flagel contemporan 60
II.3.1. Violenţa domestică....62
II.3.1.1. Forme ale violenţei domestice 65
II.3.1.2. Cauze ale violenţei domestice 67

II.3.1.3. Consecinţele violenţei domestice....69
II.3.1.4. Violenţa domestică în România şi în alte ţări....71
II.3.1.5. Factori de protecţie împotriva violenţei domestice....73
II.3.1.6. Măsuri luate de societate şi de Biserică pentru limitarea violenţei domestice....74
II.3.2. Violenţa în şcoli, în mass-media şi în spatele monitorului....77
II.3.3. Violenţa în muzică, sport, pe stradă, în muncă şi în politică....81
II.3.4. Violenţa financiară....84
II.3.5. Violenţa în biserici şi în numele lui Dumnezeu....85
II.3.6. Violenţa în România....88
II.3.7. Măsuri luate de societate şi de Biserică pentru limitarea violenţei....89
II.4. Pornografia, prostituţia şi educaţia sexuală....92
II.4.1. Sexualitatea în mass-media....92
II.4.2. Pornografia – o realitate dureroasă....94
II.4.2.1. Pornografia – „tehnologizarea sexului"?....94
II.4.2.2. Erotismul – pornografie deghizată?....95
II.4.2.3. Pornografia – artă postmodernă?....96
II.4.2.4. Pornografia - educaţie sexuală?....97
II.4.2.5. Dezordinea din sfera sexuală - consecinţă a pornografiei?....98
II.4.3. Prostituţia – o boală sau o meserie?....99
II.4.3.1. Iluzii despre prostituţie....100
II.4.3.2. Prostituţia – afacere?....101
II.4.3.3. Legalizăm prostituţia în România?....102
II.4.4. Educaţia sexuală în România....105
II.4.5. Poziţia Statului român şi a Bisericii....106
II.4.6. Soluţii pentru o societate care propune o morală echidistantă....106
II.5. Avortul....110
II.5.1. Consecinţele medicale ale avortului....114
II.5.2. Avortul în România....116
II.5.3. Ce cred tinerii despre avort?....118
II.5.4. Avortul nu este o alternativă....119

II.5.5. Avortul nu este o metodă anticoncepţională 123
II.5.6. Posibile soluţii pentru diminuarea mentalităţii abortive 123
II.6. Eutanasia – între imoralitate şi legalizare 127
II.6.1. Tipuri de eutanasie 129
II.6.2. Eutanasia ieri şi azi 133
II.6.3. Când un om este mort 100%? 136
II.6.4. Persoane aflate în comă – soluţii morale 138
II.6.5. Argumente pro-eutanasie 139
II.6.6. Argumente contra eutanasiei 143
II.6.7. Valoarea suferinţei – calea spre desăvârşire 146
II.6.8. Suicidul asistat - un fenomen macabru 148
II.6.9. Medicul, eutanasia şi suicidul asistat 150
II.6.10. Există soluţii umane şi morale? 153
II.6.10.1. Alternative la eutanasie – controlul durerii şi al bolii 154
II.6.10.2. Dreptul pacientului de a refuza tratamentul 156
II.6.11. Legalizăm eutanasia? 157
II.6.11.1. Tentative de a legaliza eutanasia 157
II.6.11.2. Puncte de vedere juridice privind eutanasia 162
II.6.12. Eutanasia – un drept fundamental moral? 164
III. CONCLUZII 169
IV. BIBLIOGRAFIE 173
Prescurtări tehnice 189

PREFAȚĂ

Această carte este de fapt lucrarea de licență pe care subsemnatul a susținut-o la finalizarea Facultății de Teologie Greco-Catolică, secția Teologie Pastorală din cadrul Universității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca.

Chiar dacă reparcurgând lucrarea am întâlnit anumite pasaje sau idei care ar putea fi dezvoltate sau rediscutate (cu atât mai mult cu cât studiile mele ulterioare în acest domeniu mă împing la o reflexie mai profundă), am decis să păstrez forma inițială, deoarece proiectul nu își propune o abordare exhaustivă, ci un parcurs global al subiectului, în scopul creionării cât mai atente a marilor provocări ale bioeticii în lumea contemporană.

Probabil că ar fi fost oportun ca această lucrare să vadă lumina zilei la sfârșitul anului 2008, atunci când a fost de fapt finalizată, dar impedimentele inerente și-au spus cuvântul. În plus, lucrarea ar putea stârni dezaprobarea maselor care, sub pretextul unei mentalități conforme cu Occidentul, își arogă anumite drepturi ale căror consecințe nici nu le cunosc.

Nu am de gând ca în această scurtă prefață să-mi fac apologia sau critica, ci las pe fiecare dintre dumneavoastră, cei care răsfoiți această lucrare, să-i acordați votul de încredere. Îmi puteți trimite impresiile, obiecțiile, completările, nemulțumirile etc., pe adresa culturamortiiromania@yahoo.com.

Pentru simplificarea lecturii am decis ca toate trimiterile din text să apară la finalul fiecărui paragraf pentru a nu fragmenta prea mult lectura textului şi a nu distrage atenţia cititorului. Sper ca acest lucru să nu creeze neplăceri nici unuia dintre cititori.

I. INTRODUCERE

I.1. Societatea postmodernă şi Biserica Catolică

Dincolo de marile descoperiri ale ştiinţei, trebuie să admitem că există oameni care «încrezându-se prea mult în progresul ştiinţelor naturale şi al tehnicii, cad într-un fel de idolatrizare a lucrurilor temporale, devenind mai degrabă sclavii decât stăpânii lor», care nu mai ţin cont de învăţătura creştin-tradiţională care priveşte moartea ca o separare a corpului de suflet, o eliberare de lumea păcatului pentru a se face părtaşi fericirii veşnice[2].

Din păcate Europa şi-a pierdut memoria şi moştenirea creştină, iar de aici a rezultat un agnosticism practic şi un indiferentism religios care le dă multor europeni o aură de oameni care trăiesc fără rădăcini spirituale[3].

Societatea postmodernă este caracterizată şi de răspândirea „religiei capitaliste", ce poate fi identificată cu o înfrânare, cu o «temperare raţională a pornirii iraţionale», având ca ţel câştigul obţinut printr-o «activitate capitalistă continuă, raţională, spre un câştig mereu reînnoit: spre rentabilitate», pentru că «o întreprindere (economică)

---

[2] «Apostolicam Actuositatem» în *Conciliul Vatican II*, ed. ARCB, Bucureşti 2000, § 7; Karl RAHNER, *Le chrétien et la mort*, ed. Desclée de Brouwer, Paris 1966, p. 16.

[3] IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa* (28.06.2003), ed. Presa Bună, Iaşi 2003, § 7.

individuală care nu s-ar ghida după şansa de a obţine rentabilitate ar fi sortită pieirii»[4].

Care este influenţa capitalismului asupra spiritualităţii noastre? Câştigă Biserica care aduce un profit spiritual? Falimentează toate Bisericile pentru că „profitul spiritual" nu mai este o prioritate în viaţa omului postmodern? Nu putem răspunde la aceste întrebări atâta timp cât lupta continuă încă, dacă există o luptă, motiv pentru care trebuie să cunoaştem influenţele concrete pe care le are mentalitatea societăţii capitaliste asupra vieţii noastre şi, implicit, asupra vieţii noastre spirituale.

Atâta timp cât Dumnezeu nu face parte din planurile de reconstrucţie socială şi politică, nu putem scăpa de atitudinile şi comportamentele malefice prezente în societatea postmodernă, pentru că suntem asemeni celor care doreau să construiască Turnul Babel: construim fără o fundaţie ancorată în eternitate, acolo unde «templul consumului nu este nimic altceva decât la vie en rose»[5].

În această societate a «descurajării şi a stimulentelor, a suferinţelor şi a naşterii subiective», suntem obligaţi, şi nu doar pentru că ne numim creştini, să reconstruim societatea postmodernă pentru a readuce în faţa contemporanilor paradisul inaugurat de Isus, pentru ca înţelegând odată pentru totdeauna că doar prin iluminarea Spiritului Sfânt putem aduce roade bogate şi frumoase, să trăim aşa cum ar trebui să trăim[6].

---

[4] Max WEBER, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, ed. Humanitas, Bucureşti 2003, p. 9.

[5] Ariel Álvarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie 4*, ed. Sapientia, Iaşi 2006, p. 42; Mădălina DIACONU, *Despre miresme şi duhori – o interpretare fenomenologică a olfacţiei*, ed. Humanitas, Bucureşti 2007, p. 207.

[6] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, ed. Polirom, Iaşi 2007, p. 178; Ariel Álvarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie 4*, p. 43.121.

Creştinii, dar nu numai, sunt expuşi riscului de a cădea în cea mai mare eroare a societăţii contemporane, aceea de a delimita credinţa mărturisită de viaţa lor de toate zilele. În aceste condiţii, toţi trebuie să colaborăm, creştini sau necreştini, pentru ca «promovând tot ce este adevărat, tot ce este drept, tot ce este sfânt, tot ce este vrednic de iubire»[7], să ajungem la unitatea fiinţei noastre şi la o viaţă autentică.

Încercarea inconştientă a umanităţii de a se întoarce la „păgânism" este şi va fi posibilă atâta timp cât vom lăsa deoparte învăţătura lui Dumnezeu şi o vom lăsa «să-şi piardă sarea şi să devină searbădă»[8].

În acest context tulbure, Biserica, «sare a pământului şi lumina lumii», atât ierarhia, cât şi laicii, este chemată să propovăduiască «Evanghelia vieţii» pentru ca în cele din urmă «să se instaureze o nouă cultură a vieţii, rod al culturii adevărului şi a iubirii»[9].

Mulţi se pot întreba de ce atâta înverşunare pentru propovăduirea Evangheliei vieţii. Le putem răspunde foarte clar şi concis că «orice ameninţare adusă demnităţii şi vieţii omului nu poate să nu răsune în inima Bisericii» deoarece «într-o epocă în care se proclamă solemn drepturile inviolabile ale persoanei şi se afirmă public valoarea vieţii, acelaşi drept la viaţă este practic negat şi călcat în picioare, în special în momentele cele mai reprezentative ale existenţei, care sunt naşterea şi moartea»[10].

---

[7] «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 43; «Apostolicam Actuositatem» în *Conciliul Vatican II* § 14.

[8] Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, ed. Humanitas, Bucureşti 2007, p. 107.

[9] «Ad Gentes» în *Conciliul Vatican II*, § 1.21; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 77.79.

[10] IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 3.18.

Biserica, «expertă în umanitate» şi având o misiune în slujba «civilizaţiei iubirii» şi a vieţii, nu trebuie să fie privită ca un mare dictator care nu simte şi nu gândeşte pentru că ea luptă pentru recunoaşterea demnităţii fiecărei persoane şi a respectării drepturilor fundamentale ale tuturor oamenilor, pentru ca astfel să trăim într-o societate cu adevărat democratică[11].

Spre deosebire de unele secte care consideră că lumea este condamnată la pierzare deoarece Dumnezeu a abandonat-o şi care propun ca soluţie mântuirea individuală şi fuga de lume, pentru catolici lumea se transformă pentru că «trăim în zilele lui Mesia, zilele Domnului, zilele paradisului. De noi depinde ca toate acestea să devină realitate»[12].

Bisericile din Europa, implicit şi Biserica Catolică, declarau într-unul dintre documentele comune: «pe continentul nostru european, între Atlantic şi Urali, între Capul Nordului şi Marea Mediterană, care astăzi, mai mult decât oricând, poartă amprenta unei culturi pluraliste, vrem să ne angajăm pe baza Evangheliei pentru **demnitatea persoanei umane**, creată după chipul lui Dumnezeu, iar ca Biserici să contribuim împreună la reconcilierea popoarelor şi a culturilor». Acelaşi document propune tuturor Bisericilor din Europa să se implice pentru un continent uman şi social deopotrivă, în care adevăratele drepturi ale omului să fie respectate, iar căsătoria, familia, caritatea, milostivirea şi iertarea să fie recunoscute ca valori universal valabile şi actuale[13].

---

11 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae* (22.02.1987), ed. Presa Bună, Iaşi 2004, p. 6; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 101.

12 Ariel Ávarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie 4*, p. 122.

13 CONFERINŢA BISERICILOR EUROPENE ŞI CONSILIUL CONFERINŢEI EPISCOPILOR EUROPENI, *Charta œcumenica.*

Atâta timp cât Europa nu realizează şi globalizarea în solidaritate, pentru ca dincolo de globalizarea economică şi socială să prospere iubirea şi adevărata umanitate, nu vom putea niciodată instaura o adevărată civilizaţie a fericirii autentice în care «civilizaţia iubirii» se realizează prin redescoperirea Dumnezeului unic, Tatăl tuturor şi Creatorul familiei umane[14].

Niciunul dintre noi, indiferent de apartenenţa religioasă sau socială, nu trebuie să-l eliminăm pe Dumnezeu din viaţa noastră pentru a ne cuceri libertatea, după cum ar vrea-o umanismul ateu, ci redescoperindu-l pe Dumnezeu în interiorul fiecăruia dintre noi şi, implicit în viaţa noastră, să dobândim adevărata libertate, pentru ca să nu ajungem să cântăm alături de Charles JUNDZILL: „Umanitatea a devenit miez/ A toată speculaţia:/Spre ea acum concentrez/ Tot ce-nseamnă emoţia./ E idealul tot mereu prielnic/ Ce presimţea-nceputul şovăielnic/ Al popoarelor ei aflate în copilărie,/ Pe ea toţi au s-o venereze,/ Şi-mpărăţia ei menită-i să reteze/ A vremilor noastre urgie”[15].

I.2. Definirea noţiunii de „cultura morţii”

Putem încerca să dăm nenumărate definiţii ale acestei sintagme şi să întoarcem problema pe toate feţele, însă cea mai sugestivă şi cea mai obiectivă explicaţie a ceea ce Biserica Catolică înţelege prin «cultura morţii» a fost dată de

---

Linii directoare pentru cooperarea crescândă dintre Bisericile din Europa (22.04.2001), ed. Presa Bună, Iaşi 2003, p. 4.14.

14 IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 112; IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, Bucureşti 1994, p. 63.

15 Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, p. 27.176.

PAPA IOAN PAUL AL II-LEA în Enciclica *Evangelium Vitae*, unde afirmă: «suntem în faţa unei realităţi mai vaste, care poate fi considerată ca o adevărată structură a păcatului, caracterizată de impunerea unei culturi opuse solidarităţii, care se prezintă în multe cazuri ca adevărată „cultură a morţii". Ea este promovată activ de puternice curente culturale, economice şi politice, purtătoare ale unei concepţii a societăţii bazată pe simpla eficienţă»[16].

Cultura morţii este, de fapt, o anti-cultură ce promovează, uneori fără să-şi dea seama, sau chiar în numele drepturilor omului, iresponsabilitatea persoanei umane, însă «cultura contemporană a morţii nu s-a născut în lumea postmodernă, ea are un precedent şi o rădăcină în regimurile totalitariste»[17].

În această «confruntare dintre bine şi rău, dintre moarte şi viaţă, dintre „cultura morţii" şi „cultura vieţii" […] nu ne putem sustrage responsabilităţii noastre de a face o alegere necondiţionată în favoarea vieţii»[18].

După cum spuneam, expresia «cultura morţii» a fost lansată în timpurile noastre de Biserică prin glasul Magisteriului şi desemnează „crima cultivată" de societatea contemporană - atrocităţile săvârşite în numele drepturilor omului: «tot ce se opune vieţii înseşi, cum ar fi omorul de orice fel, genocidul, avortul, eutanasia, şi chiar sinuciderea voluntară; tot ce violează integritatea persoanei umane, ca mutilările, tortura fizică sau psihică, încercările de a constrânge însuşi sufletul; tot ce insultă demnitatea umană, cum ar fi condiţiile neomeneşti de viaţă, detenţia arbitrară, deportarea, sclavia, prostituţia, traficul de femei şi tineri; de asemenea condiţiile

---

16 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 12.

17 Anca Maria CERNEA - Vincent Jean Pierre CERNEA, «Postmodernism şi civilizaţie creştină în problematica bioeticii» în *Pleroma*, 3/09.2007, p. 117.

18 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 28.

înjositoare de muncă în care muncitorii sunt socotiţi simple unelte de profit şi nu persoane libere şi responsabile; toate acestea şi altele de acest fel sunt o ruşine. Ele otrăvesc civilizaţia umană şi pângăresc mai mult pe cei ce le comit decât pe aceia care le îndură; mai mult, ele constituie o gravă jignire adusă onoarei Creatorului»[19].

Însă într-o lume ca a noastră, democratică şi auto-educatoare, Bisericile continuă să-şi expună punctul de vedere, aşa cum a făcut şi SFÂNTUL PĂRINTE BENEDICT AL XVI-LEA cu ocazia celebrării, pentru prima dată în calitate de pontif, a sacramentului botezului în Capela Sixtină: «Putem spune de asemenea că în vremurile noastre este necesar să spunem un „nu" culturii predominante a morţii, anti-culturii care se manifestă de exemplu prin plasa drogurilor. Fuga de realitate se face într-o fericire iluzorie şi falsă, ce se manifestă prin minciuni, înşelătorii, nedreptăţi, sfidându-i pe ceilalţi, sfidând solidaritatea, sfidând responsabilitatea faţă de săraci şi suferinzi. Cultura morţii se manifestă într-o sexualitate care devine pură satisfacere, fără responsabilitate, care face din om un lucru, să spunem aşa, fără să îl mai considere deci o persoană, cu o iubire personală, cu fidelitate, ci transformându-l într-un bun de consum. Acestei aparente promisiuni de fidelitate, acestui fast al unei vieţi aparente care în realitate nu este decât un instrument al morţii, acestei „anti-culturi", noi îi spunem „nu" pentru a promova o cultură a vieţii»[20].

Pe muchie de cuţit, la limita dintre pro şi contra acestei „culturi" – impropriu spus „cultură"- se află publicitatea din mass-media. Aceasta poate fi împotriva vieţii în momentul în care se foloseşte de non-valori ce au un puternic impact

---

19 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 27.

20 PAPA BENEDICT AL XVI-LEA, «Botezând, Papa denunţă cultura morţii» (08.01.2006) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=11368&lang=r.

negativ asupra societăţii (exemplu: campanii pro-avort, eutanasie, folosirea anticoncepţionalelor etc.), degradând cultura şi valorile acesteia prin vulgaritate[21]. Faptul nu se poate însă generaliza, câta vreme publicitatea, mass-media în general sunt uneori de bun gust şi conforme cu cele mai înalte principii morale.

Nevoia de senzaţional a făcut ca presa să se concentreze prea mult asupra aspectelor negative ale naturii umane – încurajând, involuntar, cultura morţii – şi astfel apare pericolul ca violenţa şi agresivitatea să fie principalele ei caracteristici. În faţa acestui fapt, nu doar Biserica Catolică ia atitudine, ci şi lideri spirituali precum DALAI LAMA: «cred că este o greşeală. Faptul că violenţa este o ştire sugerează exact contrariul acestei idei»[22].

O altă maladie a societăţii moderne este pornografia care distruge, banalizează caracterul familial al sexualităţii umane, valoarea sa autentică şi, alături de violenţă, sufocă afecţiunea şi compasiunea pentru a face loc indiferenţei şi chiar brutalităţii, creând un cadru propice propagării culturii morţii[23].

Prin urmare, «cultura morţii e o cultură a ipocriziei» pentru că deformează misterul morţii şi-l consideră un simplu eveniment biologic, asemeni morţii animalelor. Având în faţa ochilor acest argument, societatea democratică legalizează atrocităţile umanităţii[24].

Niciodată nu vom fi capabili să înregistrăm complet vasta gamă a ameninţărilor la adresa vieţii umane, dar

---

21 CONSILIUL PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Etica în publicitate*, Iaşi 2004, p. 7.20.22.

22 DALAI LAMA, *Etica noului mileniu*, ed. Ştiinţifică, Bucureşti 2000, p. 213.

23 CONSILIUL PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Pornografia şi violenţa în mijloacele de comunicare: un răspuns pastoral*, Iaşi 2002, p. 9.

24 Claudiu DUMEA, *Decalogul*, ed. ARCB, Buzău 1999, p. 92; Karl RAHNER, *Le chrétien et la mort*, p. 96.

conştientizând că «din sângele lui Cristos, toţi oamenii sorb şi puterea de a se angaja în favoarea vieţii» putem să dezvoltăm în sufletele contemporanilor ideea că «inviolabilitatea absolută a vieţii umane nevinovate este un adevăr moral propovăduit în mod explicit în Sfânta Scriptură, păstrat în mod constant în Tradiţia Bisericii şi propus unanim de Magisteriul ei»[25].

Să fie oare această mentalitate a «culturii morţii» o întoarcere la «o barbarie diferită de cea veche, dar, mult mai atroce, barbarie tehnică şi centralizată, barbarie reflexiv inumană»? Răspunsul la această întrebare îl vor da, probabil, generaţiile viitoare, dar să nu ne temem pentru că în această misiune nu suntem singuri, ci «Dumnezeu este cu noi pentru a ne elibera de întunericul păcatului şi al morţii şi a ne învia spre viaţa veşnică»[26].

I.3. Scopul lucrării şi actualitatea ei

Scopul acestei lucrări a fost iniţial acela de a căuta toate elementele din societatea românească care se opun vieţii. Pe parcursul elaborării acesteia am ajuns la concluzia că este imposibil ca în câţiva ani să aduni atâtea informaţii şi să le interpretezi în lumina Magisteriului Bisericii Catolice şi să ţii seama şi de părerea specialiştilor laici.

Amintite fiind cele de mai sus, mi-am restrâns domeniul de cercetare la câteva aspecte mai importante care ne influenţează nu doar la nivel sociologic, dar şi la nivel spiritual, cum sunt consumismul, dependenţa, poluarea, violenţa, pornografia, prostituţia, educaţia sexuală, avortul, eutanasia,

---

25 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 10.25.57.

26 Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, p. 62; «Dei Verbum» în *Conciliul Vatican II*, § 4.

dar şi impactul mass-mediei în viaţa noastră, precum şi unele descoperiri din domeniul medical.

În condiţiile în care viaţa şi demnitatea persoanei sunt atacate pe multiple căi, mi-am propus ca această lucrare să fie un semnal de alarmă pentru societate şi Biserică deopotrivă, fără să am pretenţia să epuizez subiectul sau să-l tratez din absolut toate punctele de vedere posibile.

Teologia românească, cel puţin la prima vedere, pare să ignore problemele abordate în această lucrare, eventual, în cel mai bun caz, tratează anumite teme de sine stătătoare, mai ales avortul, însă fără a ţine întotdeauna cont de cercetările din domeniul medical şi psihologic, fără a încerca să ajungă la rădăcina problemei, punând un plasture peste o rană adâncă.

Magisteriul Bisericii Catolice, încă de acum câteva decenii, atrage atenţia creştinilor, şi nu numai, că omenirea este atinsă de noua mentalitate colectivă care nu doar că nu promovează o moralitate autentică, dar de multe ori propovăduieşte o «cultură a morţii» în detrimentul «civilizaţiei iubirii».

I.4. Baza de documentare

«Noua căutare obositoare a orânduielilor drepte pentru lucrurile umane este misiunea oricărei generaţii; niciodată nu este misiune pur şi simplu încheiată»[27].

Având în faţa ochilor cuvintele PAPEI BENEDICT AL XVI-LEA, îmi dau seama că misiunea mea nu este încheiată, că cele peste 150 de cărţi, articole, ştiri, statistici,

[27] BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, ed. Presa Bună, Iaşi 2007, § 25.

sunt doar o fărâmă din imensul univers al culturii umane care se află într-o expansiune continuă.

Pentru elaborarea acestei lucrări am folosit numeroase cărți de teologie, sociologie, psihologie, statistici şi chiar şi un chestionar conceput şi aplicat de mine (Chestionarul „Cultura morții în România actuală").

I.5. Metoda de lucru

Elaborarea prezentei lucrări a început în urmă cu doi ani când am început să studiez mai aprofundat ceea ce PAPA IOAN PAUL AL II-LEA numea «cultura morții».

Am început prin elaborarea unui articol despre avort pe care l-am publicat în *Revista Studia Theologia Catholica* şi a continuat prin elaborarea unor lucrări pentru sesiunile de cercetare ştiinţifică la care am participat în ultimii doi ani. Capitolele prezentei lucrări au luat naştere din acele lucrări de cercetare ştiinţifică cărora le-am adus diverse îmbunătăţiri odată cu aprofundarea subiectului care mi-a atras atenția şi interesul pe parcursul acestor ani: „cultura morții în România"[28].

Ponderea diferită a capitolelor din prezenta lucrare nu este premeditată, ci evoluția studiului meu individual a condus la diferențe de dimensiune între un capitol şi altul, însă fără a aduce vreun prejudiciu calității lucrării în ansamblul ei, întrucât imediat după terminarea primului articol amintit mai sus, aveam deja perspectiva întocmirii unei astfel de lucrări unitare, chiar dacă a primit, poate, nuanțe puțin diferite.

[28] Articolul a fost publicat in anul 2006. Ulterior şi alte capitole din prezenta lucrare au fost publicare in aceeaşi revistă, mai mult sau mai puţin în forma în care pot fi regăsite în această carte.

Mi-am dat seama că «raţiunea are nevoie de credinţă pentru a ajunge să fie total ea însăşi» deoarece «moralitatea nu e sigură în mâinile raţiunii», motiv pentru care am apelat la propria credinţă şi la învăţătura Magisteriului Bisericii ori de câte ori am întâlnit vreo justificare (a diferitelor practici care atentează la demnitatea vieţii) care la prima vedere părea plauzibilă[29].

Consider că nu am reuşit să epuizez subiectul, pentru că nu acesta era scopul lucrării, dar am reuşit să dau startul unor viitoare cercetări în domeniu, probabil, unele elaborate chiar de mine.

I.6. Chestionar „Cultura morţii în România"

Spre finalul cercetării mele am dorit să aflu şi părerea altora în legătură cu problemele tratate de mine, motiv pentru care am conceput un chestionar pe care l-am distribuit atât în formă electronică, pe internet, cât şi în variantă tipărită. Am împărţit aproximativ 100 de chestionare tipărite şi câteva sute în format electronic.

Toţi cei care au primit chestionarul au fost informaţi că prin completarea lui vor contribui la cercetarea mea. De asemenea am oferit confidenţialitate maximă, chiar şi celor care au trimis chestionarul completat în variantă electronică – toate chestionarele au fost descărcate de pe internet intr-un folder special, fără să conţină elemente care să facă posibilă o eventuală identificare şi au fost interpretate abia după încheierea perioadei de strângere a chestionarului.

[29] BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 23; Zygmunt BAUMAN, *Etica postmodernă*, ed. Amarcord, Timişoara 2000, p. 269.

Din toate chestionarele trimise mi-au fost returnate 57 de chestionare. Am centralizat informaţiile şi am obţinut o statistică pentru fiecare capitol al lucrării mele. Nu am pretenţia ca acest chestionar să fie reprezentativ pentru întreaga populaţie a României, însă consider că rezultatele obţinute sunt concludente pentru familiarizarea noastră cu mentalitatea celor de lângă noi.

Dintre participanţii la chestionar, mai bine de jumătate au fost femei (Grafic 1), majoritatea s-au declarat creştini ortodocşi (Grafic 2), 82,45% au studii superioare sau sunt încă studenţi (54,30%).

Grafic 1

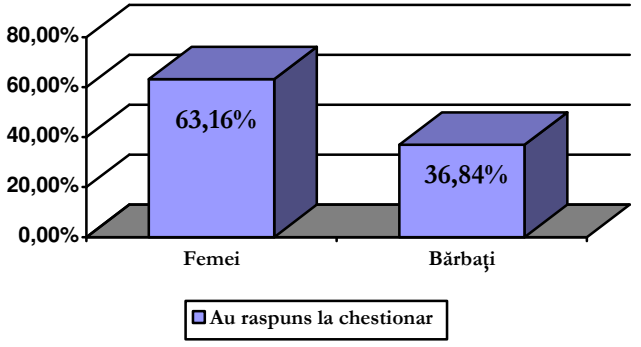

Grafic 2

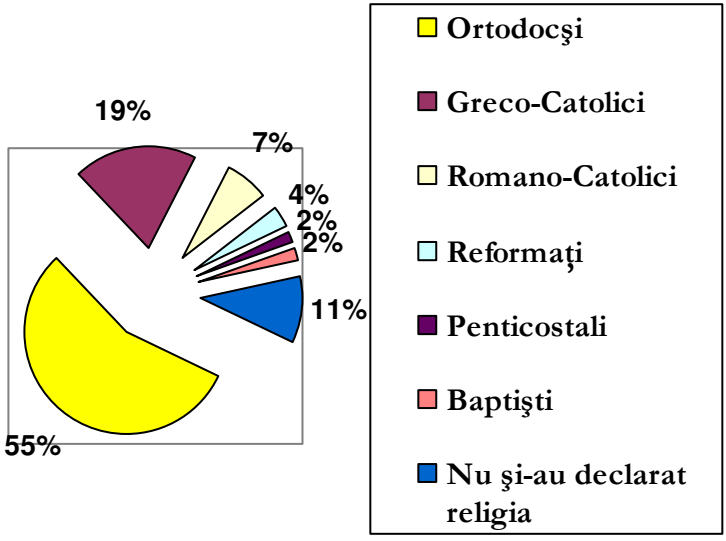

Dintre cei chestionaţi, nu a fost nimeni care să declare că nu crede în Dumnezeu, cei mai mulţi fiind creştini practicanţi (Grafic 3). 5,26% dintre cei chestionaţi declară că nu au încredere în Biserică, dar cred în Dumnezeu.

Grafic 3

Cred în Dumnezeu şi merg la Biserică

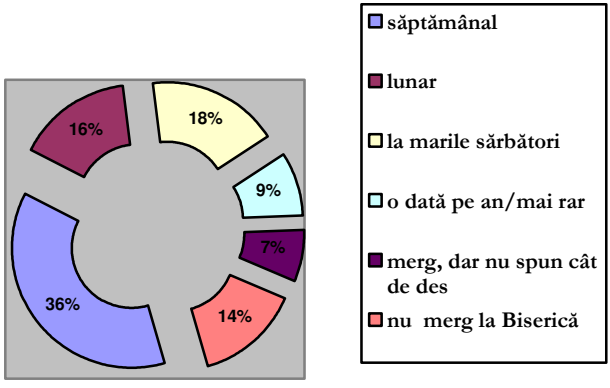

II. CULTURA MORȚII ÎN ROMÂNIA

II.1. „Consumismul", excesul şi dependenţa

Putem vorbi de apariţia expresiei «societate de consum» încă din 1920 şi atingând maximumul de popularitate între anii 1950-1970. Societatea a devenit una de consum cu ajutorul marilor magazine şi a publicităţii care «au promovat consumul ca o artă de a trăi şi emblemă a fericirii moderne», magazinele devenind palate, temple, aş spune eu[30].

Societatea de consum, după cum îi spune şi numele, îşi găseşte vitalitatea şi energia în consumul de bunuri şi servicii, însă un consum care tinde să fie exagerat, exagerare care-l auto-include în categoria elementelor constitutive ale „culturii morţii".

Acest exces este, după cum ştim, o lipsă de cumpătare, o exagerare care poate conduce la dependenţă, o stare în care se pierde autonomia[31].

Ţinând cont de cele prezentate anterior, adăugând produşii chimici prezenţi în alimentaţia noastră, suntem nevoiţi să ne întrebăm: ce trebuie să facă un creştin autentic care a conştientizat că ceea ce cumpără îi poate afecta sănătatea, starea de spirit şi, implicit, şi viaţa spirituală?

---

[30] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 17.24.

[31] ACADEMIA ROMÂNĂ, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionar explicativ al limbii române*, ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti 1998.

Cumpătarea, echilibrul, sunt singurele arme cu care putem lupta împotriva unui stil de viaţă distrugător, evitând căderea în fanatism sau alte deviaţii obsesive, iar printr-o analiză raţională a ceea ce poate fi evitat şi ceea ce nu poate fi evitat în consumul zilnic, să câştigăm liniştea «creierului din stomac».

În viaţa de zi cu zi trebuie să ţinem cont de aceste redescoperiri ale postmodernităţii, aplicându-le în spirit şi nu în literă.

II.1.1. Sistemul digestiv – al doilea creier

Specialişti din domeniul medical, precum Michael GERSHON, afirmă că sistemul digestiv s-ar putea afla în strânsă legătură cu procesele psihice. Acest «creier din stomac», contestat de unii şi susţinut de alţii, ar juca de fapt un rol important în ceea ce priveşte bucuria şi suferinţa. Iar dacă sistemul digestiv poate influenţa starea de spirit a omului, cu siguranţă influenţează, într-o oarecare măsură, şi viaţa spirituală.

Sentimentele, dar şi starea de sănătate, emoţiile, intuiţia, pasiunea sunt percepute de oameni, indiferent de apartenenţa etnică sau culturală, „în stomac", şi nu vorbim de o descoperire modernă, ci de«un centru meditaţie unde se regăsesc liniştea şi înţelepciunea» – considerat ca atare de numeroase popoare încă din cele mai vechi timpuri. Băieţii deştepţi, cei care învârt economia mondială cu degetul mic, manageri de succes, învăţă să ţină cont de zicala «Ascultă-ţi stomacul!», ca să nu mai amintim de agenţii de bursă pentru care să decidă „din burtă" este o virtute profesională esenţială.

Acest «creier din stomac», pe lângă rolul important pe care îl are în coordonarea riguroasă a nu mai puţin de

40 de mesageri nervoşi secundari, poate suferi până şi de „nevroze" specifice, rezultatele cercetărilor conducând oamenii de ştiinţă la ideea că «în intestin este ascunsă esenţa depresiei, iar în pântec sunt generate stările de spirit».

Antonio DAMASIO, renumit cercetător al Universităţii din Iowa, specialist în structurile cerebrale, urmăreşte îndeaproape influenţele corpului asupra spiritului şi aşteptăm cu nerăbdare rezultatele cercetării lui. Noilor neurologi, pe lângă nenumăratele dileme rezultate din complexitatea structurii omului, le rămâne să descopere dacă există şi, eventual, care este influenţa exercitată de intestin şi de alte impulsuri ale organismului nu doar asupra sentimentelor noastre, ci, în cele din urmă, asupra raţiunii.

Reacţiile şi comportamentul stomacului sunt înregistrate, alături de alte informaţii primite de la organism, «în banca de date de stări de spirit» aflată în creier. Această memorie „ne ajută" să intrăm în panică, atunci când declanşează senzaţii neplăcute, sau să tresăltăm de bucurie, emoţie, la apariţia „fluturaşilor din stomac". Astfel, „stomăcelul" nostru ne „creează profilul emoţional" prin colaborarea strânsă dintre el, emiţătorul, şi creier, receptorul.

Indiferent de speculaţiile sau dovezile care se aduc în favoarea sau defavoarea influenţei stomacului, a sistemului digestiv, asupra vieţii noastre, «toţi experţii în domeniul celui de-al doilea creier, afirmă: „există o inteligenţă a stomacului"»[32].

La cele prezentate până acum voi face referire în următoarele capitole ale lucrării mele.

---

[32] Hania LUCZAK, «Cum ne guvernează stomacul gândirea», *Geo* 2/2008, p. 30-40.

II.1.2. Mass-media şi impactul ei în societate

Chiar dacă nu întotdeauna suntem conştienţi de marele impact pe care îl au mass-media în viaţa societăţii şi a fiecărui individ în parte, trebuie să admitem că este o forţă pe care nu o putem neglija, după cum afirmă şi Biserica Catolică atunci când ne spune că mijloacele de comunicare socială permit accesul «de la ştiri la divertisment pur, de la rugăciune până la pornografie, de la contemplare la violenţă. […] Chiar şi cei care fug de mijloacele de informare nu pot evita contactul cu cei care, în schimb, sunt profund influenţaţi de ele». Până şi Guvernele pot avea neplăceri dacă nu atrag de partea lor acest mecanism de influenţare a opiniei publice care, uneori, «se substituie opiniei publice, pretinzând că vorbeşte în numele ei»[33].

Din nefericire, mass-media îşi depăşesc atribuţiile şi, în loc să se limiteze la relatarea realităţii, o creează, «dând naştere unei lumi diferite de cea cotidiană». Nu trebui însă să ne punem ochelarii prin care mass-media devin malefice şi trebuie distruse, ci trebuie să înţelegem că sunt un mijloc pe care societatea îl poate folosi atât în scopuri oneste, cât şi în scopuri mai puţin morale, pentru «răspândirea şi întărirea Împărăţiei lui Dumnezeu […] (sau) împotriva planului Creatorului divin»[34].

Societatea de consum a schimbat însă faţa mass-mediei care, invadată de o publicitate care uită că

---

[33] CONSILIUL PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Etica în comunicaţiile sociale*, ed. Presa Bună, Iaşi 2000, § 2; Paul DOBRESCU - Alina BÂRGĂOANU, *Mass Media şi societatea*, ed. comunicare.ro, Bucureşti 2003², p. 12.291.

[34] SINODUL DIECEZAN, *Biserica şi mass-media*, ed. Presa Bună, Iaşi 2004, p. 53; «Inter Mirifica» în *Conciliul Vatican II*, § 1-2.

«trebuie să tindă spre binele comun», ne pot influenţa atât viaţa socială şi economică, cât şi viaţa spirituală prin schimbarea treptată a mentalităţii şi, implicit, a întregii noastre esenţe[35]. 28,07% dintre cei care au răspuns la chestionarul „Cultura morţii în România" consideră şi ei că mass-media le influenţează opiniile şi comportamentul.

Din păcate, de multe ori valorile fundamentale ale vieţii umane sunt nerecunoscute sau negate prin intermediul mass-media, acestea îndepărtându-se de la scopul lor, acela de sluji pentru întărirea iubirii şi a comuniunii. Acest lucru nu se întâmplă deoarece le lipsesc mijloacelor de comunicare subiectele interesante, ci «sinceritatea, onestitatea, veracitatea», elementele fundamentale ale oricărei acţiuni umane[36].

Mulţi consideră că internetul este tărâmul libertăţii absolute, însă el trebuie să se supună, la fel ca celelalte mijloace de comunicare, legilor care reglementează incitarea la ură, defăimarea, frauda, pornografia sau alte abuzuri[37].

Adevărul incontestabil întipărit în conştiinţa colectivă a celor care încă mai cred că omul este creat pentru a fi veşnic ne aminteşte mereu că omul este o unitate psiho-fizică, o persoană alcătuită din trup şi suflet, având ca vocaţie iubirea, deci mai mult decât încearcă să prezinte, cel puţin uneori, publicitatea şi mass-media[38].

---

35 David LYON, *Postmodernitatea*, ed. Du Style, Bucureşti 1998, p. 98; COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio* (23-03-1971), ed. Presa Bună, Iaşi 2003, § 29.

36 COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 9.12.17.

37 CONSILIUL PONT. PENTRU COMUNICAŢIILE SOCIALE, *Etica în Internet. Biserica şi Internetul* (22.02.2002), ed. Presa Bună, Iaşi 2002, § 16.

38 IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, p. 98.

Contextul social în care ne aflăm, la marginea unei societăţi care tinde spre viciu, mijloacele de comunicare socială pot fi folosite de educatori, părinţi şi păstorii sufletelor pentru a transmite omenirii mesajul iubirii şi principii sănătoase[39].

II.1.3. Societatea postmodernistă – societate de consum

Atunci când vorbim de societatea postmodernă vorbim de fapt de o societate «în care stilul de viaţă al consumatorului şi consumul în masă domină viaţa conştientă a membrilor ei» care ajung să considere o zi pierdută în magazine ca fiind o zi de concediu, de relaxare[40].

Dacă am înţelege că «progresul, înseamnă o sporire a binelui şi a fericirii în vieţile individuale» şi că numărul mare de ani petrecuţi pe Pământ nu este un scop în sine, probabil că nu ne-am confrunta cu luptele acerbe desfăşurate în această societate a junglei, o societate pentru care profitul înseamnă mult (31,57% dintre cei careu au răspuns la chestionarul „Cultura morţii în România" consideră că „dacă nu plăteşti, nu primeşti"), dacă nu chiar totul, ci am ţine cont de învăţătura Bisericii Catolice care ne avertizează că un progres economic care nu este susţinut de un progres spiritual nu este de fapt un adevărat progres, ci o ameninţare, atât pentru om, cât şi pentru lume[41].

---

39 COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 22.
40 David LYON, *Postmodernitatea*, p. 97.99.
41 Clive Staples LEWIS, *Treburi cereşti.Lecturi zilnice II*, vol. 2, ed. Humanitas, Bucureşti 2005, p. 25; BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 22.

II.1.3.1. „Consumismul" – arta de a cuceri o societate

De la apariţia omului pe Pământ, din primele clipe ale conştientizării existenţei sale, omul îşi doreşte «să înţeleagă ordinea pe care este bazată lumea». El şi-a găsit motivarea şi justificarea pentru această căutare continuă în dorinţa lui de cunoaştere, dar nu a reuşit să subjuge universul, să îl controleze. A creat însă o societate al cărei prizonier poate deveni oricând din moment ce această «epidemie de consumism fără limite a cuprins lumea, iar goana după cât mai mulţi bani şi bunuri îi face pe oameni mai bogaţi, dar mai nefericiţi», după cum afirmă psihologul britanic Oliver JAMES[42].

Scopul suprem al societăţii democratice a devenit ameliorarea condiţiilor de viaţă, scop ce a fost transformat într-o religie. Idealul ei – confortul - este preamărit la fiecare colţ de stradă, pentru că «febra confortului a luat locul pasiunilor naţionale, iar divertismentul – revoluţiei». Noua societate a «hiperconsumului» a făcut trecerea de la «o economie a ofertei la o economie a cererii în care dorinţa clientului este poruncă», aducând în sufletul nostru dorinţa de a fi «consumatori care se impun ca stăpâni ai universului, preocupaţi de calitate, de mărci şi autenticitate, de imediat şi de comunicare», ştergându-ne din inimă rugăciunea curată, veşnicia promisă de Isus şi autenticitatea propriei noastre vieţi. Acest imperiu al consumului nu are nevoie de timpi morţi, iar pentru

---

42 Stephen W. HAWKING - Leonard MLODINOW, *O mai scurtă istorie a timpului*, ed. Humanitas, Bucureşti 2007, p. 24; ***, «Afluenţa, boala bogăţiei» în *Evenimentul zilei* (26.01.2007).

mulţi viaţa spirituală este echivalată cu un bilanţ negativ[43].

Biserica ne învaţă că «marea primejdie care ne ameninţă stă în oamenii înşişi, în oamenii care cred în putere, bani, posesiuni şi în dreptul de a fi cel mai tare». Din fericire, omul mai crede în idealuri precum iubirea, adevărul, dreptatea, altruismul, chiar dacă nu îi este clar întotdeauna cum se definesc în realitate aceste concepte şi cum pot fi ele trăite în viaţa de zi cu zi[44].

Nu avem dreptul să considerăm că societatea de consum este un rău în sine, pentru că depinde foarte mult de atitudinea pe care o ai în faţa posibilităţii de a-ţi procura cu bani aproape tot ce doreşti, asta dacă îţi procuri înainte bani. Este o problemă delicată când depinzi financiar de societatea de consum, pentru că, la o adică, poţi deveni nefolositor şi aruncat în negura uitării. Întotdeauna ne rămâne însă sufletul care ne aparţine. Depinde doar de noi dacă îl vindem, îl amanetăm sau îl dăruim pentru câştigarea vieţii veşnice: «dacă în inima ta este rai, atunci rai creşte şi în jurul tău»[45].

Indubitabil, cumpărăturile excesive sunt anormale şi pot avea un substrat foarte delicat care, dacă nu este luat în seamă în timp util, poate conduce la «bulimie, dependenţă de alcool sau de droguri», dar, de cele mai multe ori, cel puţin aparent, cumpărăturile nu sunt nocive[46].

---

43 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 5.6.7.8.

44 Phil Bosmans, *Mi-eşti drag!*, ed. ARCB, Bucureşti 1999, p. 40; Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 11-12.

45 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 11; Phil BOSMANS, *În tine este fericirea!*, ed. ARCB, Bucureşti 1997, p. 29.

46 ***, «Fericire la pungă», *Evenimentul zilei* (18.05.2003).

În România, creşterea veniturilor consumatorilor, alături de alţi factori economici, fac din piaţa de retail din ţara noastră una dintre cele mai promiţătoare dintre pieţele de retail din Europa, fiind departe de a ajunge la saturaţie. Totuşi, managerii lanţurilor de hipermarketuri din România consideră că în trei ani «apetitul românilor pentru cumpărături se va domoli», să sperăm că vom fi capabili să conştientizăm şi că «omul nu este numai produsul condiţiilor lui economice şi nu este posibilă vindecarea lui numai din exterior creând condiţii economice favorabile»[47].

Din păcate, consumismul ne învaţă că totul poate fi cumpărat, cel puţin asta credem unii dintre noi, după cum rezultă din datele aceluiaşi chestionar (chestionarul „Cultura morţii în România") (Grafic 4).

Grafic 4

Totul poate fi cumpărat

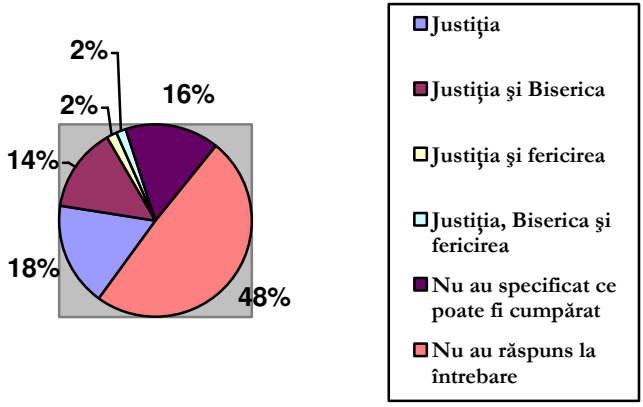

[47] Mihai TĂNASE, «Cheltuielile cu mâncarea vor aduce anul acesta 20 de miliarde de euro», *Ziarul Financiar* (06.03.2008); Eugenia MIHALCEA, «Ne vom vindeca de febra cumpărăturilor în 5-10 ani», *Evenimentul zilei* (14.12.2007); BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 21.

II.1.3.2. Metode practicate de comercianţi/ producători pentru influenţarea consumatorului. Publicitatea

Dacă am pleca de la ce spunea C.S. Lewis, şi anume că «toţi cei care cred în reclame, care gândesc în sloganuri şi care împrăştie zvonuri nu merită să conducă nici măcar un cuibar de găini, cu atât mai puţin o naţiune», am avea o societate condusă de elite sau nu am avea nici o conducere[48].

Ancorându-ne însă în realitate, trebuie să admitem că atât comercianţii cât şi producătorii se joacă cu sentimentele noastre, „manipulându-ne" să le cumpărăm produsele, îşi bat joc de principiile unei categorii sociale pentru a câştiga categoria ţintă, se folosesc de aproape orice şi oricum, doar pentru a-şi atinge scopul, transformând celebra prejudecată „scopul scuză mijloacele" în „totul înseamnă consum: consum, deci, exist", iar noi suntem obligaţi să primim bombardamentul lor de publicitate (între 3000 şi 6000 de mesaje publicitare/zi, în funcţie de ţară) pentru că nimeni nu se poate feri de influenţa publicităţii[49].

Persuadarea consumatorilor începe prin crearea unor pseudo-necesităţi, stârnind în ei noi şi noi dorinţe, «identificând fericirea în bunurile de piaţă» şi folosind publicitatea pentru a „manipula-standardiza-îndobitoci oamenii" şi «propagând o nefericire cronică» (33,33%

---

[48] Clive Staples LEWIS, *Treburi cereşti.Lecturi zilnice II*, p. 27.

[49] Dan PETRE - Dragoş ILIESCU, *Psihologia reclamei şi a consumatorului*, vol. 2: *Psihologia reclamei*, ed. Comunicare.ro, Bucureşti 2005, p. 139.215; COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 59.

dintre cei chestionaţi afirmă că publicitatea îi „ajută" să aleagă un anumit produs)[50].

Fie că vorbim de folosirea cifrei 9 în terminarea unui preţ, sau de stimuli aparent nesemnificativi, cum, ar fi muzica, ambalajul, decorul, mirosul, comercianţii ne „manipulează" pentru a cumpăra anumite produse sau pur şi simplu pentru a cumpăra mai mult. Psihologia a vândut multe trucuri comercianţilor care, astăzi, pentru a putea supravieţui, sunt obligaţi să ţină pasul cu noile tendinţe în materie. Astfel, unii folosesc «personalizarea semantică ca să dea un plus de atracţie produsului», alţii încearcă să ne ducă cu zăhărelul, am spune pe un ton mai relaxat, folosind în limbajul lor cuvinte precum „libertate", „promoţie", „unic", „personalizat" etc. doar ca să ne convingă să ducem mâna la portofel, şi din ce în ce mai puţini se gândesc la imoralitatea folosirii unei publicităţi false. Toţi „creatorii de publicitate" ar trebui să fie conştienţi de marea responsabilitate pe care şi-o asumă în munca lor şi ar trebui să nu denigreze demnitatea umană de dragul profitului[51].

Într-o societate de consum în care refuzi să cumperi înseamnă să distrugi însăşi societatea de consum, şi conduci omenirea spre formarea unei „societăţi a contemplării", opuse societăţii de consum. Nu putem însă nesocoti că «utilizarea prudentă a publicităţii da un nou

---

[50] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 149.

[51] Nicolas GUÉGUEN, *Psihologia consumatorului – Factori care ne influenţează comportamentul de consum*, trad. Marius Roman, ed. Polirom, Iaşi 2006, p. 26.49.62.68; COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 30.60.

impuls activității popoarelor pentru creşterea nivelului de viaţă»[52].

II.1.3.3. Influenţa societăţii de consum asupra spiritualităţii şi a culturii

În contextul unei «culturi europene care dă impresia unei „apostazii tăcute" din partea omului care are tot ce-i trebuie şi care trăieşte ca şi cum Dumnezeu nu ar exista», sănătatea şi sistemul medical au căzut şi ele în plasa acestei societăţi democratice şi capitaliste, dar, oare, spiritualitatea nu este liberă? [53]

Dacă îl văduveşti pe om de natura spirituală prin interdicţii artificial create, nu vei obţine atrofierea sentimentului religios, ci vei obţine pervertirea lui, pentru că dacă îi interzici să respecte un rege, el va respecta în loc «un milionar, atleţi sau staruri de cinema; ba chiar celebre prostituate şi gangsteri»: «das-o fără hrană [spiritualitatea] şi va înghiţi cu poftă otravă»[54].

În această nouă cultură - influenţată şi de mass-media care, uneori, transmite pseudo-valori ce înlocuiesc Evanghelia lui Cristos şi demnitatea umană - la fel ca şi în viaţa spirituală în care cu cât te apropii mai mult de Dumnezeu vrei să mergi mai departe, tot aşa şi în societatea postmodernă, «cu cât consumi mai mult, cu atât vrei să consumi mai mult», alimentând un adevărat „cult al mărcilor" care oferă sentimentul intim că suntem „o

---

[52] François BRUNE, *Fericirea ca obligaţie. Eseu despre standardizarea prin publicitate*, ed. Trei, Bucureşti 1996, p. 179.222; COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 61.

[53] IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 9; Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 43-45.

[54] Clive Staples LEWIS, *Treburi cereşti.Lecturi zilnice II*, p. 29.

persoană de calitate"[55]. Mulţi dintre noi, fără să ne dăm seama exact de ce, ajungem să cumpărăm până şi produse de care nu avem nevoie (la fel au spus şi 33,33% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România").

Unii filosofi şi unii sociologi tind să interpreteze înclinaţia pentru cumpărături ca fiind noul opiu al poporului, parafrazând ceea ce spuneau despre religie marxiştii, şi având ca scop compensarea nefericirii datorate situaţilor concrete din viaţa omului: „sufăr, deci cumpăr" – putem aminti că un om mai izolat şi mai frustrat cumpără mai mult pentru a-şi găsi consolarea[56].

Societatea de consum propovăduieşte o nouă Evanghelie care ne strigă la urechea sufletului: „Cumpără, bucură-te, aceasta e legea şi aceştia sunt profeţii!". Şi odată propagat principiul plăcerii, se renunţă la asceză, renunţare sau cumpătare. Dacă până acum câteva secole, decenii, eram, într-o oarecare măsură, obligaţi să renunţăm la ceea ce ne doream, uneori chiar la bunurile de strictă necesitate, acum avem tot ce ne trebuie, avem mai mult decât ne trebuie. Marea provocare este să folosim doar cât avem nevoie pentru a supravieţui, să nu punem preţ pe materie mai mult decât este necesar şi să oferim din surplusul nostru celui care are nevoie, pentru ca să nu căDem în păcatul societăţii de hiperconsum pentru care «chiar şi spiritualitatea se cumpără şi se vinde» – sau cel puţin se încearcă[57].

---

[55] IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 9; Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 30.39.

[56] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 50.

[57] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 87.113.

Da, societatea suferă de o triplă criză: a culturii, a şcolii şi a politicii, de la care se ajunge la o criză spirituală de profunzime[58].

Acum câteva decenii eram tentaţi să creăm capodopere literare, artistice care să dăinuie peste milenii, spre deosebire de tendinţa societăţii contemporane în care dorim să ne afirmăm rapid, să fim recunoscuţi şi să avem faimă, contribuind astfel la formarea unei pseudo-culturi care în loc să îndrepte spiritul omului spre Divinitate, abia dacă reuşeşte să îl distreze: «societatea de hiperconsum şi barbaria intelectuală, morală şi estetică sunt totuna»[59].

Odată cu apariţia societăţii de consum şi a televiziunii ne este foarte greu să diferenţiem elitele de mase, să distingem între calitate şi popularitate, pentru că: «intelectualii sunt retrogradaţi de la sarcinile legislative la cele interpretative, aşa cum seminarul, şi nu cursul, devine noul mijloc al schimbului de idei academice»[60].

Un studiu de acum 20 de ani, acela al canadianului Reginald Bibby, a arătat că religia «a devenit un articol de consum frumos împachetat – ocupându-şi locul printre alte mărfuri care pot fi cumpărate sau refuzate, potrivit cu capriciile consumatorului»[61].

Nu vrem să fim nici optimişti, nici pesimişti, vrem să fim cât mai bine ancoraţi în realitate, dar ne vedem nevoiţi să afirmăm că impactul pe care îl are societatea de consum alături de tehnicile ei de manipulare în viaţa spirituală a omului de rând nu este una care poate fi neglijată. Bineînţeles, trăim într-o societate democratică şi, cel puţin teoretic, nimeni nu ne poate impune ce şi cum să

---

58 *Ibidem*, p. 316.
59 *Ibidem*, p. 311.312.
60 David LYON, *Postmodernitatea*, p. 100.103.
61 *Ibidem*, p. 104.

credem, dar ne poate insufla subtil ce şi cum să facem, deci, până la urmă, şi ce să credem.

II.1.4. Excesul şi influenţa lui asupra spiritualităţii

Într-o societate pentru care sănătatea a devenit un adevărat cult şi o afacere în acelaşi timp, este de-a dreptul paradoxal să întâlnim atâtea cazuri de exces şi de pierdere a propriului control, cum ar fi «cumpărăturile compulsive, supra-îndatorarea familiilor, dependenţa de jocuri video, ciber-dependenţa, toxicomaniile, anarhia comportamentelor alimentare» etc.[62].

Excesul este, de fapt, puntea de legătură dintre consumul moderat şi dependenţa de orice natură (exceptând situaţiile de consum de stupefiante unde dependenţa poate surveni după primele administrări şi nu putem admite un consum moderat).

Consumul excesiv poate începe prin achiziţionarea de bunuri şi alimente într-o cantitate mai mare decât avem nevoie: 22,81% dintre cei care au participat la chestionarul „Cultura morţii în România" au recunoscut că datorită promoţiilor sunt convinşi să cumpere şi să consume mai mult decât ar face-o în mod normal.

Consumul excesiv, la fel ca şi dependenţa, poate lua diferite forme şi nuanţe, după cum putem vedea şi în rezultatele aceluiaşi chestionar (Grafic 5).

---

[62] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 108.

Grafic 5

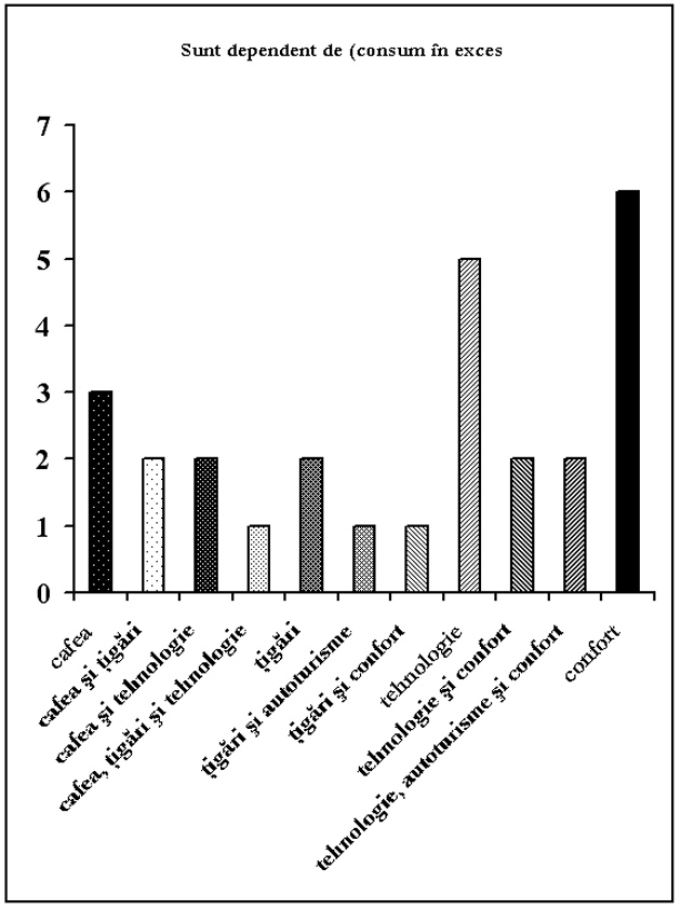

Atunci când vorbim despre exces, vorbim, de fapt, despre lipsa uneia dintre cele patru virtuţi cardinale: cumpătarea, deci este logic că, indiferent de ce natură este

excesul (alimentar, tehnologic, confort etc.), acesta perturbă grav viaţa spirituală, dacă nu chiar o distruge: «căci iată, hrana, băutura, îmbrăcămintea şi celelalte bunuri trebuincioase trupului ca un reazem apasă totuşi ca o povară asupra sufletului înfocat de râvnă. Dă-mi harul de a mă putea folosi de aceste uşurări cu toată cumpătarea şi să nu mă leg de nici una prin dorinţe neînfrânate. Nu-i îngăduit să lepăd toate acestea, căci firea îşi cere micul ei drept la viaţă; dar a râvni la lucruri de prisos, dătătoare de prea mare plăcere, nu-i îngăduit de sfânta lege: altminteri, trupul s-ar obrăznici, răzvrătindu-se împotriva sufletului. Ţinând cumpăna între aceste două căi, mâna ta să mă călăuzească şi să mă îndrume, ca nimic din cale afară să nu săvârşesc»[63].

II.1.5. Dependenţa

Folosindu-se de produse farmaceutice oamenii pot să-şi schimbe starea interioară (oboseala, insomnia, anxietatea, proasta dispoziţie etc.), dorind să-şi ia în posesie trupul şi stările psihice, renunţând la orice efort personal, neţinând cont că rectificându-şi după plac interioritatea se transformă într-un individ dependent: «cu cât oamenii revendică puteri mai depline asupra vieţii, cu atât se dezvoltă noi forme de sclavie a indivizilor»[64].

Fie că vrem sau nu să recunoaştem, suntem «dependenţi de a avea în loc de a fi şi nu mai distingem între

---

63 Ioan TĂMAŞ, *Mic dicţionar creştin catolic*, ed. Sapientia, Iaşi 2001; Thomas à KEMPIS, *Imitaţiunea lui Cristos*, ed. ARCB 1995, cap. XXVI, § 4.

64 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 46-47.

necesităţile şi dorinţele noastre», fiind astfel predispuşi diverselor dependenţe, depresii, stări de anxietate etc.[65].

Una dintre dependenţele la modă şi în România este dependenţa de cumpărături (shopping): 17,55% dintre cei chestionaţi au mărturisit că au fost cuprinşi de această „plăcere modernă".

Într-o lume în care «consumatorul modern este dependent de confort», dependenţa de alcool, tutun, ceai, cafea sau stupefiante ne sperie din ce în ce mai puţin, atâta timp cât nu ne este ameninţat propriul confort, iar dependenţa de religie nici măcar nu atrage atenţia. Este adevărat că trebuie să fim oameni religioşi pentru a ne putea găsi adevărata menire, însă dacă ne folosim de religie pentru a fugi de propriile frământări interioare şi pentru a ne proteja de ceea ce nu înţelegem sau nu vrem să înţeleg în societate, ne acoperim cu un glob de sticlă – având forma unei pseudo-religii – pe care nu îl vom putea sparge decât foarte greu. Nu este neapărat nevoie să fim „fanatici" pentru a fi dependenţi de religie, dar dacă suntem „fanatici religioşi", probabil că suntem şi dependenţi[66].

Din fericire mai avem încă posibilitatea să apelăm la conştiinţă ori de câte ori stăm în cumpănă, pentru că responsabilitatea morală, «cel mai valoros drept al omului», ne aparţine pentru veşnicie şi ne ajută să trăim ca adevăraţi creştini într-un postmodernism care, «dacă înseamnă ceva, atunci el înseamnă societate de consum.

---

65 ***, «Afluenţa, boala bogăţiei» în *Evenimentul zilei*.

66 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 138; John BRECK, «Pornografia, o iconografie demonică» în *Pornografia, o iconografie demonică*, ed. Patmos, Cluj-Napoca 2006, p. 103.

Consumatorismul este global, nu în sensul că toţi pot consuma, ci în sensul că toţi sunt afectaţi de el»[67].

Societatea de consum se dezvoltă în numele fericirii, însă de multe ori ajungem să trăim o pseudo-fericire susţinută şi de micile sau marile noastre dependenţe. Trebuie să luptăm în primul rând cu noi înşine pentru ca depăşind această realitate concretă să nu ajungem la falimentul societăţii postmoderne, asemenea umanismul ateu care s-a îndreptat spre faliment încă de la întemeiere sa[68].

II.1.5.1. Dependenţa de ceai, cafea şi tutun

De prea multe ori şi cu prea multă uşurinţă considerăm dependenţa de alcool, ceai, cafea şi tutun ca fiind «toxicomanii minore», pentru că ele pot fi un pericol atât pentru individul dependent, cât şi pentru întregul grup social. În cantităţi moderate, ceaiul (verde şi negru) şi cafeaua nu au efecte nocive, ci, uneori, chiar au efecte benefice pentru organismul uman. În schimb, «nicotina este o otravă de o violenţă extremă»[69].

Avem libertatea să alegem şi trebuie să fim fericiţi că Dumnezeu nu a avut nevoie de roboţi, aşa cum avem noi nevoie, şi suntem conştienţi că micile tabieturi nu sunt întotdeauna inofensive, motiv pentru care trebuie să fim responsabili ori de câte ori suntem tentaţi să degustăm din

---

[67] Zygmunt BAUMAN, *Etica postmodernă*, p. 271; David LYON, *Postmodernitatea*, p. 112.

[68] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 295; Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, p. 58.

[69] Antoine POROT - Maurice POROT, *Toxicomaniile*, ed. Ştiinţifică, Bucureşti 1999, p. 17.173.183.

bunătățile sau otrăvurile pe care le găsim sau le producem în natură.

II.1.5.2. Dependența de alcool

Chiar dacă denumirea de «alcool» a fost importată din limba arabă şi se traduce prin «cel mai nobil», efectele lui asupra organismului pot fi devastatoare. Alcoolul, în funcţie de concentraţia de alcool din sânge, acţionează asupra sistemului nervos, mai precis, asupra centrilor nervoşi care controlează conştienţa şi emoţiile. Intoxicaţia cu alcool, de fapt cu etanol, poate fi fatală. O practică iniţial inofensivă, relaxarea obținută prin consumul de alcool, la care se adaugă o creştere treptată a cantităţii de alcool consumate, poate conduce la consumarea alcoolului în secret, la pierderea controlului şi preocuparea continuă pentru asigurarea unei cantități de alcool suficientă, pentru ca dezastrul să se producă: individul îşi pierde toleranţa la alcool, are stări de anxietate, tremură, are stări de colaps, şi poate fi declarat oficial «alcoolic» (după fazele alcoolismului la Jellinek). Consecințele alcoolismului sunt foarte grave, atât din punct de vedere fiziologic, cât şi din punct de vedere spiritual: gastrită, ulcer, ciroză hepatică, modificări de caracter, scăderea capacităților intelectuale etc.[70].

Alcoolismul este un flagel al societății contemporane, dar care nu îi aparține în exclusivitate deoarece încă din cele mai vechi timpuri a existat «plăcerea pentru vin şi pentru alte băuturi fermentate»[71].

---

70 AGENȚIA NAȚIONALĂ ANTIDROG, «Alcoolul» în http://www.ana.gov.ro/rom/alcoolul.htm.

71 Antoine POROT - Maurice POROT, *Toxicomaniile*, p. 153.

Alcoolismul poate fi cauza unor acte infracţionale pentru că este un factor criminogen care nu de puţine ori seamănă neghină în sufletele oamenilor. Nu de puţine ori observăm cum o persoană foarte calmă, calculată, odată cu consumarea unor cantităţi considerabile de alcool se transformă într-un uragan ce se dezlănţuie în detrimentul celor din jur care sunt atacaţi verbal sau fizic de „mielul cel blând" [72].

II.1.5.3. Dependenţa de droguri

Dependenţa de stupefiante este «dorinţa de a absorbi periodic sau continuu o substanţă pentru a obţine din acest fapt o plăcere sau a risipi o senzaţie de indispoziţie»[73].

Tocmai fiindcă România este folosită de traficanţii de droguri ca ţară de tranzit, conform Departamentului de Stat american, consumul de narcotice va fi din ce în ce mai mare. Momentan datele oficiale spun că în România ar exista 28000 de consumatori de droguri, însă numărul poate fi mai mare sau mai mic, chiar dacă tendinţa este să se afirme că este mai mare[74].

Respectând prevederile noii Strategii Europene, Agenţia Naţională Antidrog din România a elaborat „Strategia Naţională antidrog", obiectivul ei fiind acela de a menţine consumul de droguri la un nivel scăzut şi reducerea numărului de noi consumatori, reducând în acelaşi timp crima organizată şi traficul de droguri. Aceeaşi

---

72 Constantin STAVROS, *Droguri concomitente – alcool, tutun, cafea*, ed. Medicală, Bucureşti 1988, p. 29.

73 Antoine POROT - Maurice POROT, *Toxicomaniile*, p. 13.

74 Alina ANDREI, «Alarmant - Consumul de droguri din România va lua amploare», *Tansilvania Express*.

agenţie îşi propune ca în următorii ani să înfiinţeze şi în România comunităţi terapeutice pentru cei care abuzează de droguri[75].

II.1.5.4. Influenţa dependenţei asupra spiritualităţii

Dacă este greu să mai vorbim de o viaţă normală a celor care sunt dependenţi de stupefiante şi cu atât mai puţin de o viaţă spirituală profundă, nu se află foarte departe nici cei care sunt dependenţi de aşa-zisele toxicomanii minore sau chiar de confort, bani, putere, sex, distracţie etc.

Viaţa spirituală autentică presupune debarasarea de orice dependenţă fizică sau psihică pentru ca, eliberaţi de lucrurile efemere, să putem trăi conform cu mesajul Evangheliei.

Dacă suntem dependenţi de confort nu vom putea niciodată să fim liberi să alegem ceea ce ne este suficient ca să trăim, ci vom alege mereu ceea ce ne este suficient pentru a trăi foarte bine şi de multe ori acest lucru se întâmplă în detrimentul semenului nostru care trăieşte în condiţii mizere şi pe care, eventual, îl exploatăm la propria noastră firmă, „fabrica noastră de bani şi confort".

Indiferent care este „obiectul" dependenţei noastre, acesta este un impediment în calea fericirii noastre pământeşti şi veşnice pentru că ne separă de semenul nostru şi/sau Dumnezeu: «dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este!

---

[75] AGENŢIA NAŢIONALĂ ANTIDROG, «Strategia Naţională Antidrog 2005-2012» în http://www.ana.gov.ro/rom/strategia1.htm; Gabriel CICU, «Comunitatea Terapeutică. De la istorie la modelul teoretic» în http://www.ana.gov.ro/rom/studii1.htm.

Pentru că cel ce nu iubeşte pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească» (1In 4,20).

II.2. Poluarea şi influenţele ei asupra spiritualităţii

Degradarea continuă şi iresponsabilă a ecosferei, fie că ne ameninţă sau nu cu un cataclism viitor, este o consecinţă directă a cursei continue de consum necumpătat. Fie că ne convine sau nu, am transformat Pământul într-o mare scenă pe care nu se joacă o piesă de teatru, ci pe care ne jucăm cu viaţa noastră şi cu cea a urmaşilor noştri[76].

În această societate suntem îndreptăţiţi să ne întrebăm: Ne este influenţată viaţa spirituală de poluarea existentă în jurul nostru?

7,01% dintre cei care au răspuns la chestionarul creat special pentru această lucrare de cercetare (chestionarul „Cultura morţii în România"), spun că poluarea nu îi afectează în mod direct şi personal, dar 61,40% declară că îi afectează, chiar dacă doar 28,07% consideră că le este afectată şi spiritualitatea.

II.2.1. Poluarea şi efectele ei asupra sănătăţii noastre

După cum putem observa în graficul 6, nu toţi dintre cei amintiţi mai sus, care consideră că poluarea îi afectează, cred că poluarea îi afectează în acelaşi fel:

[76] Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 298.

Grafic 6

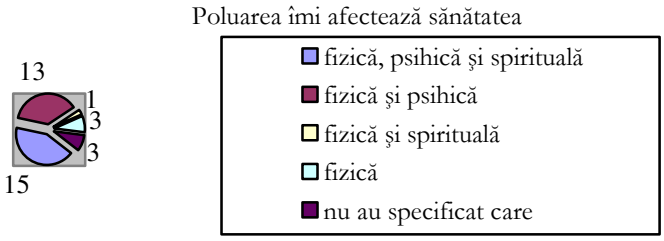

Una dintre cauzele nenorocirilor şi a bolilor este folosirea improprie şi nepotrivită a libertăţii umane: poluarea apei, a aerului şi a hranei, deci nicidecum nu îl putem învinovăţii pe Dumnezeu pentru consecinţele propriilor noastre acţiuni, mai mult, ar trebui să ne scoate din vocabular expresia «toate se întâmplă pentru că „…este voinţa lui Dumnezeu”»[77].

Chiar dacă pare greu de crezut la prima vedere, poluarea este mai periculoasă şi mai letală decât accidentele de maşină, cel puţin în Europa, conform Agenţiei europene de Mediu[78].

Poluarea ne scurtează viaţa, indiferent dacă locuim în Copşa Mică, unde avem toate „şansele” să pierdem 9 ani din viaţă datorită poluării masive, Baia Mare, unde putem beneficia de câteva boli ale sistemului respirator, în cel mai bun caz, sau în orice altă zonă mai mult sau mai puţin industrializată. Nici măcar dacă ne refugiem în capitala României nu vom beneficia de „scutiri de

[77] Ariel Ávarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie* 9, ed. Sapientia, Iaşi 2006, p. 153.
[78] Adina ŞUTEU, «Poluarea aerului, mai letală ca accidentele», *Adevărul* (16.10.2007).

poluare", ci, din contră, vom pierde aproximativ patru ani preţioşi din viaţa noastră, cel puţin aşa spun statisticile. La nivel naţional însă, un milion de români suferă de astm - «poluarea constituie un factor declanşator major al astmului, în special, la indivizii predispuşi genetic»-, iar poluare le agravează starea de sănătate[79].

Nu este obligatoriu ca locuind într-o anume zonă a lumii care este poluată intensiv să ne şi îmbolnăvim, dar oare nu suntem măcar „afectaţi"? Iar dacă sănătate ne este „afectată", dacă trupul nostru nu mai funcţionează bine, sau este incomodat de micile disconforturi provocate de poluare, spiritualitatea noastră este sau nu influenţată? Este total independentă de starea noastră fizică? Ne apropie sau ne îndepărtează de Dumnezeu boala şi suferinţa, fie ea provocată chiar şi de poluare? Este o întrebare la care nu există un răspuns universal valabil, dar trezeşte în noi dorinţa împlinirii unei misiuni clare: nu aceea de ecologism exacerbat, ci aceea de responsabilitate conştientizată şi asumată încă din cele mai mici gesturi: consum energetic echilibrat, folosirea alternativelor mai puţin sau deloc poluante. De ce am face acest lucru? Pentru că este singura soluţie să le transmitem copiilor noştri un viitor autentic, să ne asigurăm o viaţă cu adevărat umană, în care respectul pentru creaţia lui Dumnezeu este înţeles şi trăit. Căci atunci când judecătorul va veni, nu ne va întreba dacă am fost sau nu ecologişti, ci, mai degrabă,

---

79 Alina BĂDĂLAN TURCITU, «Un ucigaş rapid şi sigur. Periculos: convieţuirea cu sulful», *Gândul* (05.02.2008); Adrian LALĂ, «Aerul din capitală omoară anual 20000 de oameni», *Evenimentul zilei* (31.03.2008); Ştefan CHIVU, «Stilul de viaţă modern ne îmbolnăveşte?» în *Gândul* (14.03.2008), p. 8; ***, «Specialiştii în Pneumologie trag un semnal de alarmă: Milioane de români, îmbolnăviţi de poluare!», *Cronica română* (20.03.2008).

dacă am fost responsabili în toate acţiunile şi non-acţiunile noastre, în funcţie de talanţii fiecăruia dintre noi.

Potrivit cercetătorilor de la Şcoala de Sănătate Publică Harvard din Boston, locuitorii zonelor poluate datorită traficului intens au un IQ mai scăzut, iar efectele acestei poluări asupra inteligenţei copiilor sunt asemănătoare cu efectele înregistrate la copii a căror mame au fumat în timpul sarcinii aproximativ 10 ţigări pe zi: «efectele carbonului negru şi ale tutunului se fac resimţite asupra dezvoltării copilului încă din perioada petrecută de acesta în uterul mamei». De asemenea poluarea din zonele cu trafic intens poate cauza şi numeroase alte afecţiuni, chiar şi ale zonei cerebrale[80].

Organizaţia Mondială a Sănătăţii afirmă şi ea că, în următorii ani, numărul celor care se vor îmbolnăvi de cancer de piele şi probleme respiratorii, ca efect al schimbărilor climatice, va creşte. Anual sunt diagnosticate ca având cancer de piele trei milioane de oameni, iar numărul lor este în creştere[81].

Poluarea fonică nu este nici ea inofensivă, peste 120 de milioane de oameni din întreaga lume suferă de afecţiuni ale auzului provocate de expunerea la zgomote prelungite, însă poluarea fonică afectează întregul organism, provocând chiar şi afecţiuni gastro-intestinale, afecţiuni care, dacă ţinem cont de cele prezentate la începutul acestei lucrări (II.1.1. Sistemul digestiv – al doilea creier), ne influenţează subtil şi profund, inclusiv spiritualitatea[82].

---

[80] Magda ŞERBAN, «Poluarea afectează inteligenţa copiilor», *Adevărul* (21.02.2008).

[81] Ionela CROITORESCU, «Schimbările climatice distrug pielea şi ochii», *Evenimentul zilei* (07.04.2008).

[82] Francisca M. CATANĂ - Laura TOMA, «Milioane de „refugiaţi" din cauza poluării sonore», *Adevărul* (13-11-2007).

Încălzirea globală, datorată, probabil, poluării excesive sau cel puţin influenţată de această poluare, ne influenţează sănătatea trupului şi a psihicului, dar şi pe cea a spiritului, oamenii devenind mai bolnăvicioşi, mai vulnerabili, mai slabi. Tot datorită acestei încălziri a climei hrana sănătoasă va fi produsă tot mai greu şi va fi din ce în ce mai scumpă, motiv pentru care mulţi nu îşi vor permite să mănânce sănătos. De aici şi până la creşterea numărului de afecţiuni ale sistemului digestiv nu este decât un pas mic, conform preconizărilor acreditate[83].

II.2.2. Soluţii pentru limitarea poluării şi a efectelor ei

Biserica Catolică denunţă comportamentul iresponsabil al omenirii, care uită că este administratorul şi nu stăpânul planetei Pământ, deci trebuie să ţină cont de resursele ei limitate şi să-l ocrotească: «prin credinţa în dragostea lui Dumnezeu creatorul, recunoaştem, plini de recunoştinţă, darul creaţiei, valoarea şi frumuseţea naturii. Dar privim cu teamă cum bunurile pământului sunt exploatate fără a se ţine cont de valoarea lor proprie, de numărul lor limitat şi de binele generaţiilor viitoare. Dorim să ne implicăm împreună pentru a realiza condiţii durabile de viaţă pentru întreaga creaţie». «Trebuie salutată şi atenţia crescândă acordată calităţii vieţii şi ecologiei, întâlnită mai ales în societăţile cele mai dezvoltate»[84].

---

[83] Ştefan CHIVU, «Schimbările climatice ne fac mai bolnăvicioşi. Previziune: Creşterea temperaturii globale - efecte negative şi asupra sănătăţii», *Adevărul* (01.02.2008).

[84] CONFERINŢA BISERICILOR EUROPENE ŞI CONSILIUL CONFERINŢEI EPISCOPILOR EUROPENI, *Charta œcumenica. Linii directoare pentru cooperarea crescândă dintre Bisericile din Europa* (22.04.2001), p. 16; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 27.

Nu cu mult timp în urmă, şi indienii din SUA, Canada şi Mexic au cerut de la divinităţile lor vindecarea Planetei Pământ care suferă de pe urma maltratării ei de către om. De asemenea, Biserica Baptistă din SUA consideră că «distrugerea creaţiei lui Dumnezeu nu diferă mult de gestul de a rupe o pagină din Biblie», gest care, pentru ei, semnifică o gravă abatere, o adevărată blasfemie. Este şi acesta un început, sperăm că nu este un început al sfârşitului, ci un început al conştientizării importanţei implicării tuturor liderilor religioşi şi, implicit, a adepţilor diverselor religii, în această luptă cu noi înşine[85].

Ţinând cont de cele prezentate anterior, adăugând produşii chimici prezenţi în alimentaţia noastră, suntem nevoiţi să ne întrebăm: ce trebuie să facem noi, creştini autentici care am conştientizat că ceea ce mâncăm ne poate afecta starea de sănătate, de spirit şi, implicit, şi viaţa spirituală?

Categoric, efectele novice ale poluării se resimt şi asupra spiritualităţii noastre, motiv pentru care trebuie să luptăm cu noi înşine, nu pentru a ne distruge, ci pentru a ne salva de agonia trăirii în ignoranţă şi falsă spiritualitate.

Ca să reuşim să facem faţă acestor efecte nocive nu trebuie să ne izolăm în deşert sau să fugim de lumea civilizată, ci să alegem o viaţă cu adevărat spirituală, nu doar ecologică, în care să înţelegem că nu putem schimba lumea, cel puţin nu singuri, dar o simplă acţiune aparent banală poate contribui la buna administrare a creaţiei divine.

Doar modificarea mentalităţii şi atitudinii personale, individuale, poate transforma mentalitatea colectivă şi

---

[85] Livia CIMPOERU, «Poluarea, în viziune religioasă, este un atentat asupra creaţiei divine», *Adevărul* (12.03.2008).

astfel să trăim într-o lume mai curată fizic şi spiritual, pentru că viitorul Pământului este în mâinile noastre.

În scurt timp vom putea accesa on-line informaţii despre poluare - informaţiile despre poluanţii emişi şi transformaţi- însă dacă nu vom acţiona şi pentru micşorarea poluării, la nivel individual, vom beneficia de statistici şi informaţii, dar vom trăi într-un mediu din ce în ce mai nociv[86].

61,40% dintre cei chestionaţi au spus că poluarea trebuie înlăturată sau cel puţin diminuată, iar 28,07% au spus că şi fac ceva concret pentru a diminua poluarea: «evit excesul, risipa şi protejez natura; sortez deşeurile, nu arunc gunoi pe spaţiile verzi – mă cert cu cei care o fac; organizez acţiuni civice pentru tineri şi adulţi; nu poluez fonic; nu fumez, merg cu bicicleta în loc să merg cu maşina; limitez consumul de apă; limitez consumul de hârtie la birou; pun cât mai multă verdeaţă şi pomi în grădină; economisesc energie; am maşină euro4; încerc să educ studenţii în acest sens; păstrez curăţenia».

Conştientizând că «omul are o responsabilitate specifică asupra mediului de viaţă, adică asupra creaţiei pe care Dumnezeu a pus-o în slujba demnităţii personale a omului, în slujba vieţii lui, şi nu numai pentru prezent, ci şi pentru generaţiile viitoare», vom putea să construim o societate în care ecologia nu este folosită ca un scop în sine, ci pentru crearea unui mediu propice dezvoltării umane, inclusiv la nivel spiritual[87].

Faptul că şi ex-premierul Călin Popescu-Tăriceanu era preocupat de reducerea emisiilor de dioxid de carbon şi promitea că va declanşa la nivelul administraţiei centrale

---

[86] ROMPRES, «Cetăţenii vor putea consulta on-line informaţii despre poluare», *Ecologic – mediu şi dezvoltare durabilă*, 37/04.2008, p. 4.
[87] IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 42.

şi locale diferite acţiuni pentru reducerea acestor emisii prin măsuri în sectorul încălzirii clădirilor administraţiei publice centrale şi locale, dar şi prin înlocuirea maşinilor cu grad mare de poluante care aparţin administraţiei publice sau firmelor cu capital majoritar de stat cu maşini mai puţin poluante, constituie un exemplu pentru fiecare dintre noi, dar să nu ridicăm în slăvi gesturi politice pentru că sunt politice, ci pentru că ele constituie un bun exemplu, indiferent cine este cel care le săvârşeşte sau care sunt interesele pentru care le săvârşeşte[88].

Prin misiunea încredinţată nouă de Creatorul Universului, prin conştientizarea acestei misiuni, suntem chemaţi să actualizăm paradisul biblic prin eliminarea fatalismului, a pasivităţii şi resemnării, pentru că paradisul pământesc «este şi astăzi un proiect ce provoacă credinţa şi curajul oamenilor care trebuie să-l realizeze»[89].

[88] ROMPRES, «Tăriceanu cere măsuri de reducere a emisiilor de dioxid de carbon», *Ecologic – mediu şi dezvoltare durabilă*, 37/04.2008, p. 6.
[89] Ariel Ávarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie 4*, p. 33.

II.3. Violenţa – un flagel contemporan

Răsfoind dicţionarul explicativ, citim în dreptul cuvântului violenţă «lipsă de stăpânire în vorbe sau fapte; vehemenţă, furie; faptul de a întrebuinţa forţa brutală; constrângere, violentare; siluire; încălcare a ordinii legale»; un alt autor o explică astfel: «utilizarea puterii sau agresiunii fizice / psihice, ameninţarea cu acestea a unei persoane, grup sau comunităţi, şi are ca rezultat diverse grade de lezare a celuilalt: moartea, trauma psihologică, privarea sau dezintegrarea dintr-un grup social»[90].

Aceste două explicaţii succinte pot fi completate de fiecare dintre noi, întrucât violenţa este un fenomen complex care nu a fost inventat astăzi sau ieri: «strămoşii noştri erau cruzi, desfrânaţi, lacomi şi stupizi, ca şi noi. Însă câtă vreme lor le păsa de alte lucruri mai mult decât de civilizaţie – şi le-a păsat de tot felul de lucruri, de voinţa lui Dumnezeu, de slavă, de onoare personală, de puritate doctrinală, de justiţie – a fost oare civilizaţia adesea în vreun pericol serios de a dispărea? […] Desigur, dacă ar fi adevărat că civilizaţia nu va fi niciodată în siguranţă până când nu va fi pusă pe al doilea plan, acest lucru ridică imediat întrebarea, în al doilea rând după ce? Singurul răspuns pe care îl pot da aici este că, dacă nu ştim aceasta, unicul lucru cu adevărat practic pe care trebuie să-l facem este să încercăm să aflăm»[91].

Violenţa umană este o problemă a prezentului pentru multe ţări, dacă nu chiar pentru întreaga omenire,

---

[90] ACADEMIA ROMÂNĂ, *Dicţionar explicativ al limbii române*; Adrian ROŞAN, *Violenţa juvenilă şcolară*, ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2006, p. 23.

[91] Clive Staples LEWIS, *Treburi cereşti.Lecturi zilnice II*, p. 25.

cu ea confruntându-se toate societăţile. Din acest context mondial se naşte necesitatea luării unei poziţii la nivelul întregului corp social, precum şi dezvoltarea unor strategii de investigare, prevenire şi control, pentru a preîntâmpina manifestările violente ce pot ieşi la suprafaţă din subconştientul uman, acolo unde dintotdeauna există o predispoziţie pentru folosirea violenţei pentru supravieţuire, într-o junglă capitalistă ce poate trezi din somnul subconştientului această predispoziţie[92].

Acest fenomen poate fi abordat atât din perspectivă istorică, socială, biologică, antropologică şi socială, cât şi din perspectivă psihologică-sociologică, conform căreia violenţa se manifestă în toate societăţile, chiar dacă plăteşte tribut influenţelor culturale[93].

Oamenii de ştiinţă abordează trei poziţii atunci când trebuie să explice proveniența violenţei: unii afirmă că este o caracteristică a naturii umane, alţii spun că este o reacţie a frustrării noastre; cei din urmă mizează pe învăţarea acestui comportament social în copilărie sau tinereţe[94].

Dacă ţinem cont de raportul de putere: mic-mare, slab-puternic, constatăm că atât în familie, cât şi în afara ei, principalele victime ale violenţei sunt femeile, copiii şi bătrânii[95].

---

92 Aurora LIICEANU, «Violenţa umană: o nelinişte a societăţii contemporane» în Gilles FERRÉOL -Adrian NECULAU (coord.), *Violenţa: aspecte psihosociale*, ed. Polirom, Iaşi 2003, p. 47; Marian BACOV, *Istoria cruzimii*, ed. Punct, Bucureşti 1998, p. 7.

93 Aurora LIICEANU, «Violenţa umană: o nelinişte a societăţii contemporane», p. 48.

94 Cosmina PARASCHIVOIU, «Impactul mass media scrise asupra tinerilor» în *Seminarul Internaţional Cum poate educaţia să prevină violenţa şi să dezvolte toleranţa şi înţelegerea*, ed. Casa Corpului Didactic, Sinaia 2002, p. 86.

95 Aurora LIICEANU, «Violenţa umană: o nelinişte a societăţii contemporane», p. 51.

Violenţa se manifestă cu diferite intensităţi, acest lucru datorându-se pierderii speranţei. Astfel, gesturi ca: poreclirea, confruntarea vizuală, tachinarea, ironizarea, imitarea în scop denigrator le putem încadra în rândul violenţelor de mică intensitate, pe când gesturi ca: refuzul de a acorda ajutor, bruscarea, lovirea cu diverse obiecte, pălmuirea, împingerea, înjunghierea şi împuşcarea sunt forme cu intensitate crescută a violenţei[96].

Făcând referire tot la chestionarul amintit la începutul lucrării (chestionarul „Cultura morţii în România"), ne surprinde procentajul mare al celor care au afirmat că sunt martori ai violenţei: 91,23%.

5,26% dintre cei chestionaţi au spus că există probleme care nu pot fi rezolvate decât folosind violenţa, în schimb nici unul nu a fost de acord să folosească violenţa pentru a reuşi în viaţă.

26,31% au recunoscut că au folosit violenţa pentru: a educa – 1,75%; a fi înţeles – 1,75%; a fi ascultat – 5,26%; autoapărare – 17,54%; superioritate – 1,75%; fără motiv – 1,75%.

II.3.1. Violenţa domestică

«Pentru mine „acasă" e oaza mea de linişte, locul în care abia aştept să ajung după o zi de muncă. Gandiți-vă cum e să îți fie groază să te întorci acasă!»[97]

---

[96] IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 10; Lia ILIE-BOLOGA, «Violenţa şcolară - Factori de risc în adolescenţă» în http://www.apsi.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=201.

[97] ***, «Violenţa domestică» în **http://www.roportal.ro/discutii/**ftopic1807.html.

Transformările majore ale culturii şi implicit ale societăţii din zilele noastre influenţează mult familiile, indiferent de apartenenţa religioasă sau etnică a membrilor acestora. O mutaţie rezultată din aceste schimbări majore este şi violenţa domestică, un fenomen care nu a fost inventat de modernitate, însă care atinge cote alarmante în lumea mileniului III[98].

Violenţa domestică este de fapt violenţa din cadrul familiei sau între locuitorii aceleiaşi case[99].

Din punct de vedere legal, conform Poliţiei Române, «se numeşte „violenţa în familie" orice act vătămător, fizic sau emoţional care are loc între membrii unei familii», fiind un fenomen larg răspândit ce nu poate fi limitat la sondajele oficiale pentru că multe dintre aceste fapte de violenţă nu sunt raportate nici poliţiei şi nici spitalelor. De asemenea fenomenul sinuciderii şi a tentativele de suicid au crescut îngrijorător, iar motivul principal al acestor acte disperate este climatul familial deteriorat şi slaba comunicare din familii[100].

În epoca utilitarismului, familia este ameninţată şi atacată chiar de la temeliile sale, pentru că în această epocă se caută siguranţă şi plăcere fără iubire, libertate sau responsabilitate, şi nu se ţine cont de ceea ce spunea Papa Ioan Paul al II-lea: «cu puterea adevărului său, vorbesc omului timpului nostru ca să înţeleagă măreţia bunurilor care sunt căsătoria, familia şi viaţa; marea primejdie pe care o reprezintă refuzul de a respecta aceste realităţi şi

98 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio* (22 noiembrie 1981), ed. Presa Bună, Iaşi 1994, p. 2

99 ***, *Stop violenţa în familie*, ed. Lumen, Iaşi 2006, p. 8.

100 ***, «Violenţa în familie» în http://www.politiaromana.ro/violenta_in_familie.htm.

lipsa de consideraţie pentru valorile supreme care fundamentează familia şi demnitatea fiinţei umane»[101].

Conform unor cercetări recente, s-a stabilit că este mai probabil ca o persoană să fie lovită sau ucisă în propria familie de un membru al familiei, decât oriunde altundeva. Aceste rezultate sunt pe cât de şocante şi de reale, pe atât de motivante pentru ca noi, tinerii de azi, adulţii de mâine, să luăm atitudine pentru a limita acest fenomen periculos pentru însăşi existenţa societăţii şi a Bisericii. Societatea este tributară familiei pentru că familia este «baza şi alimentul continuu al societăţii...: din familie se nasc cetăţenii şi în familie ei găsesc prima şcoală a acelor virtuţi sociale care sunt sufletul vieţii şi al dezvoltării societăţii însăşi». «Familia a primit de la Dumnezeu misiunea de a fi celula de bază şi vitală a societăţii», deci, o familie în care violenţa domestică este prezentă constituie un risc mare, pentru întreaga societate, pentru că membrii ei sunt de cele mai multe ori traumatizaţi de această experienţă neplăcută şi se pot transforma la rândul lor în „delincvenţi" [102].

Familiile creştine sunt cele care construiesc Biserica, iar dacă în sânul familiilor creştine nu înfloreşte iubirea şi armonia, vom putea să fim martorii unei Biserici violente sau Biserica se va autodizolva? Este o dilemă la care putem găsi răspunsuri mai optimiste sau mai pesimiste, însă scopul nostru nu este să salvăm o Biserica de la violenţă, ci să conştientizăm că noi suntem Biserica, iar

---

[101] IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, p. 45-51.112.

[102] ***, *Stop violenţa în familie*, p. 9; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 57; SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei* (24.11.1983), ed. Presa Bună, Iaşi 2000, Preambul d).

dacă familia suferă, întreaga Biserică împărtăşeşte aceeaşi soartă[103].

Familia este chemată să trăiască în iubire, formând o comunitate ce trebuie să trăiască cu fidelitate rolul comuniunii, părinţii transmiţând copiilor credinţa prin cuvânt şi exemplu[104].

Dintre cei chestionaţi, 10,53% sunt martori ai violenţei din familie, 7,02% au declarat că au fost bătuţi de proprii părinţi/soţ/soţie/frate/alte rude, iar 5,26% au fost martori ai violenţei dintre părinţi/fraţi.

II.3.1.1. Forme ale violenţei domestice

Violenţa domestică nu poate fi redusă doar la violenţa fizică, ci poate lua nenumărate forme, unele subtile, victimele nefiind în măsură să aprecieze că sunt victime ale violenţei. Violenţa nu lasă întotdeauna urme fizice!

Violenţa poate fi îndreptată asupra oricărui membru al familiei: asupra copiilor, asupra persoanelor de vârsta a III-a, asupra persoanelor cu nevoi speciale (membrii ai familie)[105].

Chiar dacă majoritatea oamenilor consideră că doar femeile cad victime propriilor parteneri, în urma unor cercetări s-a descoperit că numărul bărbaţilor care cad victime violenţei în familie este destul de mare şi acest lucru nu se datorează faptului că soţii sunt egali în

---

103 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 19.

104 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 23; «Lumen Gentium» în *Conciliul Vatican II*, § 11.

105 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 9.

drepturi, ci pentru că disfuncţionalitatea unei relaţii poate fi cauzată atât de femeie, cât şi de bărbat[106].

Victimele violenţei domestice din România provin din mediul urban în proporţie de 56%, 75% dintre victime fiind femei, deci 25% sunt bărbaţi. Legea 217/2003, legea împotriva violenţei în familie nu poate elimina din viaţa noastră un fenomen încă tolerat de societate, de aceea va trebui ca pe lângă aplicarea acestor legi să ne schimbăm mentalitatea şi să renunţăm la indiferenţa devenită deja metaforică: „nu este treaba mea, rufele murdare se spală în familie" [107].

Abuzul fizic se manifestă prin lovituri aplicate victimei, provocarea de arsuri, zgârieri etc., precum şi prin negarea trebuinţelor fundamentale pentru menţinerea vieţii, privarea de somn şi/sau alimentaţie.

Abuzul sexual nu se limitează doar la contactul sexual fără consimţământ, ci şi la atacul sexual care nu se manifestă neapărat prin folosirea forţei fizice, ci şi prin metode de intimidare, ameninţare, hărţuire, constrângere.

Abuzul psihologic de cele mai multe ori este cel mai distrugător şi se realizează prin umilirea partenerului de viaţă, sarcasme, luarea în derâdere, ameninţări, dispreţ, insulte publice, observaţii umilitoare etc.

Abuzul economic este de fapt un control inechitabil asupra resurselor financiare, control care de multe ori împiedică victima să părăsească climatul violent al familiei datorită dependenţei financiare.

---

106 ***, «Violenţa în familie» în http://www.politiaromana.ro/violenta_in_familie.htm; SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, Art. 2 c).

107 Irine ARNĂUTU, «Ziua internaţională a familiei» în *Info-Sănătatea*, mai/2008, p. 13.

Abuzul social este de fapt izolarea victimei de societate şi familie, astfel fiindu-i aproape imposibil să iasă din situaţia de violenţă.

Violenţa morală rezultă din comportamente care minimalizează sau distrug credinţele culturale sau religioase, ridiculizându-le, penalizânu-le sau forţând victima să adere la un sistem diferit[108].

II.3.1.2. Cauze ale violenţei domestice

Violenţa domestică este o formă de discriminare care din păcate este accentuată de mutaţiile intervenite la nivelul relaţiilor intrafamiliale, de starea de stres, de consumul de alcool, de infidelitate, de gelozie, de proliferarea violenţei prin mass-media, indiferenţa opiniei publice faţă de acest fenomen etc. şi amnezia maselor care au uitat că familia este celula primordială a societăţii[109].

Aşadar, violenţa domestică poate fi un rezultat al toleranţei şi al încurajării agresivităţii din viaţa socială: violenţa din stradă, din stadioane, din locurile publice, din luptele armate şi chiar din mass-media. Şi chiar dacă violenţa din familie apare în urma nesoluţionării pe cale amiabilă a anumitor probleme, ea nu rezolvă aceste problemele care conduc la violenţă, ci le amplifică, iar «violenţa naşte violenţă şi o transmite prin socializare şi învăţare socială. Văzând şi simţind pe propria piele bătaia din partea părintelui, copilul o va practica şi el când va fi părinte»[110].

---

108 ***, Stop violenţa în familie, p. 9

109 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 7; IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, p. 15.

110 Petru ILUŢ, *Familia – cunoaştere şi asistenţă*, ed. Argonaut, Cluj-Napoca 1995, p. 143-144.

Un nivel de pregătire educaţional scăzut, precum şi lipsa unui loc de muncă, şi implicit greutăţile materiale, financiare sau chiar veniturile reduse, pot fi cauza acestei probleme, cu toate că violenţa domestică poate apărea în toate familiile, indiferent de statutul socio-economic, şi paradoxal, majoritatea celor care îşi agresează soţiile îşi controlează comportamentul violent faţă de alte persoane, cum ar fi prieteni sau colegi, unde nu există nevoia de dominare şi control. Puţine sunt cazurile bărbaţilor agresivi cu suferinţe psihice sau personalităţi psihopate. Mulţi agresori se prezintă ca persoane obişnuite, respectabile, cu capacitatea de a se controla[111].

Dacă agresorul a fost abuzat în copilărie, sau dacă a fost martorul violenţelor din propria sa familie, el este moştenitorul violenţei domestice ce i-a fost transmisă de la o generaţia anterioară, după cum reiese din studiile care spun că adolescenţii care trăiesc într-un mediu violent sunt următoarea generaţie de agresori[112].

Tradiţia poate încuraja mentalitatea conform căreia bărbatul este superior femeii, astfel bărbatul fiind „îndreptăţit" să-şi corecteze soţia, însă demnitatea de persoană este dată de Dumnezeu atât femeii cât şi bărbatului, ei sunt egali, fiind înzestraţi cu drepturi şi responsabilităţi proprii fiecărei persoane, în nici un caz femeia nu poate fi considerată un obiect comercial pus în serviciul plăcerii, iar bărbatul este chemat ca, trăind iubirea autentică în cadrul vieţii conjugale, să-şi respecte soţia şi să fie conştient că este egală cu el[113].

---

111 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 11; ***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro.

112 ***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro.

113 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 30.32.33.

Statisticile Agenţiei Naţionale pentru Protecţia Familiei arată o creştere a violenţei domestice în familiile cu o concepţie tradiţională, iar soluţia propusă pentru prevenirea violenţei domestice este «educarea în spiritul respectului a membrilor familiei şi a demnităţii omului»[114].

Multe femei abuzate fac tot posibilul pentru a evita episoadele violente. În relaţiile abuzive, există percepţia că bărbatul are dreptul de a-şi domina şi controla partenera. Victimele violenţei domestice riscă să fie abuzate de parteneri, indiferent de acţiunile lor[115].

Multe alte motive, unele de-a dreptul puerile, pot conduce la violenţa domestică, însă cu siguranţă societatea tolerantă este cea care alimentează acest fenomen.

II.3.1.3. Consecinţele violenţei domestice

«Eu... sunt o **victimă** a violenţei în familie. Sincer, nu credeam că aş putea găsi pe net un loc în care îmi pot spune of-ul. Dacă aş putea să cer ajutor ar fi cu atât mai bine. Am 19 ani şi sunt student în anul 1 la inginerie. Această problemă **mă ruinează**... pentru că, dacă părinţii mei nu se mai înţeleg... eu voi rămâne al nimănui...iar viitorul meu este compromis. Ceea ce mă îngrijorează cu adevărat e că **nimeni** (şi aici mă refer la autorităţi) **nu e dispus să te ajute** în situaţii de criză. **Să se datoreze asta faptului că trăim în România**?»[116]

---

114 Mihaela Cristina MOSTAVI, «Familia în România, noi abordări», *Info-Sănătatea* mai/2008, p. 4.

115 ***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro (articolul nu mai este disponibil).

116 ***, «Violenţa domestică» în http://www.roportal.ro/discutii/ftopic1807.html.

Pentru mulţi dintre noi această mărturie poate fi pe cât de dramatică pe atât de reprezentativă pentru consecinţele pe care le poate avea violenţa familială.

Din ce în ce mai des familia nu mai este un mediu sigur pentru copil, iar uneori este un mediu mai periculos decât strada, iar unii copii, fiind terorizaţi de mediul violent din familie, găsesc ca singură alternativă fuga de acasă[117].

De asemenea ea poate duce la tulburări comportamentale ale copiilor: agresivitate, consum de alcool şi droguri, precum şi la probleme emoţionale şi mentale: sentiment de vinovăţie, anxietate, deficit de atenţie şi concentrare, izolare, mânie, depresie, nivel intelectual scăzut, randament şcolar redus[118].

Divorţul poate fi şi el o consecinţă a violenţei domestice, iar dacă aruncăm o privire asupra statisticilor referitoare la numărul divorţurilor din România, vom observa că în 1990 s-au înregistrat 32966 divorţuri şi 192652 căsătorii, iar în 2006 32672 divorţuri şi 146637 căsătorii[119].

Indiferent care sunt cauzele acestor divorţuri, fenomenul în sine ne arată că românii, cel puţin unii dintre ei, nu sunt conştienţi de ceea ce însemnă cu adevărat căsătoria încheiată o dată pentru totdeauna, o căsătorie cu bune şi cu mai puţin bune, având ca fundament iubirea şi un creştinism autentic, practicat şi înţeles.

---

117 Aurora LIICEANU, «Violenţa umană: o nelinişte a societăţii contemporane», p. 48.

118 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 14.

119 INSTITUTUL NAŢIONAL DE STATISTICĂ, *Anuarul Statistic al României (2004)* în http://www.insse.ro.

II.3.1.4. Violenţa domestică în România şi în alte ţări

«În România este împământenită ideea că rufele se spală în familie şi din acest motiv persoanele care sunt agresate moral, fizic sau în alte moduri nu fac mai nimic pentru a rezolva problema cu care se confruntă. Datorită faptului că aproape zilnic suferă aceste agresiuni probabil că a devenit o obişnuinţă»[120].

Conform raportului Inspectoratului General de Poliţie (2003) în România o dată la două zile o femeie este omorâtă în urma violenţei în familie. Aceeaşi instituţie arată că 57% dintre copiii victime ale agresiunii au fost abuzaţi în propria familie, iar Organizaţia Mondială a Sănătăţii atenţiona România că o femeie din 3 este victima violenţei partenerului[121].

Însă situaţia nu este cu mult mai bună nici în alte ţări, după cum ne spun statisticile: în Germania şi în SUA, o femeie din trei a fost victimele violenţei domestice, vinovat pentru aceasta fiind un bărbat din familie, soţul sau partenerul de viaţă; în Rusia, 80% din toate faptele penale sunt comise în cadrul domestic; în 1992, în Cuba, 26,2% din femeile care au participat la un studiu au fost victimele violenţelor fizice, iar 33,5% violenţelor de ordin psihologic, făptaşii fiind soţii sau partenerii lor de viaţă; conform rezultatelor unui proiect de cercetare efectuat la Beijing, una din cinci femei incluse în acest proiect a fost victima abuzurilor soţului ei; în Egipt, una din trei soţii a fost lovită cel puţin o dată de partenerul ei; în Kuweit,

120 ***, «Violenţa domestică» în http://www.roportal.ro/discutii/ftopic1807.html.

121 ***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro (articolul nu mai este disponibil); Simona-Gabriela SÎNZIANU, *Violenţa în familie prezentată în presa din România*, ed. Lumen, Iaşi 2006, p. 44.

aproximativ 15% din soţii sunt afectate de violenţa domestică; în Pakistan, 80% din femei cad victime violenţei domestice; în Papua-Noua Guinee, două treimi din femeile măritate sunt bătute de soţii lor; în Lituania, 34,5% din totalul persoanelor ucise sunt femei, criminalii fiind proprii soţi; în Africa de Sud, la fiecare şase zile o femeie este ucisă de soţul sau prietenul ei[122].

Fenomenul violenţei domestice este din ce în ce mai mediatizat datorită creşterii îngrijorătoare a cazurilor. Dacă iniţial presa prin prezentarea acestor cazuri beneficia de atragerea publicului, astăzi o parte a mass-mediei se implică şi în prevenirea şi combaterea violenţei prin publicarea unor articole care atrag atenţia asupra gravităţii fenomenului[123].

Câteva titluri din presa românească anunţau patetic ştiri de „senzaţie":

„Şi-a omorât două neveste!"

„Şi-a ucis mama cu halba de bere!"[124]

În aceste situaţii mass-media şi-au pierdut adevărata misiune, transformându-şi activitate într-o „prostituţie perversă": folosindu-se de adevărate tragedii umane încearcă să îşi vândă ziarele sau să-şi crească rating-ul, folosindu-se până şi de faptele de violenţă şi brutalitate, fără a ţine cont de impactul negativ pe care acestea le pot avea asupra publicului dacă nu sunt tratate cu tact şi perspicacitate[125].

---

122 Dorette WESEMANN, *United Nations: The World's Women 1995. Trends and Statistics*, New York 1995 citat în ***, «Violenţa în familie» în http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_3/frauenrechte/warum/familie.htm.

123 Simona-Gabriela SÎNZIANU, *Violenţa în familie prezentată în presa din România*, p. 35.

124 *Ibidem*, p. 39

125 COMISIA PONT. PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio*, § 43.

II.3.1.5. Factori de protecţie împotriva violenţei domestice

Membrii familiei pot fi protejaţi de agresiuni dacă sunt sprijiniţi de familia întreagă, dacă între parteneri există abilităţi de comunicare, precum şi dacă există instituţii sociale care oferă protecţie şi suport, bazându-se pe o legislaţie care sprijină victima şi pedepseşte agresorul[126].

Măsurile sociale, precum educaţia, nu pot contrabalansa deficienţa educaţiei religioase, în toate familiile care se declară creştine - să nu uităm că România este majoritar creştină - orice speranţă, orice acţiune nu poate fi dusă cu bine la îndeplinire decât prin acceptarea Evangheliei, pentru că altfel ajungem să fim de acord cu soluţii disperate şi nu tocmai ortodoxe[127]:

«Da-ţi-i în cap când doarme şi ziceţi că-i legitimă apărare... şi chiar e. Astă e singurul lucru pe care îl poate face victima pentru ea, în rest doar îi plimbă pe poliţai ca să audă din gura lor că nu pot interveni decât dacă moare cineva, sau poate fugi şi să o prindă şi să o nenorocească într-un sfârşit... etc. Metodele de protecţie a victimei în ţara noastră... parcă îl protejează mai mult pe agresor. Sunt fata unui astfel de om, şi momentan nu am nici o vânătaie... dar psihic... sunt varză! Pe mine cine mă apără? Îmi vine să şi râd, parcă ar fi un banc prost...»[128]

Şi chiar dacă situaţia victimei este disperată, violenţa nu este o soluţie, la fel cum nici indiferenţa nu e cea mai bună alegere.

---

126 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 12-13.

127 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p.4.

128 ***, «Violenţa domestică» în http://www.roportal.ro/discutii/ftopic1807.html.

II.3.1.6. Măsuri luate de societate şi de Biserică pentru limitarea violenţei domestice

Dacă societatea nu va proteja familia şi căsătoria îşi va pune în primejdia propria existenţă, iar dacă familiile nu vor acorda copiilor atenţia necesară pentru ca aceştia să devină activi atât în societate, cât şi în Biserică, atât societatea, cât şi Biserica vor fi incluse în patrimoniul UNESCO al instituţiilor pe cale de dispariţie[129].

De aceea, societatea şi statul au obligaţia să ofere familiei ajutoare economice, sociale, politice, educative, culturale, de care are nevoie pentru a putea supravieţui şi alături de familie statul şi societatea să nu se autodizolve, familia formând indivizi virtuoşi pentru societate, iar societate protejând şi ajutând familiile să se dezvolte într-un climat propice[130].

Biserica recomandă autorităţilor publice să fie favorabile familiei, iar cei care aleg să trăiască împreună fără a constitui legal o familie să nu se bucure de aceleaşi privilegii ca şi cei căsătoriţi[131].

Episcopii nu sunt chemaţi să fie slujiţi, ci ca ei să slujească poporul lui Dumnezeu pe care trebuie să îl înveţe să preţuiască valorile morale şi umane[132].

---

129 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Consideraţii referitoare la proiectele de recunoaştere legală a uniunilor dintre persoane homosexuale* (3.06.2003), ed. Presa Bună, Iaşi 2003, § 8; IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Apostolică Novo millenio ineunte* (06.01.2001), ed. Presa Bună, Iaşi 2001, § 47.

130 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 59-60; SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, Articolul 1 b); «Gravissimum Educationis» în *Conciliul Vatican II*, § 3.

131 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 53; SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, Articolul 1 c).

132 «Christus Dominus» în *Conciliul Vatican II*, § 12.

Începând încă de acum câțiva ani, Parlamentul României a adoptat diferite legi care protejează familia şi membrii ei, a înființat o agenție, Agenția Națională pentru Protecţia Familiei şi a Drepturilor Copilului ca organ de specialitate aflat în subordinea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale şi Familiei. Această agenție este prima agenție de profil din Europa de Est şi coordonează punerea în aplicare a măsurilor de prevenire şi combatere a violenței în familie la nivel național, având printre obiective:

a) promovarea valorilor familiale, a înțelegerii şi întrajutorării în familie, prevenirea şi combaterea violenței în relațiile dintre membrii acesteia;

b) sprijinirea membrilor de familie aflați în dificultate ca urmare a actelor de violență în familie;

c) sprijinirea victimelor prin consiliere, programe de recuperare a sănătății şi de reinserție socială;

d) asistarea agresorilor prin tratamente psihologice, respectiv psihiatrice, de dezalcoolizare, de dezintoxicare, după caz;

e) protejarea victimelor, în special a minorilor, prin măsuri de păstrare a confidențialității asupra identității şi dificultăților lor, precum şi prin măsuri de protecție psihologică a acestora, în timpul instrumentării cazului;

f) inițierea şi coordonarea parteneriatelor sociale, în scopul prevenirii şi combaterii violenței în familie[133].

«Este de datoria preoților ca, informați corespunzător asupra problemelor vieții de familie, să sprijine vocația soților în viața lor conjugală şi familială

[133] GUVERNUL ROMÂNIEI, «Hotărâre nr. 1385/2009 din 18/11/2009 privind înființarea, organizarea şi funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Familiei şi a Drepturilor Copilului», Publicat in Monitorul Oficial, Partea I nr. 807 din 26/11/2009, art. 3.

prin diferite mijloace pastorale – predicarea cuvântului lui Dumnezeu, cultul liturgic şi alte ajutoare spirituale – să-i încurajeze cu bunătate şi răbdare în greutăţi şi să-i întărească întru iubire pentru a se forma familii cu adevărat exemplare»[134].

Biserica, adică noi, toţii cei care suntem mădulare vii ale ei, trebuie să ne simţim datori să vestim omenirii planul lui Dumnezeu despre căsătorie şi familie, astfel vom revitaliza umanul şi sentimentul creştin în sânul societăţii laicizate[135].

Preoţii trebuie pregătiţi să facă faţă provocărilor din parohie, ei fiind cei care vor putea educa poporul, motiv pentru care consider că ar fi de bun augur ca în facultăţile teologice să fie implementate anumite programe extraşcolare şi achiziţionate diferite materiale educative care au ca temă lupta împotriva violenţei domestice, precum şi metode de consiliere a victimelor.

Preoţii trebuie să consolideze relaţiile intrafamiliale printr-o muncă susţinută şi strategică în care să se apropie de fiecare familie din parohia sa, iar cunoscându-le problemele să-i poată ajuta, iar când vor întâlni violenţa domestică să nu prescrie cu violenţă o reţetă ineficientă, ci lucrând cu iubire şi cu tact să reînvie pasiunea şi iubirea dintre membrii familiei.

Preotul îşi poate educa credincioşii implicându-i în diverse activităţi caritabile, catehizându-i prin predicile duminicale sau cu alte ocazii, oferindu-le materiale educative, înfiinţând o revistă parohială etc.

Preoţii trebuie să înveţe să fie buni diplomaţi, deci în nici un caz să nu folosească violenţa în limbaj şi atitudine, ci cu calm şi înţelepciune să fie prieteni atât cu copiii cât şi

---

134 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 52.

135 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p.4.

cu adulţii parohiei sale şi niciodată nu trebuie să impună soluţii, ci punând pe masă alternativa, să-l lase pe credincios să aleagă.

Un lucru benefic atât pentru Biserică cât şi pentru societate ar fi ca Biserica să colaboreze mult mai strâns cu ONG-urile şi cu instituţiile statului pentru ameliorarea efectelor violenţei în familie, implicând în activităţi specifice acestei probleme atât persoanele consacrate, cât şi pe cei care se pregătesc în vederea consacrării, precum şi pe laici.

Şi dacă Biserica este înlăturată în mod constant din viaţa societăţii laicizate, să ne apropiem noi de societate, fără a ne nega însă misiunea, şi colaborând ca simpli cetăţeni cu instituţiile statului şi cu celelalte culte să contribuim la redobândirea adevăratelor valori.

II.3.2. Violenţa în şcoli, în mass-media şi în spatele monitorului

„Semnele vremii" ne conduc spre sumbra concluzie că adolescenţii sunt caracterizaţi de o cultură centrată pe violenţă, un fenomen la care au contribuit deopotrivă familia, societatea, industria divertismentului şi mass-media.

Violenţa şcolară este o consecinţă a violenţei din societate şi reduce şansele elevilor de a-şi dezvolta personalitatea în totalitate pentru că nu pot primi o educaţie de calitate, fiind în acelaşi timp violentaţi; de asemenea, ea poate provoca anxietate, frică, sentiment de nesiguranţă[136].

136 Lia ILIE-BOLOGA, «Violenţa şcolară - Factori de risc în adolescenţă» în http://www.apsi.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=201; Adrian ROŞAN, *Violenţa juvenilă şcolară*, p. 23.

În urmă cu câţiva ani apărea într-o gazetă centrală un articol în care se dezvolta ideea că tinerii sunt tentaţi să imite persoanele care ies în evidenţă, sociologii apreciind că elevii din România imită vedetele prezentate în mass-media. Aceiaşi sociologi explică violenţa tinerilor ca fiind o urmare a admiraţiei pe care o poartă celor care au reuşit cu pumnul şi cu tupeul sau cu „ochii dulci" să-şi creeze o imagine „cool" [137].

Acelaşi ziar amintit anterior preciza că vina violenţei din şcoli aparţine profesorilor - care sunt prinşi pe picior greşit de noul sistem; părinţilor (care sunt mai preocupaţi de serviciu decât de educaţia copiilor); mass-mediei (care promovează modele artificiale şi negative); dar şi inspectorilor şcolari (care nu monitorizează şi nu controlează aplicarea regulilor în şcoli). Soluţia propusă era aceea de a realiza noi parteneriate între profesori şi asociaţiile de părinţi, precum şi stabilirea unor regulamente interne în fiecare şcoală, care să ţină în frâu atât elevii, cât şi profesorii. Consider că aceste soluţii nu vor putea controla violenţa din şcoli atâta timp cât societatea devine din ce în ce mai permisivă şi mai violentă, iar pentru ca acţiunile noastre să fie eficiente, trebuie să ne axăm pe crearea unei mentalităţi noi, care să aprecieze nonviolenţa şi nu lupta împotriva violenţei, pentru că uneori lupta împotriva violenţei conduce la violenţă[138].

Multe studii şi articole dovedesc că violenţa din lumea reală este strâns legată de violenţa din media, iar violenţa de la televizor facilitează agresivitatea,

---

[137] ***, «Violenţa încurajată de televizor», *Evenimentul zilei* (14.12.2005) în **http://www.evz.ro/detalii/stiri/violenta-incurajata-de-televizor. html-701254.html**.

[138] *Ibidem*.

comportamentul antisocial, dezvoltă insensibilitatea la violenţă şi la victimele violenţei[139].

«Factorul cel mai puternic de influenţare a mulţimilor, la ora actuală, cu mult departe de părinţi, familie, cu mult departe de şcoală, cu mult departe de ziare, este televiziunea. Televiziunea reuşeşte idealul acela comunist de „formare a omului nou", prin pătrunderea ei zi de zi, ceas de ceas şi agresiv în case şi, mai ales, în minţi şi în suflete. Ea, efectiv, modelează atitudini şi creează un tip de oameni»[140].

Conform unor statistici oficiale, 75,1% dintre cei chestionaţi au declarat că nu sunt de acord cu emisiunile TV în care nu sunt respinse sau condamnate actele de violenţă, 73,9% nu sunt de acord cu emisiunile TV în care nu sunt respinse, criticate, condamnate, actele de nedreptate, 72,4% nu sunt de acord cu emisiunile TV în care nu sunt respinse, criticate, condamnate, actele de indiferenţă faţă de semeni, iar 69,5% au declarat că sunt prea multe scene de violenţă la ştirile prezentate de posturile de televiziune din România[141].

Marea enigmă care reiese din cele amintite anterior este următoarea: dacă peste 70% dintre români nu sunt de acord cu violenţa prezentă pe micile ecrane, de ce mai există atât de multe emisiuni şi programe care conţin scene violente?

Răsfoind presa centrală şi locală suntem bombardaţi cu ştiri „fierbinţi" ce au în prim plan acte violente săvârşite

---

139 Virgiliu GHEORGHE, *Efectele televiziunii asupra minţii umane*, ed. Evanghelismos, Bucureşti 2005, p. 310.

140 George Mihail PRUTEANU, «Cuvântare în Senat: Violenţa la televiziune şi „vrăjitoare"» (18.02.2002) în http://www.pruteanu.ro/6atitudini/2002.02.18(violenta+vrajitoare).htm.

141 CONSILIUL NAŢIONAL AL AUDIOVIZUALULUI, Studii şi cercetări Audiovizuale, Nr. 3, «Influenţa mass-media asupra electoratului».

de persoane cunoscute sau de persoane care astfel devin cunoscute.

În urma analizării unui chestionar despre agresivitatea şi violenţa din presa scrisă - la care au răspuns mai mulţi elevi - s-a ajuns la concluzia că tinerii sunt înclinaţi să citească din presa scrisă articole şocante despre crime şi jafuri[142].

Adolescenţii din România petrec mult timp în faţa computerului, de multe ori fiind atraşi de jocurile virtuale sau de navigarea pe internet. Cele mai populare jocuri au subiecte violente, motiv pentru care ne întrebăm dacă nu cumva există vreo legătură între violenţa virtuală şi cea reală. Există două păreri contradictorii. Prima spune că utilizarea violenţei în jocuri poate conduce la amplificarea comportamentului agresiv la tineri, iar în contextul în care aceste jocuri violente sunt accesibile oricui, se propune contrabalansarea acestui fenomen pin crearea de soft care să prevină violenţa. Cealaltă tabără spune că nu există o bază reală pentru a crede că jocurile violente conduc spre un comportament violent[143].

Bineînţeles, mulţi părinţi uită că datoria lor fundamentală este să-i educe pe copii să poată folosi în mod responsabil şi cu discernământ atât internetul cât şi orice alt mijloc de divertisment, ajutându-i să stabilească contacte directe, în afara spaţiului virtual, cu semenii lor[144].

---

142 Cosmina PARASCHIVOIU, «Impactul mass media scrise asupra tinerilor», p. 86-89.

143 Aurel GRAUR - Anca VOICU - Mihaela GARABET - Alexandru OŢET, «Violenţa pe monitorul calculatorului» în *Seminarul Internaţional Cum poate educaţia să prevină violenţa şi să dezvolte toleranţa şi înţelegerea*, ed. Casa Corpului Didactic Sinaia 2002, p. 82-85.

144 CONSILIUL PONT. PENTRU COMUNICAŢIILE SOCIALE, *Etica în Internet. Biserica şi Internetul*, § 11.

Consider că violența trăită în jocurile virtuale uneori conduce spre un sadism ce se poate manifesta prin acte de violenţă în viaţa reală, însă poate fi şi eliberatoare pentru un tânăr care îşi inhibă în viaţa reală pornirile violente. Totuşi, este un risc prea mare să folosim jocuri violente pentru a elibera un tânăr de frustrare şi a transforma în oameni violenţi mulţi alţii.

Acelaşi chestionar („Cultura morţii în România") ne arată că 79% dintre cei chestionaţi sunt martori ai violenţei de la televizor, 51% ai violenţei de pe internet, iar 26,32% ai violenţei de la şcoală.

II.3.3. Violenţa în muzică, sport, pe stradă, în muncă şi în politică

Muzica atât de mult fredonată, difuzată şi redifuzată pe toate posturile de radio şi televiziune, poate incita la violenţă. Având drept muză realitatea, autorii unor cântece în vogă transpun în versuri şi sunet violenţa din mediul în care ei trăiesc, iar adolescenţii, „veşnicii imitatori", îşi pot însuşi un astfel de mod de a trăi, violenţa încetând să mai fie percepută de ei ca un act barbar şi mai degrabă ca un mijloc de supravieţuire[145].

Stadionul ia locul templului din antichitate pentru a deveni locul în care oamenii se relaxează, unde «nevroticii se însănătoşesc», însă şi locul unde violenţa verbală, gestuală şi fizică este la ea acasă[146].

În ultimii ani din ce în ce mai multe partide de fotbal au degenerat în lupte de stradă care s-au terminat

---

145 Lia ILIE-BOLOGA, «Violenţa şcolară - Factori de risc în adolescenţă» în http://www.apsi.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=201.
146 Vasile ANDRU, *Exorcismele*, ed. Paralela 45, Piteşti 2006², p. 127.

uneori cu răniți, arestați, dar de prea puține ori a fost o învățătură de minte pentru societatea contemporană.

Dar nu numai fotbalul, sportul rege, este generator de conflicte violente, ci aproape toate disciplinele sportive, ca şi întreaga societate, de altfel, sunt contaminate cu acest flagel distrugător.

În agitația marilor orașe, dar nu numai în marile orașe, ești martor involuntar la scene de violență verbală, gestuală sau chiar brutală, atât între pietoni, cât şi între comercianți sau șoferi, toți creând un cerc vicios în care violența nici măcar nu este recunoscută ca atare. 63,16% dintre cei chestionați au afirmat că sunt martori ai violenței de pe stradă.

La locul de muncă violența poate fi exercită atât de către superiori, cât şi de către colegi sau clienți. Ea se poate manifestă prin insulte - lipsa de respect față de ceilalți sau intenția de a ofensa -, amenințări, agresiuni fizice - intenția de a vătăma - sau psihologice, putând avea chiar şi conotații rasiale sau sexuale[147].

Mediul politic este cunoscut ca fiind unul generator de conflicte, iar uneori nu se oprește la nivelul divergențelor intelectuale, ci se manifestă violent în vorbe şi gesturi care de-a lungul istoriei au cauzat mari dezastre: războaiele, holocaustul, mineriadele ş.a.

«Rezumând lecțiile morale ale Holocaustului, Hannah Arendt pretinde ca: Ființele umane să fie capabile să deosebească binele de rău, chiar şi atunci când tot ce au ca să le ghideze este propria judecată, care, în plus, se întâmplă să fie într-un dezacord total cu ceea ce trebuie să considere ca părere unanimă a celor din jur… Aceştia puțini care au mai fost în stare să deosebească binele de

[147] European Agency for Safety and Health at Work, «Violence at work» în http://osha.europa.eu/en/publications/factsheets/24.

rău au făcut-o cu adevărat doar prin propria judecată şi au făcut-o liber; nu au existat reguli care să fie respectate… deoarece nu au existat reguli pentru ceea ce este fără precedent»[148].

În ceea ce priveşte situaţia din România, un politician devenit celebru odată cu evenimentele din 1989, afirma: «cu excepţia unor efemere şi nesemnificative episoade [...] se poate spune că, odată cu "mineriada din septembrie 1991", violenţa de stradă, pornirile agresive, destabilizatoare, şi-au restrâns aria de manifestare şi s-au diminuat»[149].

Să fie oare aşa? Au dispărut aceste conflicte sau au fost înlocuite? Să fie încă o dată adevărată zicala: cui pe cui se scoate?

Fiecare dintre noi trebuie să vadă dacă nu cumva este prins în mrejele acestei violenţe subtile şi devastatoare deopotrivă pentru ca să ne angajăm în soluţionarea non-violentă a conflictelor[150].

O adevărată viaţă politică este aceea în care fiecare politician are deja dezvoltate în interiorul său valori precum dreptatea, bunătatea, simţul răspunderii, slujirea binelui comun etc., ştiind clar care le sunt limitele impuse de însăşi natura lor de reprezentanţi ai poporului[151].

---

148 Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality Evil*, Viking Press, New York, 1964, p. 294-295 citat în Zygmunt BAUMAN, *Etica postmodernă* , p. 271.

149 Ion ILIESCU, *Viaţa politică între violenţă şi dialog*, ed. Semne, Bucureşti 2005², p. 267.

150 CONFERINŢA BISERICILOR EUROPENE ŞI CONSILIUL CONFERINŢEI EPISCOPILOR EUROPENI, *Charta œcumenica. Linii directoare pentru cooperarea crescândă dintre Bisericile din Europa* (22.04.2001), p. 15

151 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 73.

Din păcate, «după prăbuşirea ideologiilor politice, drepturile omului au devenit singura ideologie care poate justifica intervenţii şi războaie» şi mulţi politicieni, dar nu numai, uită că lipsa războiului nu înseamnă de fapt pace, ci doar «făptuind adevărul în iubire» (Ef 4, 15) putem instaura cu adevărat pacea[152].

II.3.4. Violenţa financiară

Spălarea de bani se referă la refolosirea unor profituri ilicite prin schimbarea utilizării sau a locului unde sunt depuse pentru a le masca proveniența. Conform Parlamentului European sute de miliarde de dolari sunt spălate anual, dintre care 1/5 în Europa.

Frauda fiscală este imposibil de evaluat, iar în Uniunea Europeană se realizează mai ales prin perceperea unor subvenţii pe baza unor declaraţii false.

Alte delicte sunt cele legate de bursă, carduri bancare, scontarea poliţelor, operaţiuni comerciale fictive, mita de pe piaţa publică sau plăţile suspecte făcute în beneficiul partidelor politice[153].

«Conceptul de violenţă – acţiuni bazate pe forţă sau manifestări brutale care afectează persoane sau bunuri – se aplică în anumite circumstanţe şi în domeniul financiar şi monetar»[154].

---

152 Eugenia ROCCELLA - Lucetta SCARAFFIA, *Împotriva creştinismului – ONU şi Uniunea Europeană ca nouă ideologie*, Presa Universitară Clujeană, Cluj 2007, p. 8; «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 78.

153 Noël FLAGEUL, «Violenţa financiară», în Gilles FERRÉOL - Adrian NECULAU (coord.), *Violenţa: aspecte psihosociale*, ed. Polirom, Iaşi 2003, p. 263-264.

154 *Ibidem*, p. 270.

Consider că cea mai acută problemă, care se încadrează în sectorul violenţei financiare, foarte răspândită în România, este violentarea intereselor angajaţilor prin oferirea unor salarii mizere în comparaţie cu profiturile pe care ei le aduc propriilor patroni, patroni care, uneori, se declară public ca fiind mari creştini, pseudo-practicanţi (pentru că neplata corespunzătoare a salariaţilor este un păcat strigător la cer: Dt 24,14-15; Iac 5,4 şi nu pot fi consideraţi altcumva decât ipocriţi).

II.3.5. Violenţa în biserici şi în numele lui Dumnezeu

«Isus a adus dintr-o dată elementele unei idei inovatoare în mod miraculos: el a învăţat doar că Dumnezeu este iubire, deci el nu se poate contrazice prin a fi cauză a răului pentru cineva, nici pentru cei drepţi, nici pentru păcătoşi. El este numai cauză a binelui»[155].

Atunci când un cerşetor este alungat din biserică cu viteza unui tren francez ultramodern, nu scăpăm credincioşii de duhoarea insuportabilă a cerşetorului, ci pe lângă încălcarea dreptului la libera practicare a credinţei, folosim violenţa în sălaşul divinităţii şi poate chiar în numele ei. Nimeni nu ne poate cere să suportăm insistenţele cerşetorilor şi uneori chiar vulgaritatea lor, însă violenţa nu este singura cale de restabilire a armoniei. Atunci când se pleacă de la premisa violenţei nu se poate ajunge la premisa păcii şi a liniştii, ci focul foc cere, omenia, omenie cere, umanitatea respect şi bun simţ cere.

Un alt fenomen de-a dreptul sfidător şi inacceptabil pentru omenirea mileniului III este cuvântarea sfidătoare a preotului, pastorului, rabinului, sau a gurului care din

[155] Ariel Ávarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie* 9, p. 149.

ipostaza îndrumătorului spiritul propune credincioşilor să răspundă la violenţă cu violenţă, sau instigă subtil şi poate inconştient, la ură şi dispreţ, deci inevitabil la violenţă. Un exemplu concret, chiar din „casa noastră" este cel al preoţilor greco-catolici care în predicile lor, atunci când sunt pomeniţi credincioşi de altă confesiune, scapă printre dinţi cuvinte instigatoare, zeflemitoare, cu o violenţă subtilă şi totuşi precisă ce vrea parcă să spună: „au greşit, trebuie să plătească! Noi suntem singurii îngeri!" uitând că Biserica se opune discriminărilor şi recomandă tuturor creştinilor să trăiască în bună înţelegere cu toţi oamenii[156].

«De ce se spune în Biblie „Să nu ucizi" când mai mulţi oameni au fost ucişi în numele lui Dumnezeu decât din orice altă cauză? Oamenii fac tot felul de lucruri în numele lui Dumnezeu şi al lui Isus, lucruri pe care El nu le-a poruncit, nu le-a cerut, nu le-a aprobat şi nu le-a dorit. Oamenii fac ceea ce vor ei să facă, iar apoi caută modalităţi prin care să-şi justifice faptele»[157].

Dacă avem impresia că doar musulmanii sau alte religii orientale au folosit sau încă folosesc violenţa în numele lui dumnezeu, ne înşelăm amarnic, deoarece de-a lungul istoriei nici creştinii nu au fost scutiţi de acest flagel[158].

Nu credem că se pune problema acceptării violenţei în numele lui Dumnezeu, nici măcar dacă luăm în discuţie legea Vechiului Testament, iar dacă uitându-ne la istoria poporului ales vom găsi momente care pot face referire la o astfel de violenţă, să nu ne pripim acuzându-l pe

156 «Nostra Aetate» în *Conciliul Vatican II*, § 5.

157 ***, «Cum rămâne cu tot răul care se face în numele lui Dumnezeu?» în http://www.everystudent.ro/a/raul.html.

158 COMISIA TEOLOGICĂ INTERNAȚIONALĂ, *Memorie și reconciliere – Biserica și greșelile din trecut*, ed. Presa Bună, Iaşi 2000, p. 88-89.

Dumnezeu, căci cine poate folosi violența în numele celui care este însăşi nonviolenţa, iubirea pură şi dezinteresată?

Fiecare dintre noi trebuie să fie liber să îşi aleagă religia pe care o consideră el autentică, motiv pentru care Biserica Catolică, în decretele Conciliului Vatican II a interzis ca cineva să fie constrâns, obligat, ademenit prin mijloace incorecte să îmbrăţişeze credinţa[159].

Papa Ioan Paul al II-lea declara în 2003, în timpul unei întâlniri oficiale: «religia este de fapt chemată să construiască punţi între persoane, între popoare şi între culturi, să fie un semn de speranţă pentru omenire. Vă adresez un apel vouă, tuturor oamenilor de bună voinţă, pentru ca să vă uniţi vocile cu a mea, repetând ideea că numele sfânt al lui Dumnezeu nu trebuie niciodată folosit pentru a incita la violenţă sau la terorism, sau la promovarea urii»[160].

Şi actualul suveran pontif, Papa Benedict al XVI-lea, condamnă toate formele de violenţă comise în numele lui Dumnezeu, precum şi violarea locurilor sfinte, fie ele chiar şi moschee[161].

În urma chestionarului amintit de nenumărate ori până acum (chestionarul „Cultura morţii în România"), putem spune că 7,01% dintre cei chestionaţi sunt martori ai violenţei de la biserică, că 5,26% sunt de acord cu violența în numele lui Dumnezeu/ al religiei/ al

---

159 «Dignitatis Humanae» în *Conciliul Vatican II*, § 2; «Ad Gentes» în *Conciliul Vatican II*, § 13.

160 IOAN PAUL AL II-LEA, «Papa condamnă violenţa în numele lui Dumnezeu» (03.12.2003) în http://www.catholica.ro/stiri/ show.asp?id=7342&lang=r.

161 BENEDICT AL XVI-LEA, «Papa condamnă violenţele în numele lui Dumnezeu» (26.02.2006) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id = 11650&lang=r.

principiilor şi că 59,65% nu vor folosi violenţa în numele lui Dumnezeu/al religiei/ al principiilor.

Încheiem această secţiune a lucrării amintind un verset din Evanghelia după Ioan:

«Vine ceasul când cel care vă va ucide va crede că aduce cult lui Dumnezeu» (In.16, 2).

II.3.6. Violenţa în România

«Sute de politicieni care se lovesc zilnic prin toate metodele, aproape violente la nivel de repercusiuni. Mii de suporteri de fotbal care se lovesc fără menajamente şi se urăsc doar din prostia specifică vârstei. Zeci de mii de români care lovesc zilnic legile morale şi de bună convieţuire prin jigniri şi manifestări violente adresate propriilor semeni, absolut gratuit. Sute de mii de români care lovesc natura în cele mai înfiorătoare moduri, de la bagatelizarea problemelor ce ţin de mediu până la masacrarea oricăror forme de spaţiu verde. Milioane de români care preferă să se enerveze decât să se calmeze, să înjure decât să mângâie, să ţipe decât să tacă, să bârfească decât să ocrotească. Un singur popor şi o singură ţară»[162].

Conform unui sondaj din 1999, în România, violenţa se învaţă în copilărie. 41% dintre femeile intervievate şi 60% dintre bărbaţi au declarat că au suferit abuzuri fizice în copilărie, iar 25 % dintre femei şi 26% dintre bărbaţi au fost martori ai violenţei fizice şi relaţionale între părinţi[163].

---

162 Cristian ROMAN, «România. O ţară violentă» (19.042007) în www.cristiroman.ro.

163 Aurora LIICEANU, «Violenţa umană: o nelinişte a societăţii contemporane», p. 50-51.

Un studiu al Consiliului Național al Audiovizualului din România făcut în anul 2005, ne arată că 57% dintre video-clipurile muzicale difuzate pe posturile româneşti conţin scene de violenţă[164].

II.3.7. Măsuri luate de societate şi de Biserică pentru limitarea violenţei

Programul «Fii inteligent, Nu fi Violent!» este un exemplu concret de măsură întreprinsă pentru a elimina de la rădăcină violenţa din societatea românească. Acest program s-a desfăşurat în anul 2006 în şcolile din Bucureşti şi cu siguranţă a tras un semnal de alarmă valabil atât pentru societatea adultă, cât şi pentru cei mai tineri membri ai ei, înţelegându-se în sfârşit că prevenţia şi intervenţia precoce sunt singurele metode eficiente de a reduce comportamentul antisocial şi violent al tinerilor[165].

Revenind la problema violenţei domestice, trebuie să spunem că membrii familiei pot fi protejaţi de agresiuni dacă sunt sprijiniţi de familia întreagă, dacă între parteneri există abilităţi de comunicare, precum şi dacă există instituţii sociale care oferă protecţie şi suport, bazându-se pe o legislaţie care sprijină victima şi pedepseşte agresorul[166].

Tot statistici oficiale spun că 48,2 % dintre români au răspuns că în foarte mare măsură trebuie să existe la TV şi radio mai multe campanii sociale referitoare la

---

164 Adrian ROŞAN, *Violenţa juvenilă şcolară*, p. 23.

165 ***, «Stop violenţa în şcoli» în www.stopviolentainscoli.ro (site-ul nu mai funcţionează); Adrian ROŞAN, *Violenţa juvenilă şcolară*, p. 17.

166 ***, *Stop violenţa în familie*, p. 12-13.

educaţia copiilor, iar 42 % au declarat că se impune acest lucru în mare măsură.

Dacă 90% dintre români au declarat că sunt benefice campaniile sociale referitoare la educaţia copiilor, doar 31% dintre părinţii chestionaţi interzic copiilor vizionarea la TV a programelor care conţin scene de violenţă, pe când 42% dintre părinţi sunt îngrijoraţi de influenţa pe care o au asupra copiilor lor programele care conţin violenţă, sex şi limbaj obscen[167].

Dar măsurile sociale, precum educaţia nu pot contrabalansa deficienţa educaţiei religioase.

Este necesar să cunoaştem şi să înţelegem lumea în care trăim, pentru că doar aşa opera de evanghelizare poate răspunde exigenţelor societăţii, o societate căreia într-o oarecare măsură îi suntem tributari şi căreia trebuie să îi comunicăm vestea cea bună a familiei[168].

Violenţa domestică este de fapt o problemă complexă de încălcare a drepturilor omului, a egalităţii dintre bărbat şi femeie, precum şi o problemă de sănătate fizică şi mentală a individului, o boală socială, o cauză a celorlalte forme de violenţă şi, în acelaşi timp, o consecinţă a celorlalte forme de violenţă, şi trebuie să avem curajul să luăm atitudine, ţinând cont că problema violenţei în familie este tratată superficial de majoritatea membrilor societăţii noastre, iar victimele nu beneficiază de protecţie eficientă pentru că nu au încredere în serviciile instituţiilor, considerându-le neprofesionale şi ineficiente[169].

---

167 CONSILIUL NAŢIONAL AL AUDIOVIZUALULUI, Studii şi cercetări Audiovizuale, Nr. 2/2004, «Expunerea copiilor la programele radio şi tv».

168 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 4; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 4.114.

169 ***, *Stop violenţa în familie*, ed. Lumen p. 12; ***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro.

După cum am văzut, violenţa domestică nu se limitează la „pumni şi picioare", ci este mult mai subtilă şi încadrează o serie de alte agresiuni devenite fireşti, iar dacă societatea, ajutată de mass-media, continuă să rămână indiferentă la proliferarea violenţei domestice, la care adăugăm problemele apărute în sânul familiei, trecutul agresiv al unui membru al familiei etc., vom fi martorii autodizolvării familiei şi implicit a societăţii, anarhia preluând controlul.

Biserica Catolică, prin preoţi, dar şi prin credincioşi, are datoria morală să ia atitudine în faţa acestui flagel ameninţător, pentru că, dacă familia este ameninţată, nu doar societatea dispare, ci şi Biserica, pentru că nu clădirile măreţe o susţin şi o formează, ci familia, celula primordială a oricărei instituţii sociale sau religioase.

Noi, tinerii, speranţa zilei de mâine, avem datoria morală să ne formăm, de multe ori să ne auto-formăm, pentru a reda omenirii speranţa şi lumina într-o societate a iubirii, pentru că viitorul omenirii depinde de familie[170].

Observând violenţa din cadrul familiei sau din societate, violenţa „propovăduită" din marele catedrale, moschee sau micile capele uitate de lume şi de timp, trebuie să trecem peste şocul descoperirii şi curiozitatea cercetării pentru a ne axa pe crearea unei mentalităţi noi care să aprecieze nonviolenţa şi nu lupta împotriva violenţei, pentru că uneori lupta împotriva violenţei conduce la violenţă.

Observând „publicitatea" – voluntară sau involuntară - ce i se face violenţei, atât în politică, în mass-media, pe internet, în muzică, în sport, la locul de muncă, în afaceri, pe stradă, cât şi în şcoli şi instituţii religioase, înarmându-ne în acelaşi timp cu un optimism real, putem

[170] IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Familiaris consortio*, p. 113.

concluziona că: violența este un flagel contemporan, o componentă a «culturii morții», împotriva căruia trebuie să luăm atitudine.

II.4. Pornografia, prostituția şi educația sexuală

Cu toții știm că pornografia este o «scriere, un desen, o fotografie sau o gravură obscenă, o atitudine, o faptă, o vorbă obscenă», că prostituția este o «faptă comisă de femeia care practică relații sexuale cu diverse persoane pentru a-şi procura mijloacele de existență», iar educația sexuală este, sau ar trebui să fie, «ansamblul de măsuri aplicate în mod sistematic şi conştient în vederea formării şi dezvoltării» unei vieți sexuale autentice, echilibrate şi morale[171].

De asemenea, «civilizația poate fi atât o scară spre cer cât şi un abis ce va curma orice fericire, totul rămânând la latitudinea omului, care are o voință liberă de a face alegerea pe care el o consideră „benefică" pentru el»[172].

II.4.1. Sexualitatea în mass-media

Alături de umor, sexul ocupă un spațiu important în practicile folosite de publicitate, dar şi de mass-media, pentru a influența substanțial mesajul transmis. Şi dacă

171 ACADEMIA ROMÂNĂ, *Dicționar explicativ al limbii române*.

172 Andrei-Claudiu HRIŞMAN, *În căutarea moralității… pur şi simplu viață*, ed. Viața Creştină, Cluj-Napoca 2004, p. 14.

mai adăugăm la cele două ingrediente existente deja puţină violenţă şi câteva telenovele, avem viziunea de ansamblu a unei părţi semnificative din mass-media românească[173].

Dacă înţelegem că psihologii şi oamenii de afaceri nu se înşeală când spun că «sexul vinde» («sex sells»), atunci începem să conştientizăm de ce sexualitatea este atât de mult folosită şi exploatată de mass-media[174].

Odată cu apariţia Internetului şi a canalelor tv porno, omenirea primeşte o grea lovitură sub centură, pentru că acestea schimbă adevărata faţă a pornografiei. Ruşinea provocată de frecventarea unor localuri, bordeluri sau de achiziţionarea materialelor pornografice dispare pentru că acum poţi „consuma pornografia" rămânând anonim, un anonimat ce îţi marchează însă sufletul şi îţi oferă o nouă problemă, pentru că este imposibil să ne ridicăm la aşteptările erotice ale celuilalt, propovăduite de televiziune[175].

Pătrunderea în mass-media a unei publicităţi „erotizate" ne obligă, cel puţin uneori, să spunem că publicitatea = sexualitate, afirmaţie întărită de mentalitatea conform căreia «o societate de consum care refuză să consume este ca o femeie frumoasă care refuză să facă dragoste» (J. Séguéla, publicitar), deci, mass-media, societatea de consum şi erotismul publicitar sunt parteneri de afaceri[176].

Dacă ne uităm mult la televizor avem toate şansele să credem că sunt mult mai mulţi cei care întreţin relaţii sexuale în afara căsătoriei, decât sunt în realitate, mai mult,

---

173 Dan PETRE - Dragoş ILIESCU, *Psihologia reclamei şi a consumatorului*, vol. 2: *Psihologia reclamei*, p. 143.

174 *Ibidem*, p. 171.

175 Virgiliu GHEORGHE - Nicoleta CRIVEANU - Andrei DRĂGULINESCU, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, ed. Prodromos, Bucureşti 2007, p. 62.

176 François BRUNE, *Fericirea ca obligaţie. Eseu despre standardizarea prin publicitate*, p. 222.

noile generaţii, copiii şi nepoţii noştri, pot „beneficia" de numeroase afecţiuni psihice care au ca şi cauză frustrarea legată de ceea ce prezintă televizorul referitor la viaţa sexuală, dar nu numai, şi realitatea concretă[177].

II.4.2. Pornografia – o realitate dureroasă

«Pornografia este o iconografie demonică pentru că ne incită atât în atitudinea lăuntrică, cât şi în acţiunile noastre, care devin cu totul egoiste şi a căror consecinţă ultimă este abuzarea obiectului. Pornografia este o imagine care incită la patimă sexuală şi face acest lucru cu nişte urmări devastatoare»[178].

12,28% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România" sunt de acord cu industria pornografică, iar 40,25% au recunoscut că au vizionat materiale pornografice (15,79% - rar; 22,81% - uneori; 1,75% - frecvent).

II.4.2.1. Pornografia – „tehnologizarea sexului"?

Marea problemă a pornografiei este aceea că rupe relaţia care trebuia să ne conducă spre celălalt, favorizând dezvoltarea unei mentalităţi aberante care consideră că sexualitatea poate fi limitată la sex şi astfel se pierde adevărata valoare a sexualităţii, promovându-se o industrie sexuală pentru care bărbatul şi femeia, alături de cel mai

177 Virgiliu GHEORGHE - Nicoleta CRIVEANU - Andrei DRĂGULINESCU, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, p. 60.62.
178 John Breck, «Pornografia, o iconografie demonică», p. 97.

nobil sentiment din univers – iubirea – devin mărfuri tranzacţionate la colţul străzii sau la bursă[179].

Astfel, capcana în care putem cădea este să ajungem la concluzia că «pornografia ar oferi impecabilul, performanţa», lăsându-ne nealterată libertatea pentru că «nu obligă la nimic», pe când, de fapt, «saturată, imaginea X este la fel de goală» precum stomacul unui câine flămând[180].

Dacă scopul magazinelor este acela de a-şi vinde mărfurile frumos aranjate pe rafturi, scopul pornografiei este acela de a vinde trupuri la fel de frumos aranjate şi la fel de lipsite de suflare, simple imagini obscene, nicidecum erotice sau artistice[181].

Da. Putem afirma cu mâna pe inimă că pornografia este o consecinţă indirectă a tehnologiei moderne.

II.4.2.2. Erotismul – pornografie deghizată?

Cu siguranţă că erotismul şi pornografia fac parte din două categorii distincte, după cum cred şi 50,88% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România”[182].

Dar erotismul nu îi conduce pe unii la pornografie? Nu este erotismul comercializat un copil mai mic al pornografiei? Putem vorbi de un erotism moral?

Dacă considerăm erotismul ca fiind o exagerare a senzualităţii, erotismul este imoral şi distructiv, însă dacă

---

179 Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, ed. Eurosong&book, Bucureşti 1998, p. 10.13.17.
180 Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p. 19.20.
181 Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p. 26.
182 *Ibidem*, p.63.

înţelegem prin erotism pasiunea dintre doi soţi, putem considera erotismul ca fiind o virtute a vieţii conjugale, dar «cu cât oamenii se expun mai mult la bombardamentul cu erotism, cu atât imaginaţia, comportamentul şi modul lor de viaţă vor fi marcate mai puternic de obsesia sexului»[183].

II.4.2.3. Pornografia – artă postmodernă?

Este de-a dreptul sfidător şi pervers prin excelenţă să afirmi că «Illiona este una dintre cele mai mari artiste ale lumii. Este o bună comunicatoare, o mare eliberatoare. Alţi artişti utilizează pensula. Illona îşi foloseşte organele genitale, spune Jeff Koons. Sau: Când un spectator o vede, el se află în domeniul Inimii sfinte a lui Isus»[184].

Este o imagine care ne şochează pe toţi, dar aşa cum spunea unul dintre profesorii mei, spiritualitatea şi sexualitatea sunt cele două aspecte ale vieţii umane care conduc la extaz, iar când prima lipseşte, sexualitatea încearcă să recupereze terenul pierdut.

Şi dacă privim la tendinţa societăţii de a se transforma într-o „societate sexy" prin implementarea unei „mentalităţi sexuale" public exprimate şi trăite, ajungem să banalizăm sexualitatea şi, în final, să o dispreţuim prin utilizarea ei deficitară[185].

Arta îţi deschide porţile sufletului şi te uimeşte, te lasă cu gura căscată şi te poate conduce chiar la un extaz lăuntric profund. Este o poartă spre o altă lume.

---

183 Virgiliu GHEORGHE - Nicoleta CRIVEANU - Andrei DRĂGULINESCU, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, p. 71.
184 Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p.68.
185 *Ibidem*, p.101.

Pornografia ne arată ceva ce ştim deja, iar «a vedea nişte inşi care fac sex nu reprezintă, în sine, o noutate»[186].

În acelaşi timp, «filmul porno provoacă excitaţia şi plictiseala», iar odată excitaţia trecută, plictiseala îţi lasă un gust amar şi nu te conduce nicăieri[187].

II.4.2.4. Pornografia - educaţie sexuală?

Chiar dacă librăriile, şi nu numai, sunt invadate de o sumedenie de aşa-zise lucrări care te învaţă cum să „devii amantul perfect", «pornografia reduce la zero cuvintele şi sentimentele, punând în valoare isprăvile unor recordmeni ai poziţiilor şi combinărilor, ai numărului şi ai erecţiei». Iubirea, delicateţea, poezia, lipsesc cu desăvârşire în acest fenomen macabru transformat «în erotism hiperrealist şi obsesiv, dezumanizat, văduvit de dimensiunea relaţională cu celălalt»[188].

„Sexul de dragul sexului" nu va putea niciodată să ne ofere o educaţie sexuală autentică, nu ne ajută să învăţăm cum să facem sex, pentru că scenariul porno urmăreşte să surprindă devoratorul de perversiuni şi nu educarea lui, arătând, de fapt, ceea ce nu înseamnă sexul, sexualitatea, iubirea, căsătoria, fidelitatea, umanitatea asumată, spiritualitatea trăită. Mai mult, cei care vizionează materiale pornografice pot deveni dependenţi de această practică, iar utilizarea frecventă a pornografiei poate conduce la dereglări cu caracter sexual. Şi chiar dacă nu suntem dependenţi de pornografie, expunerea noastră la

---

186 *Ibidem*, p.133.

187 *Ibidem*, p.154.

188 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 257.

mesajele erotice sau pornografice încă de când suntem copii, ne poate schimba percepţia asupra sexualităţii[189].

II.4.2.5. Dezordinea din sfera sexuală - consecinţă a pornografiei?

Consumatori predilecţi ai pornografiei sunt adolescenţii timizi şi adulţii însinguraţi ai unei societăţi în care sexul pornografic este un stil de viaţă. Un mod de a trăi care nu te învaţă cum să faci sex mai bine, ci satisfăcându-ţi o bucuria de moment, o plăcere imediată, se întoarce împotriva tuturor consumatorilor precum un bumerang şi decapitează adevăratele relaţii interumane. Din nefericire, probabil datorită răsturnării valorilor tradiţionale şi crearea pseudo-valorilor societăţii de consum, unii consideră că totul este perfect normal[190].

Pe lângă scăderea performanţei sexuale dintre parteneri, datorată expunerii prelungite la pornografie, bărbaţii care consumă pornografie acceptă mai uşor să folosească violenţa împotriva femeilor şi să le batjocorească[191].

Dacă ţinem cont de publicul care apelează la pornografie putem observa că adolescentul timid de astăzi poate deveni adultul imoral de mâine, însă este absurd să învinovăţeşti un singur produs al societăţii contemporane

189 Gilles LIPOVETSKY, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, p. 260; Virgiliu GHEORGHE - Nicoleta CRIVEANU - Andrei DRĂGULINESCU, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, p. 65-66.68.

190 Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p.53.54.

191 Virgiliu GHEORGHE - Nicoleta CRIVEANU - Andrei DRĂGULINESCU, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, p. 65.66.

de o consecință a întregului sistem de pseudo-principii, pseudo-valori propovăduite de societatea postmodernă.

II.4.3. Prostituția – o boală sau o meserie?

Prostituţia este o realitate a societăţii, şi nu este acum momentul să facem o incursiune în istoria acestei sumbre îndeletniciri, însă, o „meserie" atât de profitabilă, într-o societate atât de profitoare, devine un fenomen care trebuie atent analizat şi controlat, pentru că nu are rost să ne imaginăm că putem scăpa de prostituţie!

Trebuie să conştientizăm însă că prostituţie nu fac doar cele pe care le cunoaştem sub numele de „femei cu moravuri uşoare", ci fiecare om care se foloseşte de sexualitate urmărind orice fel de interes economic, social, psihologic sau de orice altă natură!

Problema cea mai cruntă este, conform unui sondaj făcut în anul 2008 (12 februarie 2008) de Organizaţia „Salvaţi Copiii", majoritatea celor implicaţi în „sexul comercial" fac parte din familii dezorganizate, în unele familii copii fiind abuzaţi sexual[192].

Conform statisticilor, 3% dintre români încearcă să-şi rezolve problemele din cuplu sau cele de natură sexuală apelând la servicii sexuale plătite, pe când doar 2% apelează la o consiliere de cuplu. Din fericire, românii consideră că iubirea şi încrederea sunt importante, cel puţin aşa declară 84%, respectiv 77% din cei chestionaţi

192 ***, «Minorii exploataţi sexual provin din familii destrămate», *Evenimentul zilei* (12.02.2008).

de Asociația Soros (Barometru de opinie publică – Viața în cuplu)[193].

Care este realitatea? Doar în București, în anul 2007, au fost aplicate 14377 de amenzi pentru prostituție și proxenetism, „recordul" amenzilor aplicate fiind adjudecat de o tânără de 25 de ani care a primit 893 de amenzi, urmată de alte două colege care au primit 769 amenzi, respectiv 734. În aceste condiții suntem îndreptățiți să ne întrebăm care este scopul acestor amenzi, din moment ce fenomenul nu poate fi stopat?[194].

Biserica Catolică și-a arătat punctul de vedere asupra prostituției în nenumărate rânduri și a cerut să fie aplicate legile care ocrotesc femeia, precum și măsuri prin care femeia să nu mai fie exploatată nici prin imagini publicitare injurioase, dar nici prin practicarea prostituției[195].

II.4.3.1. Iluzii despre prostituție

Opinia publică este intoxicată cu o sumedenie de iluzii despre prostituție, după cum urmează:

«Prostituția este o expresie naturală a sexualității și o necesitate pentru relațiile sexuale pentru că bărbații au impulsuri sexuale necontrolabile care trebuie satisfăcute. Prostituția este o infracțiune fără victime. Tinerii aleg în mod liber prostituția. Prostituția poate fi un mod de viață incitant și atractiv. Sistemul prostituției conferă bunăstare. Prostituatele dețin puterea și controlul din interiorul

193 G. BĂDESCU – M. KIVU - R POPESCU - C. RUHINIȘ - D. SANDU - O. VOICU, «Barometru de opinie publică – Viața în cuplu» (mai 2007), p. 17.37.
194 ***, «Amendată de 900 de ori pentru prostituție», *Gardianul* (01.11.2007).
195 IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 43.

sistemului. Prostituţia împiedică crimele sexuale. Prostituatele provin din grupuri socio-economice specifice. Tinerele decid în cunoştinţă de cauză să devină prostituate. Există legi pentru controlul prostituţiei. Există o diferenţă între o prostituată de lux şi o prostituată de stradă»[196].

Nu insist asupra acestor mituri pe care trebuie să le alungăm din mintea şi din sufletul nostru, pentru că sunt efectiv sugestive şi clar enunţate.

II.4.3.2. Prostituţia – afacere?

Dacă vorbim de prostituţia nelegalizată, nu, este vorba de o infracţiune, însă odată cu legalizarea prostituţiei, proxeneţii devin oameni de afaceri, noua îndeletnicire deschizând şi alte portiţe pentru investiţii masive în procesul de epurare a economiei subterane şi ilegale, dovedindu-şi încă o dată utilitatea publică şi contribuind generos la finanţarea politicienilor şi a campaniilor electorale.

Dacă politicienii se folosesc de necesitatea sau inoportunitatea de a crea o lege pro sau contra prostituţiei, specialiştii ne avertizează, după ce au studiat diferite ţări care deja au legalizat-o, «că peştii devin oameni de afaceri, industria sexului ia amploare aşa cum s-a întâmplat în multe dintre ţările în care cea mai veche meserie din lume a devenit legală»[197].

---

196 ***, «Unsprezece mituri despre prostituţie» (04.05.2007) în http://www.antiprostitutie.ro/ 2007/05/04/unsprezece-mituri-despre-prostitutie/.

197 Dorina ENCIU, «Studii. Bordelurile nu rezolvă totul: Legalizarea prostituţiei întăreşte mafia», *Gândul* (02.10.2007).

Conform statisticilor, rata de mortalitate a «femeilor care prestează servicii sexuale» este de 40 de ori mai mare decât celelalte categorii sociale[198].

II.4.3.3. Legalizăm prostituţia în România?

Conform datelor pe care le-am obținut după centralizarea chestionarelor („Cultura morții în România"), doar 1,75% dintre respondenţi au spus că vor apela la servicii sexuale plătite dacă va fi legal, tot 1,75% au spus că o să presteze servicii sexuale plătite dacă se va legaliza prostituția în România, însă 19,30% sunt de acord cu legalizarea prostituţiei în România.

În fiecare an electoral, sau în preajma lui, „oamenii politici" din România, de fapt pseudo-politici, îşi adaptează discursul în funcţie de problemele stringente cu care se confruntă societatea românească. Nu vream să ierarhizăm sau etichetăm pe nimeni, dar vream să aducem în discuție câteva declarații politice.

Vasile Blaga (Partidului Democrat) spunea, cu nonşalanţă, chiar cu stimă de sine: «dacă nu se legalizează prostituția, vom merge din rău în mai rău», adăugând că nu se mai pune problema infracţionalităţii acestei meserii, mai mult, a insistat asupra aspectelor pozitive ale acestui demers legislativ: prostituatele vor avea asigurări medicale, vor lucra cu acte în regulă. De asemenea, a promis că PD va susține orice inițiativă legislativă în acest sens, indiferent de culoarea politică ce va întreprinde demersul necesar legalizării prostituției. Colac peste pupăză, democrata Mariana Stoica, fostă ambasadoare a României

[198] Claudia MARCU, «Prostituatele mor repede. Rata deceselor, de 40 de ori mai mare decât a populaţiei generale», *Gardianul* (13.02.2008).

în Israel, declara: «nu trebuie să ne lovim de prejudecăţile Bisericii. Se ştie că multe prostituate sunt extrem de religioase, merg la biserică, se roagă... Aşa că această meserie ar trebui să fie privită altfel şi nu ca pe o formă de sclavie». Aceeaşi doamnă ce ne reprezintă cu mare cinste interesele este dezamăgită că prostituatele, odată ajunse la 40 de ani, probabil la apusul carierei lor, nu beneficiază de pensie[199].

Biserica se opune prostituţiei pentru că odată cu acceptarea acestei „meserii" în cadrul lucrurilor normale, morale, s-ar distruge tot ce înseamnă iubire, căsătorie, fidelitate, pentru a oferi în schimb un cadrul legal pentru o afacere prosperă.

Avem şi reversul medaliei, din partea PNL. Astfel, nu cu mult timp în urmă, la o conferinţă de presă organizată de Asociaţia Caritas Bucureşti, Norica Nicolai a avut curajul să atragă atenţia opiniei publice asupra consecinţelor legalizării prostituţiei, considerând că «îndestularea bugetului statului» prin legalizarea prostituţiei este o mare ruşine şi «ar trebui să ne jenăm». Se pare că există şi o convenţie privind interzicerea legalizării prostituţiei pe care România a încheiat-o. Nu sunt politician şi nici nu vreau să fiu, nu sunt democrat şi nici social, aş spune că sunt creştin, aşa că prea puţin contează ce culoare politică au cei care au afirmat cele prezentate anterior: atâta timp cât atitudinea lor este împotriva vieţii, nu ar trebui să obţină votul nostru, al celor care trebuie să răspândească „Evanghelia vieţii"[200].

Un mini-sondaj efectuat la Universitatea de vară Izvorul Mureşului a reliefat că aproape 80% dintre

---

199 Luminiţa CASTALI, «Blaga promite femeilor democrate legalizarea prostituţiei», *Gardianul* (06.03.2008).

200 Raluca PAPADOPOL, «Norica este anti-prostituţie», *Ziua* (13.02.2008).

reprezentanţii diasporei româneşti se opun legalizării prostituţiei, probabil datorită aerului mai curat pe care îl respiră, conştientizând că în afară de structurile mafiote nimeni altcineva nu are de câştigat de pe urma acestei legi mult râvnite. DIICOT-ul, prin procurorul Angela Ciurea, a atras atenţia şi că traficul de persoane şi emigranţi, precum şi traficul de stupefiante se amplifică, România aflându-se pe locul trei în Europa la acest capitol[201].

De asemenea, conform unor studii efectuate cu câţiva ani în urmă, s-a ajuns la concluzia că legalizarea prostituţiei nu reduce numărul contactării de boli cu transmitere sexuală. De asemenea, conform statisticilor, bolile cu transmitere sexuală sunt mult mai frecvente la prostituate decât la populaţia de rând, deci, în realitate, bordelul este un focar de infecţie cu acte în regulă[202].

Washingtonul, prin oficialii prezenţi la Bucureşti, atenţionează România să nu legalizeze prostituţia pentru că acest pas legislativ va alimenta traficul de fiinţe umane în scopul exploatării sexuale[203].

Indiferent dacă legalizăm sau nu prostituţia, mult mai importantă este atitudinea noastră, a celor care suntem potenţiali clienţi ai prostituţiei, este mult mai important ca noi să construim o societate informată, educată şi spiritualizată.

---

201 Cornelia ROSOGA, «Diaspora se opune legalizării prostituţiei», *Gardianul* (18.08.2007).

202 Pavel CHIRILĂ - Andreea BANDOIU - Bianca ROTAM, «Argumente medicale împotriva legiferării prostituţiei» în ***, *Faţa ascunsă a prostituţiei legalizate*, Bucureşti 2002, p. 21.

203 ***, «Mesajul SUA: nu legalizaţi prostituţia!», *Evenimentul zilei* (14.02.2008).

II.4.4. Educaţia sexuală în România

Creştinii, dar nu numai, au obligaţia morală de a-şi educa copiii, părinţii având dreptul să îşi înscrie copii la şcoli care nu contravin credinţei lor, iar educaţia sexuală, fiind un drept fundamental, trebuie să se realizeze sub stricta lor supraveghere[204].

Adevărata educaţie sexuală nu poate avea loc decât în contextul unei educaţii care să-l ajute pe tânăr să înveţe să fie responsabil de acţiunile lui, o educaţie care încă din primele clipe ale existenţei individului să aibă un fir roşu care să-l ghideze să poată discerne singur asupra moralităţii sau imoralităţii unei acţiuni proprii, educaţie care, din păcate, încă nu a fost implementată în România decât în cazuri excepţionale.

O educaţie sexuală care să dea reţete unice şi unidirecţionale nu poate forma adulţi responsabili, conştienţi de importanţa sexualităţii lor, din contră, va contribui la decadenţa morală a celor care vor considera „interdicţiile sexuale" ca fiind o exagerare a Evului Mediu. Fidelitatea, principala virtute care ar trebui să însoţească actele sexuale, este din ce în ce mai şubredă pentru că astăzi sexualitatea este comercializată, este banalizată, iar educaţia sexuală se limitează să dea, pe lângă descrierea succintă a anatomiei umane, indicaţii de folosire a metodelor de contracepţie, a tehnicilor de „agăţare", a poziţiilor sexuale şi a dreptului tău de a-ţi folosi propria sexualitate.

Dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România", doar 45,61% au declarat că au primit

---

[204] «Ad Gentes» în *Conciliul Vatican II*, § 12; SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, Art. 5 c).

o educaţie sexuală, în familie (31,58%), la Biserică (8,77%) sau la şcoală (23,31%).

II.4.5. Poziţia Statului român şi a Bisericii

Într-o societate postmodernă a cărei problemă centrală este inventarea industriei sexului, o industrie secretă şi publică deopotrivă, paradoxală şi parşivă de-a dreptul, Statul Român, cel puţin pentru moment, interzice prostituţia şi, cel puţin teoretic, luptă împotriva actelor ilicite rezultate în urma acestei practici milenare, dar nu interzice pornografia, pentru că nu are cum, şi încearcă să găsească o soluţie pentru implementarea în sistemul de învăţământ românesc a unui curs de educaţie sexuală adaptată vârstei adolescenţilor şi tinerilor cărora li se adresează[205].

Biserica se pronunţă şi se va pronunţa mereu împotriva actelor de imoralitate, indiferent că vorbim de prostituţie sau pornografie, încurajând implementarea în toate sistemele de educaţie, plecând de la familie, trecând prin Biserică şi continuând în şcoli, a unei educaţii sexuale autentice.

II.4.6. Soluţii pentru o societate care propune o morală echidistantă

Nu putem fi de acord cu libertatea deplină a tuturor impulsurilor sexuale ce apar în viaţa unui tânăr sau a unui adult, şi chiar dacă trebuie să îl ajutăm să-şi găsească echilibrul emoţional şi, implicit, să trăiască o sexualitate

[205] Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p.43.

castă, nu putem şi nici nu avem voie să-i impune un anumit stil de viaţă[206].

Pentru unii «viaţa sexuală este latura cea mai dificilă şi mai plină de neorânduială a fiinţei omeneşti», pentru că «unii oameni petrec toată viaţa fie în robia apăsătoare a sexului, fie într-o luptă înverşunată cu el, din care cauză mulţi îşi închipuie că sexul este dat omului ca un blestem, ca o pedeapsă»[207].

Într-o lume în care „sexul vinde şi se vinde", echilibrul este, cel puţin aparent, greu de atins. Categoric, soluţia nu este să ne scoatem ochii şi să nu mai vedem erotismul ce ne înconjoară. Nu putem şti dacă întotdeauna este bine să îl înfruntăm sau să fugim de el, dar indiferent dacă suntem slabi sau puternici, dacă abuzăm sau nu de propria sexualitate, lupta continuă şi dorinţa de a fi ceea ce trebuie să fim este singura care ne poate ajuta să ajungem să trăim o viaţă castă, însă doar cu ajutorul lui Isus Cristos, cel acare ne dă tăria necesară să rezistăm în faţa tentaţiilor ce ne încojoară şi ne ajută să ne ridicăm atunci când cădem sub povară slăbiciunii noastre.

Cu toţii ştim că o predică în care suntem acuzaţi sau ne simţim acuzaţi, avem tendinţa să o respingem, să o anatemizăm, pe când o predică care ne transmite că ne înţelege, că vrea să ne ajute să ne găsim liniştea şi echilibrul, implicit şi creşterea în viaţa spirituală autentică, înseamnă de o mie de miliarde de miliarde de ori mai mult!

Când îi spunem unui adolescent: „nu fă lucrul cutare!", tânărul va avea o anumită reacţie şi un comportament specific. Dacă tânărul nostru este obişnuit încă de mic copil ca părinţii să-i dea sfaturi, dar să îi

---

206 V.V. ZENKOVSKY, *Convorbiri cu tinerii despre sexualitate*, ed. Bizantină, Bucureşti 1998, p. 19.
207 *Ibidem*, p. 21.

acorde şi posibilitatea să aleagă singur dacă vrea sau nu un anumit lucru, supraveghind totuşi ca lucrurile să nu o ia razna, tânărul va reuşi să ia deciziile cele mai bune şi atunci când nu va mai avea la îndemână „sfatul" părinţilor sau al educatorilor. Este adevărat, personalitatea tânărului, educaţia lui, anturajul, percepţia, societatea etc. îi pot influenţa tânărului corectitudinea discernământului, dar există mult mai multe şanse ca acel tânăr să devină un adult responsabil şi chiar competitiv în economia de piaţă, atunci când va fi lăsat să ia anumite decizii singur, decât atunci când el va fi ghidat, forţat să îşi trăiască viaţa într-un anume fel. Bineînţeles, nu înseamnă că trebuie să le spunem: „du-te şi fă sex, că doar ai 18 ani!" sau „hai să bem ca porcii să vezi cum îi să te îmbeţi!".

Extremele şi extremismele distrug personalităţi şi dau naştere chiar la mai mulţi monştrii decât „somnul conştiinţei".

Şi dacă ţinem cont de faptul că «sexul a devenit o „manieră de-a fi" sau, mai degrabă, „de a gândi": o mentalitate», ne dăm lesne seama că nu putem fi salvaţi decât prin reconsolidarea fundaţiei societăţii, fundaţie şubrezită de inundaţiile consumului exagerat, excesului şi dependenţei[208].

Din fericire, viaţa sexuală este unică, personalizată, deci pornografia nu o poate imita, ci doar încearcă să o demonstreze, când, de fapt, o batjocoreşte şi o dezumanizează[209].

Şi chiar dacă „sexul vinde şi se vinde", sexualitatea nu poate fi cumpărată sau vândută: ea poate fi doar educată.

---

[208] Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p.47.

[209] Patrik BAUDRY, *Erotismul şi pornografia*, p. 67.

Soluţia? Cu siguranţă o educaţie autentică şi specializată! Epoca unui sistem educaţional construit pe supoziţii şi intuiţii va apune în curând, Biserica fiind şi ea invitată să-şi împrospăteze formele de educare, fără a renunţa însă la o doctrină sănătoasă şi autentică.

Trebuie să conştientizăm că «viaţa e uneori floarea spinilor, alteori floarea exotică mult visată. Totul e să ştim să apreciem fiecare floare după adevărata sa valoare. Floarea spinilor va face trepte spre cer, iar cea exotică ne va înfrumuseţa viaţa pământească»[210].

[210] Andrei-Claudiu HRIŞMAN, *În căutarea moralităţii… pur şi simplu viaţă*, p. 60.

II.5. Avortul

În condiţiile în care «viaţa socială se aventurează în nisipurile mişcătoare ale unui relativism total», trebuie să ne facem griji şi să luăm atitudine ca nu cumva totul să fie supus convenţiei, inclusiv dreptul fundamental la viaţă[211]:

«Am fost sortiţi să fim fii ai luminii, în schimb am murit în întuneric; în locul unui leagăn cald, am găsit un mormânt rece; în locul unei mame, am găsit o asasină»[212].

Avortul este întreruperea voluntară sau involuntară a sarcinii şi poate fi provocat prin mai multe metode dintre care amintesc:

- avortul cu medicamentul RU 486 (Mifepristone) - este un antihormon care provoacă moartea fetusului de până la 49 de zile;
- metoda avortului prin chiuretaj - fetusul este rupt în bucăţi cu ajutorul unui instrument special şi scos din uterul femeii;
- metoda avortului prin aspiraţie - cu ajutorul unui tub din plastic conectat la un aspirator de 10-30 mai puternic decât unul obişnuit sunt aspirate o mare parte din membrele şi organele fetusului, iar în final coloana vertebrală şi capul sunt sfărâmate şi aspirate şi ele;
- metoda avortului cu hormonul prostaglandine - acest medicament se injectează în musculatura uterului şi provoacă contracţii puternice care conduc la expulzarea fetusului din uter;

---

211 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 20.

212 Calderon DE LA BARCA, *Teatrul lumii* citat în Claudiu DUMEA, *Decalogul*, p. 92.

- avort prin histerotomie (operaţie cezariană) - intervenţie chirurgicală în care se deschide uterul femeii şi fetusul este extras[213].

Cu toate că dreptul la viaţă este un drept fundamental, Comisia Europeană a Drepturilor omului susţine că nu putem acorda drept absolut la viaţă unui fetus, de unde rezultă că avortul nu este altceva decât dreptul de a refuza procrearea, «absoluta egalitate valorică a tuturor oamenilor» fiind astfel eliminată din planurile unei societăţi în care se dă o «luptă dramatică între „cultura morţii" şi „cultura vieţii"». 26,32% dintre cei care au răspuns la chestionarul „Cultura morţii în România" consideră că avortul este un drept al femeii (80% dintre cei care au acordat acest drept femeii sunt femei)[214].

Într-unul din noile tratate de etică găsim ideea că avortul este un drept fundamental al femeii, iar interzicerea avortului este privită ca o încălcare a dreptului femeii la viaţă, libertate şi integritate fizică, pentru că femeia este deja o persoană, pe când fetusul nu este încă o fiinţă senzitivă. Sunt aceste argumente suficiente pentru a considera avortul legitim? Este avortul o cucerire a civilizaţiei?[215]

Pentru a justifica dreptul femeii de a avorta, embrionul uman este considerat ca fiind o bucată de carne din trupul mamei (conform Bisericii Catolice până şi

---

213 ***, «Avortul cu medicamentul RU 486 (Mifepristone)» în http://www.avort.ro/avort-RU-486.php.

214 Gh. SCRIPCARU - A. CIUCĂ - V. Astărăstoae - C. SCRIPCARU, *Bioetica, ştiinţele vieţii şi drepturile omului*, ed. Polirom, Iaşi 1998, p. 105.111; CONFERINŢA BISERICILOR EUROPENE ŞI CONSILIUL CONFERINŢEI EPISCOPILOR EUROPENI, *Charta œcumenica. Linii directoare pentru cooperarea crescândă dintre Bisericile din Europa* (22.04.2001), p. 15; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 50.57.

215 Mary Anne WARREN, «Avortul» în Peter SINGER (coord.), *Tratat de etică*, Bucureşti 2006, p. 344.

«embrionii umani obţinuţi *in vitro* sunt fiinţe umane şi subiecţi de drept: demnitatea şi dreptul lor la viaţă trebuie să fie respectate chiar din primul moment al existenţei lor»), cu toate că se ştie că încă de la apariţia zigotului, adică imediat după ce are loc fecundarea, embrionul se constituie ca o fiinţă de sine stătătoare, dependentă doar extrinsec de mama sa, negându-se astfel misiunea pe care o are fiecare dintre noi, aceea de a ocroti viaţa, încă de la zămislirea ei[216].

Embrionul uman este de fapt un individ uman în dezvoltare căruia i se refuză dreptul fundamental la viaţă prin săvârşirea unei execrabile tentative de a distruge iubirea acestei lumi[217].

Dacă vom accepta în continuare că embrionul uman este o parte din organismul matern şi astfel femeia are drept deplin asupra pântecelui ei, nu vom face altceva decât să aducem o gravă ofensă ştiinţei şi cu atât mai mult lui Dumnezeu care oferă fiecărui om un suflet încă din momentul conceperii[218].

Trecând de la teoretizarea problemei la reala ei practicare, trebuie să ţinem cont de numărul mare de avorturi înregistrate anual pe mapamond, şi să tragem un puternic semnal de alarmă înainte ca naşterile să devină o raritate:

---

216 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 26; Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, Bucureşti 2001, p. 132; «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 51.

217 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p.136; Edoardo MENICHELLI - Leonello CROCETTA, *Nebunia de a fi împotriva vieţii*, Bucureşti 1998, p. 15.

218 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 136; George STAN, *Teologie şi Bioetică*, ed. Biserica Ortodoxă, Alexandria 2001, p. 21.

«Se ştie că în prezent numărul oficial al copiilor nevinovaţi ucişi prin avort într-un singur an e mult mai mare decât numărul persoanelor ucise în toţi anii în ultimul război mondial: peste 50 de milioane, după statisticile oficiale; cât populaţia Franţei sau a Italiei»[219].

Aceeaşi realitate ne arată că nu ne îngrijorăm de moartea care nu ne lezează drepturile fundamentale, adică acea moarte care survine ca un drept fundamental (dreptul femeii de a avorta şi al celui bolnav de a apela la eutanasie).

De multe ori ne arătăm dezgustul şi indignarea pentru că sunt folosite cadavre umane pentru experienţe în folosul ştiinţei şi a omenirii (de ex. pentru testarea maşinilor în caz de accident), că a fost posibil Holocaustul, crimele de război, dar ne facem că nu auzim şi că nu vedem genocidul care are lor în spitalele moderne: avortarea propriilor noştri copii[220].

Viaţa este un dar pe care Dumnezeu îl încredinţează omului, deci trebuie să fim mereu conştienţi că viaţa nu ne aparţine decât în măsura în care Dumnezeu ne-o dăruieşte, motiv pentru care, atunci când trebuie să luăm decizii importante care privesc intervenţii artificiale asupra vieţii care se naşte sau asupra procreaţiei, suntem obligaţi să ţinem cont de izvorul vieţii noastre: Dumnezeu, unicul Creator[221].

În legătură cu diagnosticul prenatal, Biserica s-a pronunţat favorabil atât timp cât riscurile pentru copil sau mamă nu sunt disproporţionate şi au drept scop terapia eventualelor probleme sau acceptarea senină şi conştientă a copilului care se va naşte, însă Biserica respinge categoric diagnosticarea care poate însemna condamnarea la moarte

219 Claudiu DUMEA, *Decalogul*, p. 92.
220 Claudiu DUMEA, *Decalogul*, p. 92.
221 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 5

a celui care nu corespunde standardelor impuse de societate[222].

28,07% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România" sunt de acord cu avortarea copiilor care se pot naşte cu handicap fizic sau psihic.

Dacă totuşi se întâmpla ca avortul să aibă loc, «cadavrele embrionilor sau fetuşilor umani, avortaţi în mod voit sau nu, trebuie să fie respectate ca şi rămăşiţele pământeşti ale celorlalte fiinţe umane»[223].

3,51% dintre cei care au răspuns la chestionarul „Cultura morţii în România" au declarat că au apelat sau au sfătuit pe alţii să apeleze la avort, iar 5,26% afirmă că vor avorta/vor fi de acord cu avortul dacă nu vor fi pregătiţi să fie părinţi.

II.5.1. Consecinţele medicale ale avortului

«Femeile care recurg la avort sunt deseori lăsate în ignoranţă cu privire la ce înseamnă în realitate chiuretajul şi la posibilele efecte secundare ale acestuia»[224].

Avortul, provocat sau spontan, cauzează durere şi angrenează o serie de consecinţe psihice şi fizice. Durerea simţită în momentul dispariţiei unei vieţi căreia nu i s-a dat nici o şansă provoacă sindromul post-avort care poate să apară imediat după intervenţie sau după câţiva ani şi se manifestă prin incapacitatea femeii de a-şi exprima propriile sentimente. În multe cazuri femeia nu este

---

222 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 63; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 20.

223 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 25.

224 Nancy MICHELS, *Recuperarea emoţională a femeilor după avort*, ed. Operation Mobilisation, 1997, p. 15.

capabilă să se împace cu pierderea suferită şi nu poate ajunge la o stare de linişte interioară, ceea ce poate conduce la depresii însoţite de gânduri de sinucidere[225].

Întreruperea sarcinii, potrivit studiului publicat în revista *BMC Medicine*, afectează emoţional femeile care au suferit o astfel de intervenţie timp de până la cinci ani de la întreruperea sarcinii, pe când cele care pierd sarcina sunt afectate emoţional până la şase luni. Richard Warren, de la Colegiul Regal al Obstetricienilor şi Ginecologilor, declara pentru BBC referitor la studiul amintit anterior: «se bănuia de mult, şi acest studiu o demonstrează, că decizia de întrerupere a sarcinii poate fi acompaniată de sentimente de lungă durată de nelinişte şi vinovăţie»[226].

Consecinţele fizice ale avortului sunt abordate diferit, după cum urmează: unii susţin că în urma avortului - de mult ori fiind o intervenţie chirurgicală - este normal să apară anumite disconforturi locale şi temporale, iar complicaţiile grave apar la mai puţin de 1% din femeile care au trecut printr-un avort. Ceilalţi afirmă fără a preciza nimic statistic:

Consecinţele imediate ale avortului sunt:

- infecţia – cantonată numai la nivelul aparatului genital sau generalizată;
- complicaţii hemoragice – pot conduce la necesitatea extirpării chirurgicale a uterului;
- perforaţii uterine;

---

225 ***, «Avortul - o experienţă neplăcută», 14.06.2004 în http://sanatate.ele.ro/Avortul-o-experienta-neplacuta_--a1163.html; Nancy MICHELS, *Recuperarea emoţională a femeilor după avort*, p. 18-19.

226 Tudor RAICIU, «Avortul lasă urme adânci în psihicul femeilor. Ce pot dura chiar şi cinci ani de zile» (12.12.2005) în http://news.softpedia.com/news/Avortul-lasa-urme-adanci-in-psihicul-femeilor-ro-14600.shtml.

- moartea subită prin sincopă la simpla tentativă de avort;
- accidente neurologice datorate diverselor embolii;

etc.

Consecinţe tardive ale avortului sunt:

- infecţii cronice ale aparatului genital feminin, cu reducerea până la dispariţie a capacităţii de procreare;
- sinechii uterine (alipirea cicatricială a pereţilor uterului după chiuretaj, cu reducerea posibilităţii de nidaţie ulterioară);
- efecte obstetricale la sarcinile ulterioare: sarcini extrauterine, avort spontan, placentă praevia, risc de ruptură uterină;
- urmări psihico-afective: dezechilibre psihice grave, nevroze şi psihopatii[227].

77,19% dintre respondenţii la chestionarul „Cultura morţii în România" consideră că avortul are efecte negative asupra femeii.

II.5.2. Avortul în România

«A revendica dreptul la avort, la infanticid, la eutanasie, şi recunoaşterea lor legală echivalează cu a atribui libertăţii umane o semnificaţie perversă şi nedreaptă: cea a unei puteri absolute asupra celorlalţi şi împotriva celorlalţi. Dar aceasta este moartea adevăratei

[227] Virgil ADĂSCĂLIŢEI, «Starea femeii înainte, în timpul şi după avort» în http://www.calificativ.ro/STAREA_FEMEII_INAINTE_IN_TIMPUL_SI_DUPA_AVORT-a9959.html; Claudiu DUMEA, «Planificarea naturală a familiei» în Claudiu DUMEA (coord.), *Planificarea familială*, Asociaţia Medicilor Catolici, Iaşi 2001, p. 46-48.

libertăţi: „adevăr, adevăr vă spun: tot cel ce săvârşeşte păcatul este rob al păcatului"(In 8,34)»[228].

În România, ironia sorţii, legalizarea avortului, şi, implicit susţinerea culturii morţii, este oficializată în timp ce sângele a sute de români se vărsa pe glia străbună pentru eliberarea de sub jugul morţii:

«Prin Decretul-lege nr. 1 din 26 decembrie 1989, avortul este permis în primele 3 luni de sarcină, urmând a fi efectuat numai în unităţi spitaliceşti cu dotare şi cu personal ATI. Avortul este permis şi după trei luni de sarcină, dacă apare starea de necesitate sau dacă unul dintre părinţi suferă de o boală gravă care se transmite ereditar sau care poate duce la malformaţii congenitale grave. Decretul păstrează ca situaţii de excepţie incestul şi violul»[229].

Consecinţa acestui decret?

Datele oficiale ale Institutului Naţional pentru Statistică arată că în anul 1990, în România, s-au efectuat 992.265 de avorturi[230].

Situaţia nu era cu mult mai bună nici în 2005, când site-ul catolic www.catholica.ro atrăgea atenţia asupra numărului mare de avorturi din România, republicând o parte din articolul apărut în „Evenimentul zilei" şi semnat de Lica Manolache şi Emilian Isăila:

«Sute de mii de romînce se înghesuie pe holurile spitalelor, hotărâte să renunţe la sarcină. Există femei care fac de-a lungul vieţii şi 40 de avorturi, însă o mare parte îşi pierd fertilitatea chiar de la prima intervenţie. Numărul

---

228 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 20.

229 ***, «Reglementarea instituţiei avortului în România» în http://www.suntgravida.ro/sarcina/Reglementarea-institutiei-avortului-in-Romania.html.

230 INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ, *Anuarul Statistic al României (2004)* în http://www.insse.ro.

avorturilor şi mortalitatea cauzată de întreruperile de sarcină plasează România pe primul loc în Europa. Natalitatea este îngrijorătoare, iar 75% din tineri nu vor să aibă copii»[231].

Ne bucurăm însă că există şi medici care recunosc problemele cu care se confruntă sistemul medical românesc: «criza morală şi materială prin care trece sistemul medical românesc, de o bună perioadă de timp, este astăzi o realitate care nu mai poate fi negată de nimeni şi trebuie abordată ca atare. Respectul vieţii prin nepracticarea eutanasiei şi avortului, impun profesiunii medicale noblețe şi umanism». De asemenea, mai mulți medici din acelaşi sistem medical, aspru criticat uneori, refuză să practice avortul, refuz care nu contrazice cu nimic statutul lor de medici şi nici nu este ilegal din moment ce ei invocă drept argument propria lor convingere morală[232].

II.5.3. Ce cred tinerii despre avort?

Pe unul din site-urile româneşti de tip forum, tinerii îşi expuneau propriul punct de vedere, pro sau contra avort:

«Doar dacă nu ai altă soluție, atunci sunt de acord, am scris şi pe celalalt topic că nu îl consider un infanticid».

«În principiu nici eu nu sunt de acord cu avortul atunci când chiar ai şanse să faci om din acel copil... Dar

---

231 ***, «Un sfert de milion de avorturi pe an» (16.03.2005) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=9897&lang=r.

232 Mircea Gelu BUTA, «Despre morala medicală şi învățătura creştină» în Mircea Gelu BUTA (coord.), *Medicii şi Biserica. Calitatea vieții la omul suferind. Alimentație şi spiritualitate creştin-ortodoxă*, vol. II, ed. Renaşterea, Cluj-Napoca 2004, p. 28.

dacă ai fost abuzată fizic sau ai 14-15 ani, de ce să-ţi ratezi viaţa pentru că nu ai minte sau pentru că un nefericit şi-a bătut joc de tine?»

«Eu cred că dacă ai 14-15 ani ar trebui să îţi vezi de şcoala şi de admiterea la liceu, în loc să faci pe domnişoara în vreun bar. Iar în caz că a abuzat vreun nenorocit de tine... nu mi se pare suficient acest motiv pt. a „scăpa" de copil»[233].

După cum putem observa, şi în rândul tinerilor părerile sunt împărţite. Este frapant că se invocă cazuri aparent excepţionale – abuzurile, dar şi imposibilitatea asumării responsabile a educării viitorului copil. Şi odată creată această mentalitate care acceptă avortul ca pe o soluţie la o problemă neprevăzută, se acceptă cu mai multă uşurinţă avortul ca o alternativă a unei contracepţii care eşuează, după cum afirmă şi 17,54% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România".

II.5.4. Avortul nu este o alternativă

În presa locală, în luna martie (2008), a apărut un articol care, iniţial, nu mi-a atras atenţia în mod deosebit (*Avortul pe post de „leac al iresponsabilităţii"*), însă citindu-l cu atenţie, am fost surprins să constat că printre rânduri puteam citi un cu totul alt mesaj decât acela transmis de titlul articolului, acela al unei mentalităţi egoiste, dacă nu chiar împotriva vieţii şi a dreptului la viaţă a oricărei potenţiale fiinţe umane, respectiv a celui avortat. În loc să citesc un articol care aduce la cunoştinţa opiniei publice, pe lângă statisticile care nu sunt îmbucurătoare chiar dacă

233 ***, «Avortul – pro sau contra?» în http://www.roportal.ro/ discutii/ ftopic7984.html.

nu sunt la fel de tragice ca cele din 1990, am putut citi: «soluţia nu este interzicerea avorturilor, ci evitarea sarcinilor nedorite. Faptul este posibil prin accentuarea educaţiei în această direcţie şi o mai bună informare asupra mijloacelor contraceptive existente. […] Comparativ cu anii trecuţi numărul de avorturi a scăzut considerabil, însă în condiţiile existenţei metodelor contraceptive, aceste cazuri ar trebui să fie excepţia, nu regula. […] În momentul de faţă avortul este o intervenţie accesibilă, însă această opţiune nu trebuie să înlocuiască grija de a preveni sarcinile nedorite. Orice intervenţie chirurgicală, inclusiv avortul, presupune anumite riscuri, indiferent de condiţiile clinicii unde se desfăşoară». După cum putem observa şi din fragmentele extrase din respectivul articol, se accentuează că avortul este „o opţiune", dar care trebuie evitată cu ajutorul educaţiei şi metodelor contraceptive care previn „sarcinile nedorite", nu pentru că avortul atentează la viaţa unei fiinţe umane nevinovate, ci pentru că această intervenţie medicală are „anumite riscuri". Această „excepţie" nu are nimic de-a face cu imoralitatea actului în sine, cu necesitatea unei vieţi sexuale responsabile şi în cadrul unei familii măcar „umane" dacă nu creştine. În aceste condiţii, putem înţelege mai bine de ce Biserica s-a împotrivit şi se împotriveşte metodelor contraceptive: pentru că vorbim de o mentalitate contraceptivă care nu priveşte în ochi nici iubirea, nici ura, ci doar propria bunăstare imediată sau de lungă durată[234].

«Nu te teme! Evanghelia nu este împotriva ta, ci în favoarea ta. […] Ai încredere! În Evanghelie, care este Isus,

[234] Anamaria PETER, «Avortul pe post de „leac al iresponsabilităţii"», *Cetăţeanul Clujean*, 26/18-24.03.2008, p. 19.

vei afla speranţa solidă şi durabilă la care aspiri. […] Fii sigură! Evanghelia speranţei nu dezamăgeşte!»[235]

Avortul este expresia unei mentalităţi secularizate în care s-a pierdut sensul spiritual al existenţei umane, reducând omul la un simplu produs biologic, pentru ca însăşi viaţa să fie ameninţată de această „civilizaţie a morţii"[236].

În urma legalizării avortului nu dispare practicarea avortului ilegal, pentru că legea nu poate apăra secretele familiale şi sociale: sarcini rezultate din adulter, sarcini ale unor tinere necăsătorite[237].

Conform Conciliului Vatican II nu există vreo contradicţie între legile divine ale transmiterii vieţii şi cele care favorizează dragostea conjugală autentică, însă trebuie să ţinem cont că Dumnezeu încredinţează oamenilor misiunea nobilă de a ocroti viaţa şi ne arată tuturor că transmiterea vieţii nu este condiţionată la lumea aceasta, ci se referă la destinul veşnic al oamenilor[238].

De asemenea trebuie să ţinem cont că fiecare acţiune personală nu are doar consecinţe particulare, care ne afectează propria persoană şi pe cei apropiaţi nouă, ci afectează comunitatea şi, în final, întreaga lume, iar «a prezenta avortul ca o cucerire a civilizaţiei este o absurditate»[239].

În anul 2008, Papa Benedict al XVI-lea a atras din nou atenţia asupra unor probleme cu care se confruntă societatea postmodernă: «divorţul şi avortul sunt alegeri

---

235 IOAN PAUL AL II-LEA, *Ecclesia in Europa*, § 121.

236 George STAN, *Teologie şi Bioetică*, p. 23; IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, p. 103.

237 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 137.

238 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 51.

239 DALAI LAMA, *Etica noului mileniu*, p. 184; Isidor MĂRTINCĂ, *Etica doctrinei sociale creştine*, ed. ARCB, Bucureşti 1999, p. 168.

desigur de natură diferită, uneori formate în circumstanţe dificile şi dramatice, care comportă adesea traume şi sunt izvor de suferinţe profunde pentru cel care le face. Ele lovesc şi victime nevinovate: copilul abia zămislit şi încă nenăscut, copiii implicaţi în ruptura legăturilor familiare. În toţi lasă răni care marchează viaţa în mod indelebil. Judecata etică a Bisericii în privinţa divorţului şi avortului procurat este clară şi cunoscută de toţi: e vorba de păcate grave care, în măsură diferită şi lăsată neatinsă evaluarea responsabilităţilor subiective, lezează demnitatea persoanei umane, implică o profundă nedreptate în raporturile umane şi sociale şi îl ofensează pe Dumnezeu însuşi, garant al legământului conjugal şi autor al vieţii. Şi totuşi Biserica, după exemplul învăţătorului ei divin, are mereu în faţa sa persoane concrete, mai ales pe cele mai slabe şi nevinovate, care sunt victime ale nedreptăţilor şi păcatelor, şi chiar acei alţi bărbaţi şi femei, care comiţând aceste fapte s-au pătat cu păcate şi le poartă rănile interioare, căutând pacea şi posibilitatea unei reluări»[240].

Fenomenele negative din societatea contemporană au ca fundament eclipsarea lui Dumnezeu care se manifestă prin indiferentism religios, secularism şi relativism etic, care la rândul lor conduc la alte dezastre în sectorul moralităţii umane[241].

---

[240] PAPA BENEDICT AL XVI-LEA - «Discursul Sfântului Părinte Papa Benedict al XVI-lea adresat participanţilor la Congresul Internaţional *Uleiul pe răni*» (05.04.2008) în http://documente.catholica.ro/discursul-papei-despre-divort-si-avort-2008/.

[241] COMISIA TEOLOGICĂ INTERNAȚIONALĂ, *Memorie și reconciliere – Biserica și greșelile din trecut*, p.78-79.

II.5.5. Avortul nu este o metodă anticoncepţională

Primordială pentru noi ar trebui să fie iubirea conjugală în cadrul căreia cei doi soţi îşi manifestă o «paternitate responsabilă» care exclude ca mijloc de «reglementare a naşterilor întreruperea directă a procesului de naştere deja început, mai ales avortul direct, chiar şi cel făcut pentru motive terapeutice»[242].

Avortul începe să fie considerat o metodă anticoncepţională atunci când se ajunge la banalizarea sexualităţii care conduce la rândul ei la disprețuirea vieţii care urmează să se nască şi care nu mai consideră «uciderea directă şi voită a unei fiinţe umane nevinovate» ca fiind un act imoral[243].

Ca să putem evita dezastrul prăbuşirii în abisul „culturii morţii" trebuie să formăm conştiinţa morală care să conştientizeze «valoarea incomensurabilă şi inviolabilă a oricărei vieţi omeneşti» şi să gustăm din sângele lui Cristos care ne revelează că măreţia noastră constă în dăruirea totală de sine[244].

II.5.6. Posibile soluţii pentru diminuarea mentalităţii abortive

Putem găsi nenumărate potențiale soluții pentru diminuarea numărului de avorturi, însă atâta timp cât nu conştientizăm că «fiinţa umană trebuie respectată ca persoană chiar din primul moment al existenței sale», nu

---

242 PAPA PAUL AL VI-LEA, *Enc. Humanae Vitae* (25.07.1968), ed. Presa Bună, Iaşi 1994, § 10.14.
243 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 97.57.
244 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 25.96.

facem altceva decât să înlăturăm zăpada de pe o şosea îngheţată – gheaţa va rămâne[245].

Primul lucru pe care trebuie să îl înţelegem este că societatea românească, dar mai ales Biserica, trebuie să-şi actualizeze informaţiile de care se foloseşte atunci când de la amvon transmite învăţături. Citeam într-o carte editată recent (2001) care propovăduia lupta împotriva avortului, argumente şi explicaţii mai vechi de un secol. În aceste condiţii trebuie să ne întrebăm dacă Biserica mai poate fi eficientă. Suntem convinşi că învăţătura ei morală nu se degradează pe parcursul secolelor şi că adevărul este unul singur, dar cum va putea să fie de folos omenirii din mileniul al III-lea dacă uită că se adresează unei societăţi postmoderne? (cartea de care am fost revoltat: Protos Nicodim Mândiţă, *Între viaţă şi moarte*, ed. Agapis, Bucureşti 2001) În aceeaşi carte găsim ca argument împotriva avortului faptul că cei care nu avortează pot fi sprijiniţi la bătrâneţe de cei a căror viaţă au salvat-o. În contextul noii societăţi care acordă bătrânilor servicii atât de complete: aziluri, pensii private, spitale şi sanatorii moderne, mai poate fi acesta un argument plauzibil? Care este de fapt cauza principală a avortului la cerere? Sarcina nedorită? Dacă da, atunci trebuie să luptăm să existe o educaţie sexuală clădită pe stâlpii moralităţii autentice, iar celor care deja se află în astfel de situaţii să le oferim soluţii viabile: plasament, confidenţialitate, ajutor financiar, moral, informaţii etc.

În aceeaşi carte amintită mai sus, putem citit următorul capitol: «toţi cei ce contribuie la pruncucideri şi avorturi, se vor munci cu Irod şi alţi ucigaşi». Avem dreptul să ne întrebăm dacă violenţa avortului poate fi

[245] CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 16.

combătută prin violența unor afirmații de genul celei amintite anterior. O femeie disperată, văzând că Biserica o condamnă fără să încerce să o ajute, ce va face? Va renunța, se va sinucide, va avorta și își va continua viața uitând de existența unei Biserici care nu a înțeles-o, n-a ajutat-o și nici nu o consolează? Până când vom vedea lumea doar în alb și negru? Pot canoanele grele și uneori absurde să șteargă urmele avortului sau vor face o rană mai adâncă în sufletul celei care deja are remușcări?

Pentru a evita pe viitor astfel de greșeli catastrofale, trebuie să ne întipărim cu litere de aur în suflete: «creștinii nu cred numai în existența păcatului, ci, și mai ales, în „iertarea păcatelor", ținând cont și de circumstanțele în care o persoană alege să curme o viață și care pot atenua chiar considerabil responsabilitatea subiectivă și, în consecință, vinovăția celor care săvârșesc aceste alegeri, în sine criminale»[246].

Unii propun ca soluții pentru combaterea avortului o mai bună informare și conștientizare a societății cu privire la implicațiile avortului, dar și găsirea unor soluții concrete pentru femeile însărcinate aflate în dificultate, consiliere, ajutor material, legislație favorabilă copilului nenăscut și al dreptului său la viață și nu în ultimul rând informarea femeilor asupra consecințelor avortului, atât asupra fizicului, cât și asupra psihicului lor[247].

Ce trebuie să facem să nu mai fie călcat în picioare dreptul fundamental la viață al unei mari mulțimi de ființe umane slabe și neajutorate? Legile anti-avort ar fi și ele o

---

246 COMISIA TEOLOGICĂ INTERNAȚIONALĂ, *Memorie și reconciliere – Biserica și greșelile din trecut*, p. 80; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 18.

247 Anca Maria CERNEA - Vincent Jean Pierre CERNEA, «Postmodernism și civilizație creștină în problematica bioeticii», p. 132.

soluţie de moment, însă mentalitatea este cea care trebuie epurată şi educată pentru ca toţi să înţelegem că viaţa copiilor nenăscuţi nu ne aparţine, ei se bucură de «inviolabilitatea dreptului la viaţă al fiinţei umane inocente» şi, deci, nu ne putem juca cu ea precum cu o marionetă de pluş[248].

Trebuie să fie însă clar pentru fiecare dintre noi că nu ajută la nimic protestul împotriva lui Dumnezeu, pentru că o lume fără Dumnezeu îşi pierde speranţa şi scopul şi doar ascultând Cuvântul său putem să trecem de la o non-acţiune, aceea de a nu o ucide pe nimeni, la adevărata acţiune, aceea de a iubi viaţa şi pe cel de lângă noi[249].

Chemând în ajutor Spiritul Sfânt care ne dă forţa să fim martori ai iubirii Tatălui în lume, vom învăţa că există o mare incompatibilitate între recunoaşterea demnităţii umane şi dispreţul faţă de viaţă şi că acest lucru nu este o nouă invenţie a Bisericii care vrea să ne constrângă, ci este o consecinţă directă a existenţei noastre[250].

---

248 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 5; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 12.

249 BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 44; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 51.

250 BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Deus caritas est* (25.12.2005), ed. Presa Bună, Iaşi 2006, §19; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 55.

II.6. Eutanasia – între imoralitate şi legalizare

Eutanasia este «uciderea din milă a cuiva, pentru a-i suprima în mod radical nişte suferinţe extreme sau pentru a-i cruţa pe copiii anormali, pe bolnavii incurabili sau pe bolnavii psihici lipsiţi de angrenarea în realitate, de prelungirea unei vieţi de suferinţă (uneori pentru mulţi ani), care reprezintă pe deasupra o povară grea pentru familie şi societate», renunţându-se astfel la înţeleapta învăţătură populară: «cât de rău să trăiască omul, tot nu se îndură să moară»[251].

În zilele noastre, eutanasia nu se mai referă doar la bolnavul grav şi terminal, ci şi la nou-născuţii cu defecte grave, unii sugerând abandonul prin eliminarea alimentaţiei pentru evitarea suferinţei subiectului şi a poverii pe care el ar constitui-o pentru societate. Astfel alegerea nu mai este făcută de un individ, ci de societate[252].

Dintotdeauna Biserica a fost conştientă de misiunea pe care o are faţă de cei slabi şi suferinzi şi ne învaţă că momentele de boală sunt cele care ne arată încă odată că viaţa umană este sacră şi inviolabilă[253].

---

251 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, ed. Infomedica, Bucureşti 2002, p. 71; Grigore BOTEZATU - Andrei HÎNCU, *Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti*, ed. Litera Internaţional, Bucureşti-Chişinău 2001, p. 129.

252 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 284

253 CONSILIUL PONT. PENTRU LAICI, *Demnitatea persoanei în vârstă şi misiunea sa în Biserică şi în lume* (01.10.1998), ed. Presa Bună, Iaşi 1999, p. 41.

Totuşi, nu putem vorbi de eutanasie atunci când natura este lăsată să-şi urmeze cursul, atunci când pacientul se aproprie de moarte şi nu este utilizat vreun tratament inutil sau ineficient, care de fapt l-ar împovăra, însă fără a-l lipsi de asistenţa spirituală necesară deoarece «acolo unde nu mai există Dumnezeu nu mai există nici om»[254].

Eutanasia ridică probleme de morală şi conştiinţă profesională, medicii, clericii, psihologii şi juriştii fiind angrenaţi în controverse, indiferent dacă se pune în discuţie scurtarea vieţii la o comă depăşită, a agoniei unui canceros sau a calvarului unui paralitic[255].

Există numeroase metode de a duce la îndeplinire eutanasia: prin injecţia letală, gaz, sistarea suportului vital, întreruperea alimentaţiei sau a medicaţiei, însă cea mai frecventă este întreruperea alimentaţiei, metodă considerată ca fiind crudă, deoarece poate cauza greaţă, vomă, probleme cardiace, depresie, uscarea tegumentelor, dispnee[256].

Din păcate omenirea începe să uite că «viaţa este un dar al lui Dumnezeu făcut oamenilor creaţi din iubire după chipul şi asemănarea sa», iar din această amnezie colectivă rezultă şi uşurinţa cu care unii propun ca eutanasia să fie considerată morală, acceptabilă şi accesibilă[257].

26,32% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România" au spus că ştiu în ce constă eutanasia şi sunt de acord cu această practică (22,81 – dacă suferă de o boală incurabilă; 8,77% dacă persoana în cauză

---

254 Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, p. 57.

255 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 15

256 ***, «Eutanasia» în http://www.sfaturimedicale.ro/eutanasia.html.

257 CONSILIUL PONT. PENTRU LAICI, *Demnitatea persoanei în vârstă şi misiunea sa în Biserică şi în lume*, p. 12-13.

vrea să moară; 5,26% dacă persoana nu mai are motive să trăiască). Totuşi, doar 10,53% dintre cei chestionaţi au spus că vor apela la eutanasie dacă vor suferi de o boală incurabilă, dar 24,56% dintre cei chestionaţi consideră că este dreptul lor fundamental să aleagă când şi cum să moară.

II.6.1. Tipuri de eutanasie

Putem împărţi tipurile de eutanasie în trei grupe mari în funcţie de criteriul voinţei personale a bolnavului, în funcţie de criteriul acţiunii medicului, la care adăugăm tipurile speciale, după cum urmează:

Vorbim de eutanasie voluntară atunci când bolnavul aflat în stadiu terminal este lucid, deci nefiindu-i afectat discernământul datorită bolii, nu este depresiv şi solicită în mod repetat medicului curant scurtarea suferinţelor, din cauza durerilor intratabile şi/sau a pierderii demnităţii, însă fiind conştient că nu mai există nici un fel de soluţie terapeutică pentru salvarea sa. Acest tip de eutanasie este cel pus în discuţie atunci când se discută legalizarea eutanasiei. Dar dacă «eutanasia voluntară conduce la cea involuntară atunci când o persoană neajutorată ajunge în mâinile celor care cred în eutanasie», cum vom putea proteja acea persoană neputincioasă?[258]

În cazul în care pacientul are capacitatea de a decide şi, în ciuda libertăţii sale, încălcându-i-se dreptul fundamental la viaţă, este eutanasiat fără să fie consultat, sau a declarat anterior că nu doreşte să i se facă eutanasie, ne confruntăm cu un caz de eutanasie involuntară.

---

[258] Anca Maria CERNEA - Vincent Jean Pierre CERNEA, «Postmodernism şi civilizaţie creştină în problematica bioeticii», p. 167.

Există voci care afirmă că unele practici medicale larg acceptate, cum ar fi administrarea unor doze tot mai mari de analgezice care pot produce moartea pacientului sau eliminarea fără consimţământul acestuia a unui tratament care îl menţine în viaţă, reprezintă de fapt tot o formă eutanasie involuntară.

Atunci când este întreruptă viaţa unui bolnav care nu poate alege el însuşi să trăiască sau nu, pentru că starea lui mintală sau fizică nu permite obţinerea consimţământului, ne confruntăm cu eutanasia non-voluntară. Ea se întâlneşte în cazurile de fetuşi, nounăscuţi malformaţi, bolnavi inconştienţi, bolnavi în stare vegetativă persistentă, în cazurile pacienţilor cu boli mintale severe sau care datorită unor boli sau unor accidente nu sunt autonomi (au pierdut capacitatea de acţiona în mod responsabil), fără însă ca înainte de boală sau accident să fii menţionat dacă într-o asemenea situaţie ar dori sau nu eutanasia. Dacă consimţământul pentru întreruperea vieţii este dat de familie sau este obţinut printr-o hotărâre judecătorească, vorbim tot de eutanasie non-voluntară.

Eutanasia activă este un omor din milă, fiind produs în mod deliberat şi activ, folosind mijloace pozitive şi se realizează ori de câte ori se efectuează acţiuni care determină moartea, moartea nesurvenind fără acele acţiuni. Ea presupune intervenţia unei persoane, nu neapărat a medicului, care utilizează diferite mijloace pentru a provoca moartea. În cele mai multe cazuri medicul, conştient că lupta pentru viaţă este inutilă şi având consimţământul bolnavului, îi provoacă o moarte rapidă şi fără dureri.

Eutanasia pasivă este de fapt lăsarea «în mila lui Dumnezeu», adică moartea este produsă în mod deliberat prin omiterea sau întreruperea unor măsuri obişnuite de

nutriţie sau tratament. Aşadar ea grăbeşte moartea persoanei prin îndepărtarea echipamentului de susţinere a vieţii, întreruperea oricărui tratament intensiv, sistarea administrării de apă şi hrană – persoana fiind lăsată să se deshidrateze sau să moară de foame, sau acordarea unor îngrijiri minime. Ea se aplică doar persoanelor aflate în stadii terminale la care moartea ar surveni oricum curând, precum şi persoanelor aflate în stare vegetativă persistentă – care au leziuni cerebrale importante, aflându-se într-o comă din care nu se ştie când şi dacă îşi vor mai reveni. Chiar dacă majoritatea medicilor sunt împotriva eutanasiei active, unii medici admit să practice eutanasia pasivă.

De asemenea pot exista tipuri mixte de eutanasie pe care doar le vom aminti: eutanasia activă voluntară - medicul administrează medicamentul mortal la cererea sau cu consimţământul pacientului care îşi cunoaşte diagnosticul şi evoluţia bolii; eutanasia activă involuntară - medicul are rolul activ în determinarea momentului morţii, fără a avea consimţământul pacientului; eutanasia pasivă voluntară - la cererea pacientului medicul întrerupe tratamentul, acordând îngrijiri minime acestuia; eutanasia pasivă involuntară - medicul întrerupe tratamentul cu excepţia îngrijirilor minime şi de terapie a durerii fără a avea consimţământul bolnavului.

În continuare voi aminti câteva forme speciale de eutanasie care nu sunt acceptate de majoritatea cercetătorilor.

Cripto-tanasia este o formă subtilă, la limită cu moartea naturală, care nu poate fi recunoscută ca act violent. Exemplu: moartea provocată printr-o supradoză terapeutică de morfină la un bolnav cu insuficienţă respiratorie.

Medico-tanasia sau automat-tanasia este un fel de eutanasie pasivă prin suprimarea aparaturii de menţinere a vieţii sau a unor „reziduuri de viaţă".

Dis-tanasia este înţeleasă ca o moarte penibilă, chinuită, orientată fie spre eutanasia activă, fie spre cea pasivă. Ea apare în situaţiile în care se abuzează de sistemele de susţinere a vieţii, în mod nejustificat. Exemplu: oameni foarte bogaţi cheltuiesc averi enorme pentru menţinerea în viaţă prin „mijloace eroice" a unor persoane dragi, chiar acasă la ei.

Cryo-tanasia – este eutanasia voluntară activă care presupune congelarea la minus 196 grade Celsius (temperatura azotului lichid) a bolnavilor comatoşi, sau în primele secunde după oprirea inimii unui muribund. Este un mod de a muri solicitat tot mai mult, fără a exista însă siguranţa că tehnologia viitorului va asigura vindecarea sau că această tehnologie va fi accesibilă tuturor. „Pacienţii" sunt conservaţi într-o capsulă şi depozitaţi într-un frigider mausoleu aşteptând reanimarea. Cheltuielile sunt mari, familiile celor congelaţi suportând facturile. Persoanele care apelează la această formă de eutanasie probabil că nu sunt convinse că «trăim o singură dată, dar dacă trăim bine, o dată e de ajuns»[259].

Eutanasia economică apare ca un refuz de tratament al celor în vârstă din raţiuni economice.

Eutanasia eugenică reprezintă un adevărat genocid ce presupune eliminarea prin eutanasie a handicapaţilor genetic sau a celor cu diverse afecţiuni patologice[260].

---

[259] Mercedes Indri DE CARLI, *Speranţa înseamnă*, ed. Pauline, Bucureşti 2002, p. 91.

[260] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 76-92.

II.6.2. Eutanasia ieri şi azi

Chiar dacă astăzi eutanasia este un fenomen complex cu totul altfel decât îl practicau romanii sau spartanii, nu putem nega existenţa eutanasiei încă din antichitate.

Astfel, în Roma antică exista o lege (~ 450 a. Chr.) care condamna copiii născuţi cu malformaţii să fie jertfiţi zeilor. De asemenea, în Sparta, copiii bolnavi sau fără vigoare erau aruncaţi de pe o stâncă. Popoarele nomade îşi abandonau bătrânii precum şi pe cei foarte bolnavi care nu mai puteau redeveni activi, deoarece erau o povară pentru întregul trib ce avea nevoie de mobilitate maximă. Şi mai crude erau triburile barbare germanice care-şi îngropau de vii bătrânii neputincioşi, iar cei din insula Sumatra îşi urcau bătrânii într-un copac pe care îl scuturau puternic şi doar cei care reuşeau să rămână în copac îşi puteau continua viaţa în colectivitate, restul fiind folosiţi ca hrană. Bolnavii incurabili din India erau sufocaţi cu mâl de propria familie după care erau aruncaţi în fluviul Gange. În Birmania toţi bolnavii dependenţi de cei din jur sau cei incapabili de muncă se considerau obligaţi să se sinucidă prin spânzurare. Eschimoşii americani îşi lăsau bătrânii sau pe cei grav bolnavi să moară de foame şi de sete atunci când nu-şi mai puteau procura singuri hrana. Într-un sat din Ungaria bătrânii se sinucideau intrând într-o peşteră cu bioxid de carbon (mofetă), pentru ca familia lor înfometată să supravieţuiască, însă nu înainte se a se îmbrăca cu hainele de sărbătoare şi de a lua ultima cină în familie, iar pe drumul lor macabru erau însoţiţi cu cântece populare alese.

Totuşi, medicina antică se resemna înţeleaptă în faţa morţii când nu se mai putea face nimic pentru bolnav; el

era lăsat să moară, considerându-se că lupta cu destinul este pierdută.

În Evul Mediu este introdusă în mentalitatea societăţii noţiunea de sacralitate a vieţii, întrucât creştinismul, iudaismul şi islamul susţin că viaţa este de origine divină, însă unele societăţi practicau eutanasia în secret, neţinând cont de imoralitatea şi ilegalitatea actului pentru care puteau fi pedepsiţi. Eutanasia era aplicată pentru rabie, tuberculoză şi alte boli contagioase[261].

Un caz celebru de eutanasie este acela al lui Sigmung Freud, întemeietorul psihanalizei, care în exilul său britanic este eutanasiat la vârsta de 81 de ani de un bun prieten (Max Schur), medic. Freud suferise peste 20 de operaţii pentru a fi tratat de un carcinom recurent al palatului moale având dureri intratabile, iar după ani de discuţii cu prietenul său, îl convinge să-i injecteze o doză mortală de morfină[262].

Un sondaj de opinie din Marea Britanie (2004), realizat de Universitatea Brunel, estimează că aproximativ 2000 de oameni au fost ucişi de medici care au realizat acte de „eutanasie involuntară", iar un raport BBC arată că 936 de pacienţi au fost eutanasiaţi voluntar[263].

În anul 2005 în Belgia au avut loc 400 de eutanasieri, iar în Olanda anului 2006 se încerca legalizarea eutanasierii nou-născuţilor cu dizabilităţi, proiect aspru criticat de ministrul italian Carlo Giovanardi, ministru pentru afaceri cu parlamentul, care afirma: «legislaţia nazistă şi ideile lui

---

261 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 1-5.

262 *Ibidem*, p. 78

263 ***, «2.000 de britanici ucişi prin eutanasie» în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html.

Hitler reapar în Europa prin legile eutanasiei olandeze şi prin dezbaterile asupra modului cum să omori copiii»[264].

Diverşi lideri religioşi din Cehia au emis o declaraţie comună în 2005 împotriva unui proiect de reformă a legii penale care propunea micşorarea pedepsei pentru eutanasie, proiect respins în cele din urmă. Rabinul Karel Sidon declara: «evreii au propria lor experienţă privind eutanasia în perioada nazistă… A început cu bolnavii şi a terminat cu 6 milioane de victime ale Holocaustului»[265].

Organizaţia *Societatea pentru eutanasie* activă a dat publicităţii un sondaj de opinie conform căruia 62% din medicii britanici administrează medicamente de uşurare a durerii, cu toate că aceste medicamente pot grăbi moartea, lucru cunoscut de medici. Această organizaţie, bazându-se pe rezultatele sondajului, sugerează legalizarea eutanasiei pentru evitarea urmăririi penale a medicilor. Consider însă că acest argument nu poate fi invocat în măsura în care administrarea acelor medicamente este făcută cu permisiunea pacienţilor şi are ca scop neutralizarea durerii, ameliorarea stării pacientului[266].

American Hospital Association estimează că în SUA multe din cele 6.000 de decese zilnice care au loc în spital

---

264 ***, «400 de cazuri de eutanasie în Belgia în 2005», (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html; ***, «Un ministru italian asimilează eutanasia din Olanda practicilor naziste» (27.03.2006) în http://www.mdn.md/print.php?id=2703 &lang=ro.

265 *** ,«Senatul Cehiei se opune diminuării pedepsei pentru eutanasie» (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html.

266 ***, «62% din medicii britanici administrează pacienţilor medicamente de ameliorare a durerii fiind conştienţi că acestea le-ar putea grăbi moartea» (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/ cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html.

sunt oarecum planificate de pacienţi şi familiile lor în colaborare cu medicii[267].

La sfârşitul anilor 80 eutanasierea copiilor născuţi handicapaţi, cum ar fi cei cu sindromul Down, era o practică obişnuită.

Raportul Institutului de Asistenţă Medicală şi Socială din Rotterdam a afirmat că jumătate din bolnavii care mor pe parcursul unui an se folosesc de sprijinul medicului şi că doar 5% din bolnavii cronici intratabili au cerut sprijin activ medicului curant, iar 400 dintre ei s-au sinucis asistaţi de medic[268].

II.6.3. Când un om este mort 100%?

Moartea reprezintă ceva diferit de procesul de a muri, ea este un punct limită în care sufletul se desprinde de corpul pe care îl va reîntâlni la învierea morţilor, deoarece «în virtutea unirii sale substanţiale cu un suflet spiritual, trupul uman nu poate fi considerat doar un complex de ţesuturi, organe şi funcţii, nici nu poate fi evaluat la fel ca trupul animalelor, ci este parte constitutivă a persoanei, care se manifestă şi se exprimă prin el»[269].

Concepţia despre moarte diferă în funcţie de epocă, cultură, tradiţie.

Moartea somatică este moartea organismului ca întreg, precedată de obicei de moartea unor organe, ţesuturi şi a organitelor celulare. În acest tip de moarte inima încetează să mai bată, organismul nu mai respiră, nu

---

267 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 79.

268 *Ibidem*, p. 110.

269 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 9.

se mai mişcă, nu mai are reflexe şi nici activitate cerebrală. Momentul exact al acestei morţi este greu de precizat.

În contemporaneitate se consideră că moartea survine atunci când încetează funcţiile vitale: respiraţia şi circulaţia sângelui, însă datorită tehnologiei de astăzi, acest punct de vedere este contrazis pentru că aceste două funcţii pot fi susţinute în mod artificial prin mijloace mecanice. În aceste condiţii a fost adoptată noţiunea de «moarte cerebrală», pierderea ireversibilă a activităţii creierului fiind semnul instalării morţii[270].

Conform cunoştinţelor neurologice din prezent şi datorită tehnicilor de diagnosticare, se recunoaşte aproape în unanimitate că moartea unui individ poate fi declarată după constatarea morţii cerebrale, moarte stabilită prin trei investigaţii succesive la diferenţă de ore, din care să rezulte absenţa irigaţiei cerebrale[271].

Dacă unui bolnav îi este afectat sistemul nervos central, tehnologia medicală poate substitui toate funcţiile de susţinere a vieţii care îi reveneau până atunci: este hrănit artificial prin tuburi sau intravenos, micţiunea este reglată artificial, respiră cu ajutorul unui respirator artificial, iar dacă cordul i se opreşte există diferite instrumente electronice care pot prelua stimularea activităţii cardiace pentru mult timp. Dacă această persoană nu mai este hrănită, ea moare în aproximativ 40 de zile, iar dacă nu mai este hidratată moare în 3-10 zile, moartea survenind prin insuficienţa funcţionării organelor.

---

270 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 39.

271 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 293; Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 90.

Totuşi, există cazuri în care hrănirea artificială poate cauza doar durere şi poate grăbi moartea[272].

În aceste condiţii ne întrebăm: până când trebuie să menţinem acţiunile eroice pentru a susţine artificial în viaţă o persoană dragă pentru care suntem dispuşi să apelăm la rezervele financiare ale întregii familii sau un om al străzii care nu dispune de nici o resursă financiară, ambii necesitând aceeaşi îngrijire?

II.6.4. Persoane aflate în comă – soluţii morale

Conform unor statistici, în SUA până în 1990 existau aproximativ 10000 de pacienţi în stare vegetativă persistentă fără posibilitatea de a-şi reveni, corpurile lor fiind „conservate" cu ajutorul tehnologiilor de menţinere a vieţii[273].

Dacă pentru pacienţii aflaţi în comă reversibilă trebuie folosite toate mijloacele existente, în cazul pacienţilor aflaţi în comă ireversibilă rămân obligatorii tratamentele obişnuite – între care amintesc hidratarea şi hrănirea parenterală -, însă nu sunt obligatorii mijloacele deosebit de epuizante şi costisitoare pentru pacient, condamnându-l la o agonie trăită în condiţii lipsite de posibilitatea de recuperare. Prelungirea vieţii, doar aparentă şi complet artificială, după încetarea totală şi ireversibilă a funcţiilor cerebrale, constituie o ofensă adusă

272 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 42.

273 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 45.

muribundului şi morţii, iar rudele sunt amăgite cu o falsă speranţă[274].

Dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România", 26,31% şi-au exprimat dorinţa ca în cazul unei morţi cerebrale să fie deconectaţi de la aparatele de susţinere a funcţiilor vitale.

II.6.5. Argumente pro-eutanasie

Un prim argument pentru care este cerută legalizarea eutanasiei este argumentul compasiunii conform căruia atunci când suferinţa unui pacient cu o boală incurabilă este de nesuportat, ar fi mai „blând", dezirabil să-l ajuţi să-şi sfârşească viaţa[275].

Calitatea vieţii poate fi un argument ce trebuie luat în calcul pentru a vedea dacă viaţa merită să mai fie trăită, însă nu trebuie să confundăm calitatea vieţii unui om conştient sau inconştient datorită unei boli psihice şi calitatea vieţii unei persoane care se află în stare vegetativă persistentă şi a cărei existenţă depinde în totalitate de aparatele de susţinere a vieţii[276].

«Mama iubitului meu are scleroză în plăci de aproape 20 de ani şi e practic o legumă în momentul ăsta - poate doar să vorbească (dar articulează greu), îşi mişcă doar antebraţul şi mâna stângă şi puţin capul, are sondă de alimentare şi una urinară etc... Sper că dacă voi avea un ghinion de genul astă vreodată, cineva să mă ajute să-mi

274 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 293.
275 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 92.
276 *Ibidem*, p. 83.

scurtez chinul sau să aibă curajul şi posibilitatea s-o facă în locul meu...»[277].

«Sunt pentru eutanasiere pentru că e greu să vezi cum cel de lângă tine suferă ca un câine... iar când este vorba de mine, cu atât mai mult. Dacă pot să curm suferinţa sau să-mi fie curmată (ferească Dumnezeu de situaţii limită!) aş accepta, chiar dacă m-ar urmări (în cazul în care trebuie s-o aplic pentru cineva apropiat). Trebuie să priveşti puţin dincolo de tine»[278].

Un al doilea argument care este invocat în favoarea eutanasiei, mai ales dacă o persoană are o boală incurabilă, iar durerea şi suferinţa nu pot fi controlate prin mijloacele disponibile, este acela că el are dreptul să ceară să fie omorât. Acest drept este de multe ori corelat cu dreptul la autonomie al pacientului, care poate decide dacă acceptă sau nu tratamentul propus de medicul său[279].

«Cu părere de rău, la noi, oamenii sunt învăţaţi din fragedă copilărie să aibă frică de libertate. Cu cât mai puţine drepturi există, cu atât aceştia se simt mai în siguranţă. E mai bine, nu-i aşa, ca în privinţa drepturilor, a libertăţilor umane, deciziile finale să fie luate de fiarele moraliste: preoţii, şamanii, pedagogii, procurorii, poliţiştii, gardienii, psihologii, psihiatrii, bioeticienii şi alte cadre abilitate (cer scuze de la cei pe care am uitat să-i nominalizez). Aceştia proclamă în cor caracterul infam al eutanasiei, şi nu numai al acesteia, deşi, personal, cred că în această privinţă ar trebui chestionate în primul rând persoanele grav bolnave. Nu fac parte dintre aceste

277 ***, «Eutanasia: un „bine" sau o crimă?» în http://www.bascalie.ro/ 3dp/ forum/discutii_1004.html.
278 *Ibidem*.
279 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 93.

persoane, dar, totuşi, aş vrea să pot decide de sine stătător în cazul în care m-aş pomeni într-o situaţie similară»[280].

Progresul social este invocat ca un al treilea argument în favoarea eutanasiei. Societatea doreşte să-şi aloce dreptul de a elimina din cadrul ei pe cei care nu fac faţă din punct de vedere fizic şi mintal. Această teorie a fost susţinută în anii '20 cu înflăcărare, dar ca şi consecinţă a politicii sociale şi rasiale din Germania, şi-a pierdut susţinătorii. Astăzi ea mai este folosită pentru a argumenta eutanasierea copiilor sever handicapaţi şi a adulţilor cu demenţă severă sau stare vegetativă persistentă[281].

Reprezentanţii Colegiului Regal al Obstetricienilor şi Ginecologilor din Marea Britanie comentează în cadrul unei anchete de bioetică: «un copil foarte handicapat poate însemna o familie hadicapată... Dacă scurtarea vieţii acestuia şi intervenţiile deliberate de a omorî copiii cu handicap ar fi disponibile, ele ar putea avea un impact asupra deciziilor de natură obstetrică, chiar ar împiedica anumite avorturi tardive, căci părinţii ar deveni mai încrezători în continuarea sarcinii şi şi-ar asuma riscul rezultatelor»[282].

Datorită cazurilor numeroase de stare vegetativă persistentă din ultimii ani se iau în considerare costurile mari pentru îngrijirea medicală şi socială a celor care ar putea fi „candidaţi pentru eutanasie". Legalizarea eutanasiei ar putea micşora aceste sume pe care le-ar

---

280 Gheorghe LUPUŞORU, «Eutanasia - crimă sau drept inalienabil al omului?» (07.01.2006) în http://www.curaj.net/?p=322.

281 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 93.

282 ***, «Colegiul Regal al Obstetricienilor şi Ginecologilor din Marea Britanie deschide posibilitatea infanticidului copiilor cu handicap», *Times* (5.11.2006), în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-xxxii_6070.html.

redistribui altor sectoare din sistemul medical. Acesta este ultimul argument pro-eutanasie pe care îl amintesc şi eu[283].

Platon, în opera sa *Republica*, afirma: «fiecare cetăţean are o datorie de împlinit într-un stat bine condus, nimeni nu are dreptul să-şi petreacă viaţa în boli şi tratamente. Vei stabili, o, Glaucom, în stat, o disciplină şi o jurisprudenţă aşa cum o înţelegem noi, limitându-se să dea îngrijiri cetăţenilor bine formaţi la trup şi suflet. În ce-i priveşte pe aceia care nu sunt sănătoşi trupeşte, să fie lăsaţi să moară». Într-o societate de consum precum societatea postmodernă, un astfel de citat poate fi scos din contextul epocii sale şi folosit pentru a justifica abandonarea celor care nu mai contribuie la economia mondială decât prin creşterea deficitului economic. Biserica s-a pronunţat împotriva acestei tendinţe, afirmând că «bătrânii au dreptul să-şi găsească un loc în societate, încă şi mai mult ei au dreptul unui loc onorabil în sânul familiei»[284].

«Dacă este adevărat că uneori suprimarea vieţii pe cale de a se naşte sau terminală capătă şi o nuanţă de altruism prost înţeles şi de milă umană, nu se poate nega faptul că o asemenea cultură a morţii, în întregul ei, trădează o concepţie despre libertate cu totul individualistă care ajunge să fie libertatea celor „mai puternici" împotriva celor slabi, destinaţi pieirii»[285].

---

283 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 93.

284 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 3; CONSILIUL PONT. PENTRU LAICI, *Demnitatea persoanei în vârstă şi misiunea sa în Biserică şi în lume*, p. 44-45.

285 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 19.

II.6.6. Argumente contra eutanasiei

Cicero scria într-una din cele 931 de *Scrisori*: «tu, Publius şi toţi cei drepţi, trebuie să vă ţineţi în viaţă, şi să nu dispuneţi de ea fără porunca celui care v-a dat-o, dovedind că nu vă sustrageţi de la misiunea umană pe care v-au încredinţat-o zeii»[286].

Viaţa umană este prin însăşi natura ei sfântă, deci este bună şi merită întotdeauna respect şi ocrotire. Valoarea ei nu depinde de condiţiile sau atributele ce ar putea-o caracteriza, ci toate vieţile umane au aceeaşi valoare de la zămislire până la moarte[287].

Eutanasia nu rezolvă problema durerii şi a vieţii lipsite de sens, ci o distruge, iar, sfârşindu-i pacientului viaţa, îi distruge acestuia orice speranţă, regretele sau posibilitatea răzgândirii fiind imposibile pentru cel eutanasiat. De asemenea, în cazul pacienţilor cu dureri intolerabile, eutanasia distruge întregul sistem nervos, în loc să distrugă doar locul de percepţie a durerii.

Cu toate că există un principiu etic care îngăduie sacrificarea unei părţi de dragul întregului, nu există nici un principiu care să îngăduie sacrificare întregului de dragul unei părţi.

Posibilitatea abuzurilor a făcut ca majoritatea ţărilor să nu legalizeze eutanasia pentru că există riscul ca, odată legalizată eutanasia, să nu mai poată fi ţinut în frâu acest fenomen al crimei comandate, iar atunci când eutanasia şi suicidul asistat vor fi accesibile, unele persoane vor fi

---

[286] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 4.

[287] John BRECK, *Darul sacru al vieţii*, ed. Patmos, Cluj-Napoca 2001, p. 262-263.

supuse presiunilor, chiar de către familiile lor, să ceară asistenţă pentru a muri, fără ca aceştia să ţină cont că prin acest gest al lor ei se opun de fapt iubirii lui Dumnezeu faţă de acea persoană[288].

Majoritatea propunerilor de legalizare a eutanasiei prevedeau ca ea să fie dusă la îndeplinire de medici, însă medicii sunt pregătiţi să păstreze viaţa, motiv pentru care există posibilitatea ca prea puţini medici să accepte să fie călăii propriilor pacienţi, deoarece acest lucru ar submina relaţia medic-pacient, mai mult «eutanasia este o gravă violare a Legii lui Dumnezeu, întrucât este o ucidere deliberată, inacceptabilă moralmente, a unei persoane umane», deci este inadmisibil să ceri unui apărător al vieţii să ucidă[289].

În acelaşi timp noi nu putem fi niciodată siguri că pacientul îşi doreşte cu adevărat să moară; este de presupus că mai degrabă vrea să-i fie alinată durerea care devine insuportabilă.

La începutul promovării ideii de susţinere a eutanasiei nu erau cunoscute conceptul şi practica medicinii paliative, iar medicii nu aveau experienţă în algeziologie şi nici nu aveau îndrumătoare practice[290].

Chiar şi în România (Braşov) există o organizaţie de caritate româno-britanică - Fundaţia medicală „Casa Speranţei", precum şi un Centru de Studii pentru Medicină Paliativă. Acestea organizează Cursuri de îngrijire Paliativă în colaborare cu Asociaţia Naţională de

---

288 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 75; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie* (5.05.1980), ed. Presa Bună, Iaşi 2007, p. 6.

289 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 65.

290 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 95.

îngrijire Paliativă, la prelegeri participând specialişti britanici[291].

Directorul Centrului de Bioetică al Universităţii Catolice „Sacro Cuore" din Italia, prof. Adriano Pessina, declară referindu-se la problema eutanasiei: «eutanasia este un răspuns greşit la o problemă serioasă, cea a formelor acute de durere la sfârşitul vieţii. Nu există nici un drept de a muri pentru că moartea nu este un drept, ci un fapt: există, în schimb, necesitatea de a promova dreptul şi accesul la îngrijire şi la asistenţă până la moartea naturală. Astăzi trebuie încurajată şi implementată o cultură de asistenţă faţă de muribund care să ia în calcul toate formele de atenuare a durerii şi de acompaniament existenţial, uman şi religios faţă de persoana umană»[292].

«M. Flannagan pune întrebarea: dacă ar trebui respectată în toate cazurile decizia autonomă a cuiva de a fi ucis, atunci de ce nu s-ar legaliza şi sporturile sângeroase, luptele de gladiatori cu participanţi voluntari, sacrificiile umane voluntare, precum şi suicidul la adolescenţi, care ar putea fi facilitat de spitalele publice?»[293]. Într-adevăr, este de neimaginat o societate care să permită aşa ceva, cel puţin fără ca acea societate să se autodizolve în scurt timp.

---

291 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 100.

292 Adriano PESSINA, «Eutanasia: un răspuns greşit la o problemă serioasă», (21.03.2006) în http://www.oecumene.radiovaticana.org/rom/ Articolo.asp?c=71446.

293 Anca Maria CERNEA - Vincent Jean Pierre CERNEA, «Postmodernism şi civilizaţie creştină în problematica bioeticii», p. 168.

II.6.7. Valoarea suferinţei – calea spre desăvârşire

«Isus a învăţat clar că Dumnezeu nu vrea, nici nu trimite, nici nu permite bolile; nici nu provoacă moartea, nici accidentele, nici numeroasele fenomene naturale în care pier atâtea persoane nevinovate. Isus a învăţat întotdeauna că Dumnezeu este numai izvor al binelui, pentru că el iubeşte omul şi, de aceea, nu poate să fie la originea răului şi nici a suferinţei (cf. In. 3,16-17) […] a crede că suferinţa este opera lui Dumnezeu este o lipsă de respect faţă de El, este o mare ofensă adusă iubirii sale şi constituie o rea interpretare de neiertat a bunătăţii sale»[294].

La baza ideii de eutanasiei se află suferinţa - durerea fizică şi psihică - o realitate care pentru creştinism are o valoare deosebită pentru că:

- suferinţa ne învaţă că suntem fragili, deci nu suntem dumnezei atotputernici;
- suferinţa ne poate apropia de Dumnezeu (dar ne poate şi îndepărta);
- suferinţa ne învaţă să fim milostivi cu alţii;
- suferinţa ne arată că nu suntem locuitori pe pământ pentru eternitate;
- suferinţa poate intensifica abilitatea noastră pentru rugăciune;
- suferinţa temperează sufletul şi-l ajută să se pregătească pentru eternitate[295].

Dalai Lama afirmă: «suferinţa şi durerea sunt fapte de viaţă inalienabile. O fiinţă simţitoare este, în accepţiunea mea, o fiinţă care are capacitatea de a simţi durerea şi de a suferi», iar Biserica Catolică ne învaţă:

---

294 Ariel Ávarez VALDÉS, *Ce ştim despre Biblie* 9, p. 150-152.

295 ***, «Eutanasia» în www.studiatibiblia.ro.

«ameninţări nu mai puţin grave îi pândesc şi pe bolnavii incurabili şi pe muribunzi, într-un context social şi cultural care, făcând mai dificilă înfruntarea şi suportarea suferinţei, ascute ispita de a rezolva problema suferinţei eliminând-o la rădăcină prin anticiparea morţii în momentul considerat cel mai oportun»[296].

Unii consideră durerea ca fiind o pedeapsă, un rău incontestabil ce ne perturbă existenţa liniştită, însă, în realitate, după cum constată marii sfinţi, suferinţa este biletul de avion spre Paradis, este modalitatea prin care ei se sustrag chiar şi focului vremelnic al Purgatoriului.

Suferinţa vine singură, iar atunci când intensitatea ei nu atinge cote alarmante, nici măcar nu o sesizăm, o confundăm cu întâmplările inerente vieţii omeneşti, însă trebuie să conştientizăm că acceptarea suferinţelor ne transformă, ne purifică: «o, omule, nu dispreţui ceea ce este admirabil în tine! Nu eşti mare lucru, după cât ţi se pare, dar te voi învăţa că în realitate eşti un lucru mare!... Ia aminte la ceea ce eşti! Apreciază demnitatea ta regească! Cerul nu a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, asemenea ţie, nici luna, nici soarele, nici nimic din ceea ce se vede în creaţie… Vezi că, din tot ceea ce există, nimic nu e în stare să cuprindă măreţia ta»[297].

Pentru creştini moartea nu înseamnă descompunere şi dispariţie, ci o trecere în braţele Creatorului, deci nu este şi nici nu va fi acceptabilă moartea la cerere pentru că o astfel de moarte neagă speranţa şi credinţa în Împărăţia cerească[298].

---

296 DALAI LAMA, *Etica noului mileniu*, p. 157-158; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 15.

297 GRIGORE DE NYSSA citat în Henri de LUBAC, *Drama umanismului ateu*, p. 23-24.

298 DIONISIE PSEUDO-AEROPAGITUL, *Ierarhia Bisericească*, ed. Institutul European, Iaşi 1994, p. 89.

II.6.8. Suicidul asistat - un fenomen macabru

În luna mai a anului 2008, pe unul dintre posturile naţionale de ştiri (Realitatea TV) era difuzată o ştire care ar trebuie să tragă un mare semnal de alarmă: în mai puţin de 24 de ore, şapte tineri din Iaşi au încercat să de sinucidă şi au ajuns la Spital, iar un alt tânăr s-a sinucis. Problemele emoţionale au determinat aceste gesturi extreme[299].

De la bun început trebuie să spunem că niciodată omul nu poate alege arbitrar să trăiască sau să moară, deoarece doar Dumnezeu este stăpânul vieţii noastre[300].

Suicidul asistat este suicidul care se realizează cu ajutorul unei alte persoane care pune la dispoziţia sinucigaşului informaţii şi mijloace de provocare a morţii şi poate fi definit ca un tip de eutanasie voluntară mixtă (activă şi pasivă). Biserica Catolică s-a pronunţat împotriva unei astfel de practici: «moartea voluntară sau suicidul […] este inacceptabilă […]. Suicidul este adesea şi refuz al iubirii de sine, negare a aspiraţiei naturale la viaţă, renunţare la datoriile de dreptate şi de caritate faţă de aproapele, faţă de diferitele comunităţi şi faţă de întreaga societate»[301].

Epicur, în tratatul său *Despre natură* afirmă: «noi suntem stăpânii durerilor; stăpâni în a le suporta dacă sunt suportabile şi stăpâni în a părăsi viaţa cu sufletul împăcat, aşa cum părăsim teatrul dacă piesa nu ne place, dacă nu le

---

299 ***, «Sinuciderea, o modă printre adolescenţi. Copilul dumneavoastră are probleme emoţionale?» (28.05.2008) în http://www.realitatea.net/sinuciderea--o-moda-printre-adolescenti--copilul-dumneavoastra-are-probleme-emotionale_287987.html.

300 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 47.

301 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 125; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie*, p. 7.

putem suporta», iar Seneca, în lucrarea sa *Asupra scurtimii vieţii* declară: «dacă bătrâneţea îmi va tulbura judecata, dacă ceea ce îmi rămâne nu va fi viaţă adevărată ci doar subzistenţă, voi părăsi acest lăcaş ruinat şi aducător de ruină», cuvinte ce le pune în aplicare atunci când fostul său elev, împăratul Nero, acuzându-l de conspiraţie, îi porunceşte să se sinucidă: îşi tăie venele fără să clipească.

Conform unui studiu britanic din 1974, cei care supravieţuiseră unei tentative suicidale erau bolnavi mintali la momentul gestului, iar un alt studiu făcut la St. Louis în 1984 arată că 94% din cei cu tentative de suicid aveau tulburări mintale. Se poate trage concluzia că majoritatea sinucigaşilor procedează aşa ca într-un strigăt subconştient pentru ajutor, şi nu după o deliberare calculată că moartea ar fi de preferat vieţii.

Mulţi oameni iluştrii se opun acestei modalităţi de a-ţi încheia călătoria pe pământ.

Pentru Ludovic al XIV-lea (1638-1715) sinuciderea era un act de „lese majeste", motiv pentru care refuza înmormântarea sinucigaşilor, iar Biserica Catolică, până nu de mult, interzicea cu desăvârşire înmormântarea rituală a sinucigaşilor, interzicând ajutorarea materială şi morală a rudelor acestuia. Totuşi, moraliştii secolului XX au disociat suicidul de ideea de vină, el fiind perceput ca o dramă psihologică şi ca o tragedie intimă.

În contemporaneitate, Societatea Scoţiană pentru Eutanasie Voluntară a publicat în anul 1980 primul Ghid pentru sinucidere, *Cum să mori cu demnitate*, cartea ce se distribuia numai prin comandă personală la poştă sau la televiziune, iar în 1982 a fost înfiinţată Societatea Elveţiană pentru a muri uman – EXIT.

Medicul olandez Pieter Admiral, liderul mişcării pentru legalizarea eutanasiei în Olanda, se opune sinuciderii pentru a

scăpa de durere, afirmând că există suficiente tehnici medicale prin care durerea să fie controlată[302].

Dacă majoritatea religiilor se opun eutanasiei şi suicidului asistat (aşa cum face Biserica Catolică: «a se face părtaş la intenţia sinucigaşă a altuia şi a-l ajuta s-o realizeze prin aşa-zisa „sinucidere asistată" înseamnă a se face colaborator, şi uneori protagonist, al unei nedreptăţi care nu poate fi niciodată justificată, chiar dacă ar fi cerută») – de la suicid asistat la eutanasie nu este decât un pas foarte mic – unele religii orientale – Hindu şi Sikh Dharma din India – acceptă suicidul în anumite circumstanţe, lăsând conştiinţa individului să hotărască, iar jainismul, care protejează toate animalele din natură, acceptă eutanasia voluntară în cadrul sinuciderii prin înfometare[303].

Să nu cădem însă în capcană şi să confundăm actul eroic al celui care îşi dă viaţă pentru o cauză înaltă, pentru altă persoană etc. cu suicidul[304].

7,01% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România" şi-au exprimat dorinţa să fie asistaţi de un medic dacă vor dori să se sinucidă.

II.6.9. Medicul, eutanasia şi suicidul asistat

În trecut, dar şi în prezent, societăţile medicale acordau o importanţă deosebită jurămintelor, legămintelor profesionale sau angajamentelor semnate sau rostite de

---

302 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 3.45.120.121-122.124.165.

303 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 66; Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 201.

304 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie*, p. 7

medic la ceremonia de învestitură şi acordarea titlului. Din toate formulările, mai mult sau mai puţin rituale, se înţelegea clar că principala obligaţie a medicului era slujirea vieţii omului.[305]

Jurământul de învestitură a medicilor, jurământul lui Hippocrates, spune: «le voi îndruma îngrijirea bolnavilor spre folosul lor, pe cât mă vor ajuta puterile şi mintea, şi mă voi feri să le fac orice rău şi orice nedreptate. Nu voi încredinţa nimănui otrăvuri, dacă îmi va cere, şi nu voi îndemna la aşa ceva, tot astfel nu voi încredinţa nici unei femei leacuri care să o ajute să lepede. Îmi voi petrece viaţa şi voi îndeplini meşteşugul în nevinovăţie şi curăţie».

În 1815, atunci când Napoleon Bonaparte îi cere medicului său personal «un medicament fatal» pentru a-l avea în cazul în care este luat prizonier, acesta îl refuză cu demnitate şi curaj. În istorie se mai cunosc şi alte cazuri asemănătoare, cum este şi cazul lui John Keats (1795-1821), poet romantic englez, muribund de tuberculoză, care nu l-a putut convinge pe medicul său să-i administreze o doză mare de laudanum (extract de opium), iar Hector Berlioz (1803-1869), compozitor romantic francez, s-a plâns că: «nu s-a găsit nici un doctor care să aibă umanitatea de a pune capăt martiriului surorii mele după şase luni de suferinţă oribilă, făcând-o să inhaleze o sticlă cu cloroform»[306].

În contrast cu cei amintiţi anterior, Karl Brandt, medicul personal al lui Hitler, la procesul de la Nurenberg, spunea: «motivul principal a fost dorinţa de a-i ajuta pe cei care nu se pot ajuta singuri şi continuă să trăiască în

---

[305] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 5.

[306] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 8.

chinuri [...] A face apel la Jurământul lui Hippocrates astăzi, înseamnă să proclami că invalizilor şi persoanelor cu dureri mari nu trebuie să le dai otravă. Dar orice medic modern care face atât de retoric o asemenea declaraţie incalificabilă este ori mincinos, ori ipocrit. [...] Niciodată nu am avut o altă intenţie şi nu am făcut altceva decât să scurtez existenţa torturată a acestor nefericite creaturi», iar ca o reacţie a Procesului de la Nurenberg, Asociaţia Medicală Mondială condamnă (în 1950) practicarea eutanasiei[307].

Toţi eticienii tradiţiilor morale şi religioase sunt de acord că deciziile medicale de astăzi implică consideraţii despre calitatea vieţii. Cei mai mulţi medici nu sunt înclinaţi să mențină funcţionarea fiziologică minimală într-un caz evident fără şanse doar pentru că există aparatura necesară. Totuşi, această decizie trebuie luată în lumina intereselor proprii şi a binelui pacientului, nu bazându-se pe povara ce revine familiei, sau sistemului de îngrijire medicală, cu consideraţiile sale economice privitoare la resursele limitate de care dispune[308].

Putem concluziona că medicul nu este menit să ia viaţa sau să ajute pacientul să-şi ia singur viaţa, dar nici să „cultive legume" în saloanele spitalelor. El trebuie să fie ocrotitorul vieţii, resemnându-se în faţa morţii naturale, deoarece «ştiinţa şi tehnica, preţioase resurse ale omului atunci când sunt puse în slujba sa şi îi promovează dezvoltarea integrală în folosul tuturor, nu pot indica singure sensul existenţei şi al progresului uman», deci nici nu pot stabili când şi cum trebuie să murim[309].

---

307 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 13-14.

308 John BRECK, *Darul sacru al vieţii*, p. 265.

309 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 8.

II.6.10. Există soluţii umane şi morale?

Dalai Lama face distincţia clară între suferinţă şi acceptarea ei, spunând: «atitudinea noastră fundamentală faţă de suferinţă contează foarte mult pentru modul în care suportăm suferinţa. Imaginaţi-vă, de exemplu, doi oameni care suferă de aceeaşi formă terminală de cancer. Singura diferenţă dintre cei doi este concepţia lor. Unul dintre ei vede suferinţa ca pe ceva care trebuie acceptat şi, dacă este posibil, transformat într-o ocazie de a amplifica tăria interioară. Celălalt reacţionează la această situaţie cu teamă, amărăciune şi nelinişte în privinţa viitorului. Cu toate că în simptomele fizice s-ar putea să nu fie nici o diferenţă între cei doi, de fapt este o diferenţă profundă în modul în care ei trăiesc suferinţa. În cazul celui din urmă, la suferinţa fizică se adaugă durerea suferinţei interioare. Acest fapt arată că gradul în care ne afectează suferinţa depinde în mare măsură de noi. Prin urmare, este esenţial să ne menţinem o perspectivă adecvată asupra experienţei noastre a suferinţei. Dimpotrivă, când reuşim să ne privim propria suferinţă în raport cu suferinţa altora, începem să recunoaştem că, relativ vorbind, ea nu este atât de insuportabilă. Aceasta ne face să ne păstrăm pacea minţii mult mai uşor decât dacă ne-am concentra exclusiv asupra problemelor noastre, ignorând orice altceva»[310].

De asemenea, Conciliul Vatican II ne învaţă: «în faţa morţii, enigma condiţiei umane îşi atinge culmea. Omul nu e chinuit numai de suferinţă şi de degradarea progresivă a trupului, ci, mai mult încă, de teama dispariţiei definitive. Pe bună dreptate, însă, instinctul inimii sale îl face să se îngrozească de o distrugere totală şi de o dispariţie definitivă şi să le respingă. Sămânţa veşniciei pe care o

[310] DALAI LAMA, *Etica noului mileniu*, p. 162-163.

poartă în sine, neputându-se reduce la materie, se răzvrăteşte împotriva morţii. Toate încercările tehnicii, oricât de utile, nu pot linişti anxietatea omului: prelungirea longevităţii biologice nu poate satisface dorinţa de viaţă ulterioară care dăinuie neclintită în inima lui»[311].

În acelaşi timp, «bătrânii au dreptul să găsească în interiorul propriei familii sau, când acest lucru nu este posibil, în instituţii adecvate, un mediu care să le permită să-şi petreacă bătrâneţea în linişte, promovând acele activităţi care sunt compatibile cu vârsta lor, ajutându-i să participe la viaţa socială»[312].

II.6.10.1. Alternative la eutanasie – controlul durerii şi al bolii

Durerea şi suferinţa nu pot fi controlate prin eutanasie, prin legalizarea şi practicarea ei, ci trebuie să facem mult mai mult pentru a preîntâmpina cazurile disperate pentru care singura soluţie pare a fi eutanasia. Pentru ca acest lucru să fie posibil e nevoie să anticipăm debutul anumitor afecţiuni cu scopul de a întârzia evoluţia lor, punând în acelaşi timp la dispoziţia pacienţilor toate metodele de uşurare a suferinţei, folosindu-ne chiar şi de terapii alternative sau de acupunctură pentru a echilibra energia corpului şi a înlătura efectele negative ale durerii: «biologia şi medicina, în aplicaţiile lor, participă la binele integral al vieţii umane atunci când vin în ajutorul persoanei lovite de boală şi infirmitate, respectând demnitatea sa de creatură a lui Dumnezeu»[313].

---

311 «Gaudium et Spes» în *Conciliul Vatican II*, § 18.

312 SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, Art. 9 c).

313 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Donum Vitae*, p. 11.

În acelaşi timp trebuie încurajată şi promovată cercetarea ce are ca scop perfecţionarea metodelor de îndepărtare a suferinţei, pentru ca noi metode să fie descoperite, iar cele vechi să devină mai eficiente.

Durerea emoţională nu trebuie neglijată, iar îngrijirea pacienţilor sub toate aspectele este o datorie morală, după cum afirmă şi Dr. Ira Byok, medic de ospiciu în Montana şi fost preşedinte al Academiei Americane de medicină paliativă şi de ospiciu: «moartea e grea, dar nu trebuie să fie şi oribilă. Nu faceţi greşeli în această privinţă – modul cum îi tratăm pe muribunzii noştri este problema morală principală cu care se confruntă marea noastră naţiune». Pe lângă îngrijirile medicale, bolnavii au nevoie şi de iubirea umană pe care trebuie să o manifeste atât medicii, cât şi familia, dar şi de un ajutor supranatural pentru mângâierea sufletului şi pregătirea pentru veşnicie[314].

Este adevărat, suferinţa este un drept de care nu putem scăpa, însă acest lucru nu înseamnă că nu trebuie să facem nimic pentru a diminua sau chiar împiedica pe cât posibil suferinţa celor din jur, mai mult Biserica ne învaţă că «prudenţa umană şi creştină sugerează celor mai mulţi bolnavi folosirea de medicamente care să fie apte să aline sau să îndepărteze durerea, chiar dacă de aici pot să decurgă drept efecte secundare amorţeala sau o luciditate mai mică»[315].

În cazul pacienţilor credincioşi este necesară facilitarea legăturii dintre acesta şi îndrumătorul lor

---

314 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 97; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie*, p. 9.

315 BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 36; CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie*, p. 10-11.

spiritual, indiferent dacă este un preot, un pastor sau un guru: «apropiindu-se de moarte, oamenii trebuie să fie în măsură să-şi poată împlini obligaţiile morale şi familiale şi mai ales trebuie să se poată pregăti pe deplin conştienţi pentru întâlnirea definitivă cu Dumnezeu»[316].

«Un grup de medici i-au pus (lui Pius al XII-lea) următoarea întrebare: Eliminarea durerii şi a conştiinţei prin narcotice… este permisă de religie şi de morală medicului şi pacientului (chiar în apropierea morţii şi dacă se prevede că folosirea narcoticelor scurtează viaţa)? Papa a răspuns: Dacă nu există alte mijloace şi dacă, în circumstanţele date, aceasta nu împiedică împlinirea altor datorii religioase şi morale: da»[317].

Dar chiar dacă vom lupta cu suferinţa şi o vom limita, niciodată nu o vom putea elimina cu totul din viaţa noastră, deci trebuie să conştientizăm că nu fuga de suferinţă este soluţia, ci capacitatea de a accepta suferinţa şi de a creşte alături de ea, unindu-ne cu Cristos care a suferit din iubire pentru noi[318].

II.6.10.2. Dreptul pacientului de a refuza tratamentul

Dacă un pacient este în deplinătatea facultăţilor mintale, el poate refuza orice tratament, chiar dacă acest lucru îl va conduce spre moarte. Totuşi, părinţii nu pot refuza tratamentul potenţial de susţinere a vieţii pentru copiii lor. «Dacă ei doresc, din motive religioase, să devină martiri, sunt liberi să o facă, dar nu au dreptul să-şi

316 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 65.
317 CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Declaraţia despre eutanasie*, p. 11.
318 BENEDICT AL XVI-LEA, *Enc. Spe Salvi*, § 37.

martirizeze copiii». Ei au obligaţia să le acorde copiilor îngrijirea medicală necesară, ei putând doar să aleagă, atunci când este posibil, tratamentul ce îi va fi administrat, iar atunci când singura alternativă este non-tratamentul, ei pot alege această opţiune legal, numai dacă este conformă cu cele mai bune interese ale copilului[319].

Conştiinţa fiecăruia trebuie să decidă dacă refuzând tratamentul încalcă sau nu dreptul său de a trăi, pentru că nu există nici un drept de a muri decât atunci când, în mod natural, moartea este cea care eliberează sufletul pentru a se îndrepta spre Creatorul său: «este licit în conştiinţă a lua hotărârea de a renunţa la tratamente care ar duce doar la o prelungire precară şi grea a vieţii, fără totuşi a întrerupe îngrijirile normale datorate bolnavului în asemenea cazuri»[320].

II.6.11. Legalizăm eutanasia?

Doar 12,28% dintre cei care au completat chestionarul „Cultura morţii în România" au declarat că sunt de acord cu legalizarea eutanasiei în România.

II.6.11.1. Tentative de a legaliza eutanasia

Discuțiile referitoare la oportunitatea legalizării eutanasiei sunt vitale pentru o societate aflată în plină

---

319 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 49-50.

320 CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația despre eutanasie*, p. 15.

reformă, iar soluţiile simple care să fie introduse rapid şi acceptate cu uşurinţă nu există[321].

Încă de la începutul secolului al XX-lea statul a intervenit uneori în problema eutanasiei.

În 1903, Asociaţia Medicală Americană autoriza eutanasierea copiilor cu malformaţii şi a bolnavilor incurabili[322].

În Germania nazistă, în anul 1936, acolo unde exista conceptul de sub-om, eutanasia era un subiect la ordinea zilei, iar eutanasia practicată aici a fost şi continuă să fie condamnată din punct de vedere teologic, moral, filosofic, medical şi juridic de toată lumea[323].

Suedia autorizează în 1964, prin Ordinul Medicilor, scurtarea vieţii bolnavilor incurabili, iar în 1984 curtea Supremă a Olandei aproba eutanasia voluntară în anumite circumstanţe.

Prima lege care admite ajutorul medicului pentru a muri este dată de Baroul Statului California în 1987, pentru ca un an mai târziu, în 1988, Asociaţia de Congregaţii Unitarian Universale să emită o rezoluţie naţională care susţinea ajutorul ce trebuie dat bolnavilor terminali, fiind astfel primul grup religios care afirma dreptul la a muri.

Acelaşi Barou din California aprobă suicidul asistat în anul 1994, permiţând medicilor să prescrie medicaţii care grăbesc moartea pacienţilor adulţi, competenţi, aflaţi în stare terminală de boală, pacienţii fiind cei care urmau să-şi administreze doza mortală[324].

---

321 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 248.

322 *Ibidem*, p. 8.

323 *Ibidem*, p. 10-14.

324 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 16-28.

În luna mai a anului 1995, Teritoriul de Nord din Australia a emis prima lege din lume care permitea eutanasia, iar la 1 ianuarie 1996 legea a intrat în vigoare, însă în anul 1997 legea este abrogată de o lege federală.

În 1997 (20 mai) Curtea Constituţională din Cambogia a legalizat eutanasia pentru persoanele în stadii terminale de boală, însă fiecare caz trebuie analizat de un judecător care decide soluţia pentru fiecare pacient în parte. În acelaşi an Columbia aprobă eutanasia voluntară pentru bolnavii terminali[325].

În 1997, 26 iunie, Curtea Supremă de Justiţie a Statelor Unite, în unanimitate, suspenda hotărârile emise de Curtea de Apel care anulaseră legile care interziceau suicidul asistat în statele Washington şi New York, declarând totodată că dreptul la suicid asistat nu poate fi inclus printre drepturile din Constituţia americană. Motivând această decizie, unul dintre judecători declara că legile statelor care interzic suicidul asistat sunt «expresia angajării statelor în protecţia şi apărarea oricărei vieţi omeneşti», iar «interzicerea suicidului asistat de către stat reflectă şi întăreşte politica acestuia asupra faptului că persoanele vârstnice nu trebuie să fie considerate inferioare fiinţelor tinere şi sănătoase, şi că impulsurile spre suicid a unei persoane grav bolnave ar trebui să fie interpretate şi tratate la fel cu cele ale oricărei alte persoane». Astăzi peste 30 de state federale din SUA consideră suicidul asistat ca pe un delict criminal.

Totuşi, în statul Oregon a fost aprobată legea care recunoştea dreptul la suicid asistat, impunând însă nişte condiţii foarte restrictive (se interzice ca bolnavii să fie

[325] *Ibidem*, p. 36-37.

ajutaţi să moară prin injecţii, deşi se ştie că pastile sunt ineficiente în multe cazuri)[326].

Parlamentul Olandei aprobă şi el Legea practicării eutanasiei şi a suicidului asistat în 2001, pe când în Danemarca este acceptată doar eutanasia pasivă prin suprimarea folosirii aparaturii de susţinere a vieţii în stările de comă depăşită, iar în Germania medicii au dreptul să procure pacienţilor în deplinătatea facultăţilor mintale substanţe mortale, la cerea expresă a pacienţilor care-şi doresc moartea, Societatea germană pentru o moarte umană editând chiar şi o broşură care conţine informaţii pentru administrarea de doze mortale de medicamente recomandate pe reţetă, uşor de procurat[327].

În Japonia au fost emise patru condiţii în care este permis omorul din milă: pacientul să sufere de dureri fizice insuportabile, moartea lui să fie inevitabilă şi iminentă, toate măsurile posibile pentru îndepărtarea durerii au fost folosite şi pacientul şi-a exprimat clar voinţa de a aproba scurtarea vieţii lui[328].

«Parlamentul European recunoaşte dreptul bolnavului de a muri demn, în pace şi dacă este posibil în confort, în două rezoluţii, atrăgând atenţia că asistenţa medicală cu cât este mai tehnică este mai inumană. Bolnavul trebuie să fie însă informat complet despre starea bolii pentru a se putea pregăti de moarte. În cazurile de moarte cerebrală se admite dreptul familiei de a cere întreruperea reanimării. În Comisia Europeană pentru Drepturile Omului, deputaţii ar putea răspunde solicitărilor venite din diferite state şi să adopte un proiect

326 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, 297-298.
327 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 32-34.
328 *Ibidem*, p. 37.

de lege autorizând eutanasia pentru bolnavii care o solicită motivat, dar Parlamentul European se abţine de la votarea unei legi asupra căreia există încă păreri foarte diferite»[329].

În Franţa, Academia Ştiinţelor Morale afirmă că medicul trebuie să slujească viaţa indiferent dacă boala este incurabilă, iar Asociaţia Medicală Mondială, prin Declaraţia de la Madrid din 1987, afirma că eutanasia este contrară eticii medicale, însă respectând voinţa pacientului, când acesta se află într-o fază terminală, boala poate fi lăsată să-şi urmeze cursul.

În România prin Codul deontologic se interzice practicarea eutanasiei în mod implicit în articolul 23: «medicul trebuie să încerce reducerea suferinţei bolnavului incurabil, asigurând demnitatea muribundului, dar în nici un caz nu are dreptul să-i provoace moartea în mod deliberat, act ce constituie o crimă, chiar dacă a fost cerut insistent de un bolnav perfect conştient» şi în mod explicit în articolul 27: «se interzice cu desăvârşire eutanasia, adică utilizarea unor substanţe sau mijloace apte de a provoca decesul unui bolnav, indiferent de gravitatea sau prognosticul bolii»[330].

Alături de avort, eutanasia este o crimă care nu poate fi legitimată de nici o lege, iar dacă astfel de legi vor fi adoptate, acestea nu vor crea obligaţii morale pentru nimeni, din contră, vom fi obligaţi de propria conştiinţă să ne împotrivim lor[331].

---

329 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 35.

330 *Ibidem*, p. 38.

331 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 73.

II.6.11.2. Puncte de vedere juridice privind eutanasia

Eutanasia ridică multe controverse juridice care pot fi motivate de existenţa drepturilor omului care oferă dreptul la viaţă, la sănătate şi la autonomie şi autodeterminare:

«Orice om are dreptul la viaţă, libertate şi inviolabilitatea persoanei» – Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, articolul 3.

«Dreptul la viaţă este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viaţa sa în mod arbitrar» – Pactul privitor la Drepturile Civile şi Politice, articolul 6, punctul 1.

«Privilegiul corpului medical este de a practica medicina în serviciile umanităţii: de a păstra şi reface starea de sănătate fizică şi psihică, fără discriminări, de a uşura suferinţa oricărui pacient. Respectul faţă de viaţa umană este suveran şi nu se pot pune în practică atitudini terapeutice contrare legilor umanităţii. Dreptul fiecărei fiinţe umane este apărat prin lege. Cu excepţia execuţiei unei pedepse cu moartea, nu poate fi comisă o omucidere voluntară» - Declaraţia de la Tokio (1975).

Legile statelor ţin cont de legile internaţionale, iar potrivit articolelor de lege internaţionale, a refuza dreptul la viaţă al fiecărui om, indiferent de starea acestuia de sănătate fizică sau psihică şi indiferent de vârsta sa, înseamnă crimă[332].

După cum am arătat şi mai sus, dreptul de a cere să fii salvat de chinurile morţii şi ale suferinţei, apelând la eutanasie sau sinucid asistat, nu este prevăzut decât de legislaţiile următoarelor ţări: SUA – Oregon, Teritoriul de Nord al

[332] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 101.

Australiei – abrogat printr-o lege federală, Olanda, Japonia, Belgia, Cambogia şi Columbia.

Totuşi, situaţia din Olanda este una specială întrucât standardul de îngrijire medicală este foarte mare, peste 95% dintre cetăţeni având asigurare medicală privată care garantează chiar şi îngrijirea paliativă pe termen lung, astfel nu există nici un interes financiar pentru spitale, medici sau familiile pacienţilor să întrerupă îngrijirea acestora.

Legiuitorii sunt prudenţi atunci când se pune problema suprimării vieţii la cerere, eutanasia fiind interzisă în majoritatea ţărilor.

În România legislaţia penală pedepseşte eutanasia, până şi Codul Penal din 1936 incrimina eutanasia, chiar dacă nu era asimilată cu omorul sau asasinatul.

În Legea Sanitară din România se arată că medicul trebuie «să evite orice atitudine care poate influenţa negativ evoluţia bolii; să acorde primul ajutor şi să acorde asistenţă medicală bolnavului până la dispariţia stării de pericol pentru sănătatea sau viaţa acestuia» (articolul 71), Ministerul Sănătăţii reglementând situaţiile care nu cad sub incidenţa codului penal, care prevede întreruperea reanimării în cazul comelor depăşite cu viaţă vegetativă sau supravieţuire artificială, întreruperea reanimării fiind legală dacă traseul electro-encefalo-grafic este plat pentru o durată de minimum 60 de ore, excepţie făcând cei intoxicaţi, cei hipotermici, copiii şi gravidele[333].

[333] Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 102.105.106.108.

II.6.12. Eutanasia – un drept fundamental moral?

La această problemă spinoasă Biserica Reformată Olandeză, în 1972, prin publicarea unei pastorale afirma că eutanasia trebuie acceptată ca un mod uman de a muri, iar preoţii reformaţi sunt prezenţi la efectuarea eutanasierilor. Trebuie să ţinem cont că unele formaţiuni religioase cu toate că se opun eutanasiei voluntare, acceptă eutanasia pasivă[334].

Biserica Catolică afirmă clar că eutanasia este ilicită, fiind «o gravă violare a legii lui Dumnezeu», Scriptura excluzând clar orice formă de autodispunere de existenţa umană, autodispunere necesară în practicarea eutanasiei[335].

Într-o scrisoare adresată bătrânilor, Papa Ioan Paul al II-lea spunea: «se ajunge chiar să se propună din ce în ce mai insistent eutanasia, ca o soluţie pentru situaţiile dificile. Din păcate, pentru multe persoane, în aceşti ani, concepţia despre eutanasie a pierdut acea conotaţie de oroare pe care în mod normal o trezeşte în sufletele sensibile respectul faţă de viaţă. Desigur, se poate întâmpla ca, în cazurile de boli grave cu suferinţe insuportabile, persoanele încercate să fie ispitite la disperare, iar cei dragi ai lor sau cei care se îngrijesc de ei se pot simţi determinaţi de o prost înţeleasă compasiune să considere raţională soluţia unei „morţi plăcute". În această privinţă, trebuie să amintim că legea morală permite renunţarea la aşa-numita „îndârjire terapeutică", şi pretinde numai acele îngrijiri care intră în sfera datoriilor normale ale asistenţei medicale. Dar cu totul altceva este eutanasia înţeleasă ca

334 *Ibidem*, p. 201.

335 PAPA IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoarea apostolică Ad tuendam fidem*, ed. Presa Bună, Iaşi 2000.

provocarea directă a morţii! În ciuda intenţiilor şi circumstanţelor, ea rămâne un act intrinsec rău, o violare a legii divine, o ofensă adusă demnităţii persoanei umane»[336].

ÎPS Lucian Mureşan, cu ocazia Săptămânii de Rugăciune pentru Unitatea Creştinilor din anul 2002, ne învăţa că «binecuvântaţi de către Viaţa însăşi, suntem chemaţi să ocrotim viaţa pentru că El, Domnul, ne-a îndumnezeit prin venirea sa în lume, iar prin patima, moartea şi învierea sa, ne-a răscumpărat pentru a deveni „asemenea icoanei Fiului său" (Romani 8,29). În societatea în care trăim, „cultura morţii" dă impresia că are întâietate: avortul, crima, războiul, eutanasia sunt la loc de cinste. Biserica are datoria să promoveze o „cultură a vieţii" prin propovăduirea cu vreme şi fără de vreme a Evangheliei, a Învierii, a Cuvântului, a valorilor creştine, a binelui, a dragostei, a vieţii»[337].

Biserica Catolică va recunoaştere caracterul sacru al vieţii omului şi primatul persoanei asupra societăţii întotdeauna[338].

Într-o lume în care moartea este un subiect tabu, în condiţiile în care mai mult de 70% din decese au loc la spital, uneori fără ca dorinţele pacienţilor să fie întotdeauna înţelese, trebuie să ţinem cont că moartea pentru credincios este de fapt aşezarea vieţii în mâinile lui Dumnezeu într-un act de totală supunere, iar eutanasia şi suicidul fac pact cu secularizarea incapabilă să dea un sens durerii şi morţii, pentru

---

336 PAPA IOAN PAUL AL II-LEA, *Scrisoare către bătrâni*, ed. Resa Bună, Iaşi 1999, § 9.

337 Lucian MUREŞAN, «Cuvântul ÎPS Lucian MUREŞAN pentru Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea Creştinilor» (18.01.2002) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=2533&lang=r.

338 Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 288.

că moartea are sens doar atunci când ea deschide speranţa către o viaţă perfectă[339].

Dincolo de toate tipurile de eutanasie, de toate metodele folosite, de practicarea eutanasiei în ilegalitate şi de toate aspectele pe care le ridică această problemă actuală a societăţii moderne, trebuie să înţelegem că nu trebuie să luptăm pentru dreptul de a muri, ci trebuie să luptăm pentru dreptul ca orice om să trăiască cu demnitate, iar atunci când suferinţa, boala, neputinţa, handicapul îi pot fi fatale, să-l sprijinim pentru a se despărţi de trup cu bucurie, resemnat, înţelegând că orice este uman posibil a fost făcut.

Promovarea practicilor hedonico-antropocentrice ce aparţin antichităţii greco-romane, practici combătute şi stigmatizate de Sfinţii Părinţi, conduce de fapt spre o reîntoarcere în timp, uitând de progresul tehnologic, filosofic, moral şi social al lumii mileniului al III-lea[340].

Trebuie să înţelegem odată pentru totdeauna că «recunoaşterea demnităţii inalienabile a fiecărei fiinţe umane trebuie să fie un imbold de a promova, chiar şi la capătul vieţii, cea mai înaltă calitate a vieţii cu putinţă. Aceasta este sfidarea care stă în faţa societăţii noastre şi în faţa unei reînnoite conştiinţe a responsabilităţii care revine artei medicale»[341].

Astăzi, în societatea care duce lupte aprige cu sine însăşi prin confruntarea dintre „cultura vieţii" şi „cultura morţii", trebuie să ne dezvoltăm capacitatea de a discerne adevăratele valori de nonvalorile promovate tot mai

339 Almoş Bela TRIF - Vasile ASTĂRĂSTOAE – Liviu COCORA, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, p. 219; Elio SGRECCIA - Victor TAMBONE, *Manual de bioetică*, p. 285.

340 Nicolae Napoleon DABU, «Eutanasia, compasiune sau crimă?» în http://www.laurentiudumitru.ro/eutanasia.php.

341 Adriano PESSINA, «Eutanasia: un răspuns greşit la o problemă serioasă».

virulent, iar acceptarea eutanasiei nu se poate încadra în lista adevăratelor valori[342].

Să nu fim însă pesimişti prin excelenţă, pentru că încă mai sunt în societatea contemporană semne ale iubirii, iubire prezentă în familii exemplare, centre de ajutorare a vieţii, grupuri de voluntari, şi chiar medici care îşi trăiesc vocaţia cu conştiinciozitate şi moralitate[343].

Biserica, şi nu numai, ne învaţă că «dacă pe de o parte viaţa este un dar al lui Dumnezeu, pe de altă parte, moartea este inevitabilă, aşadar, este necesar ca noi, fără să grăbim în vreun mod ceasul morţii, să ştim să o acceptăm cu deplina conştiinţă a responsabilităţii noastre şi cu toată demnitatea»[344].

---

342 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 95.

343 IOAN PAUL AL II-LEA, *Enc. Evangelium Vitae*, § 26.

344 CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația despre eutanasie*, p. 15.

III. CONCLUZII

După cum am putut vedea pe parcursul acestei lucrări, „cultura morții" poate lua diferite înfățișări, unele mai discrete, altele mai frapante. Mass-media pot fi folosite atât pentru promovarea unei „culturi a morții", dar și pentru răspândirea unei „civilizații a iubirii".

În contextul societății postmoderne care aduce nenumărate schimbări în viața socială, politică, economică, dar și religioasă, fiecare dintre noi este chemat să aleagă calea cea îngustă a moralității autentice, promovând educarea adevăratelor valori umane.

Astfel, consumismul, excesul, dependența, poluarea, violența, pornografia, prostituția, avortul, eutanasia etc. nu vor fi niciodată soluții și alternative la problemele inerente cu care ne vom confrunta de-a lungul vieții noastre terestre.

Dacă pentru unii dintre noi lupta pro-life (pentru viață) nu înseamnă mai nimic, dacă nu chiar nimic, pentru alții înseamnă lupta împotriva avortului și cam atât. Consider că adevărata lupta pro-life trebuie dată la un nivel mult mai profund, pentru că avortul este o consecință a unei mentalități deficitare și nu avortul este cauza unei mentalități dezumanizate.

Dacă vrem ca în misiunea noastră de propovăduitori ai Evangheliei vieții să nu ne plafonăm și să ne îmbătăm cu apă rece atunci când reușim să închidem vreo două-trei clinici de avort datorită protestelor noastre sau să împiedicăm să avorteze

câteva femei disperate cărora le acordăm un sprijin de moment după care le lăsăm în voia sorţii, ci trebuie să luptăm pentru implementarea unei mentalităţi sănătoase încă de la rădăcină. Astfel, pornind de la respectul pe care fiecare dintre noi ar trebui să îl aibă în primul rând pentru propria lui viaţă şi apoi pentru a celuilalt, atunci când vom reuşi cu adevărat să ne iubim pe noi înşine şi pe cei din jurul nostru ca pe noi înşine, vom înţelege menirea unei legi nescrise care ne arată că o viaţă autentică este o viaţă echilibrată, presărată cu o conştiinţă onest formată după principii divine acordate umanităţii de Dumnezeu prin Revelaţie şi păstrate cu străşnicie de Biserica lui Cristos, implicit Biserica Catolică, dar nu numai.

Dacă vom alege să ducem o viaţă sănătoasă încă de la cele mai nesemnificative gesturi, cum ar fi: o alimentaţie sănătoasă, o planetă sănătoasă protejată de fiecare dintre noi fără a deveni ecologişti fanatici, o societate de consum bazată pe necesitate şi nu pe câştig şi exces, educarea copiilor în spirit caritabil şi având drept fundament o moralitate autentică, vom reuşi să contrabalansăm efectele nocive cauzate de societatea consumistă, de pornografia care ne înconjoară, de violenţa care ne amărăşte sufletele, iar datorită educaţiei noastre sexuale atent şi corect construite de propria familie, de Biserică şi de societate, vom reuşi nu doar să eliminăm treptat avortul, dar să avem o mentalitate cu adevărat pro-life în care avortul şi eutanasia nu sunt acceptate sau chiar promovate ca alternative, ca drepturi ale individului.

Moartea lui Dumnezeu anunţată de Nietzsche nu este de fapt eliminarea definitivă şi irevocabilă a oricărei divinităţi, ci introducerea unui alt Dumnezeu care îl are în centru pe Supraomul care nu are nevoie decât de el

însuşi. Şi dacă privim tendinţa unei părţi mai mult sau mai puţin semnificative din societatea contemporană, realizăm că omul postmodern vrea să fie propriul lui Dumnezeu, eliminând din legislaţia civilă tot ce stă în calea propriei lui pseudo-fericiri.

Soluţia nu se găseşte nicidecum în fuga de societate ca de diavol, ci în trăirea unei vieţi pline de iluminarea Spiritului Sfânt pentru ca fiind torţe ale adevărului să aducem lumina lui Cristos în societatea parcă prea mult secularizată.

Chiar dacă la prima vedere lucrarea mea pare a fi una sumbră, pesimistă, consider că este, de fapt, o lucrare ancorată în realitate, o realitate uneori crudă, alteori delicată, dar care îşi va pierde sensul dacă ne uităm identitatea de creştini şi nu vom colabora cu Spiritul Sfânt pentru a ne îndeplini misiunea de sare a pământului.

Există diverse organizaţii catolice, ortodoxe, protestante sau laice care promovează viaţa şi dau o mână de ajutor celor aflaţi în dificultate, dar dacă fiecare dintre noi va fi dispus să facă ceva pentru această Evanghelie a vieţii, vom transforma picăturile de apă (adică cei care luptă) ce astăzi încearcă să spele lumea de suferinţă şi păcat, într-un ocean ce va îneca omenirea în iubire autentică.

IV. BIBLIOGRAFIE

***, «Avortul cu medicamentul RU 486 (Mifepristone)» în http://www.avort.ro/avort-RU-486.php [28-06-2010].

***, «2.000 de britanici uciși prin eutanasie» (BBC News) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html [24-06-2010].

***, «400 de cazuri de eutanasie în Belgia în 2005» (Evening Echo), (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/ cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html [27-06-2010].

***, «62% din medicii britanici administrează pacienților medicamente de ameliorare a durerii fiind conștienți că acestea le-ar putea grăbi moartea» (The Guardian), (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html [28-06-2010].

***, «Ad Gentes» în *Conciliul Vatican II*, ed. ARCB, București 2000.

***, «Apostolicam Actuositatem» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Christus Dominus» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Dignitatis Humanae» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Dei Verbum» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Gravissimum Educationis» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Inter Mirifica» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Lumen Gentium» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Nostra Aetate» în *Conciliul Vatican II*.

***, «Afluenţa, boala bogăţiei» în *Evenimentul zilei*, 26.01.2007 în http://www.evz.ro/detalii/stiri/afluenta-boala-bogatiei-427736.html [23-06-2010].

***, «Amendată de 900 de ori pentru prostituţie», *Gardianul* (01.11.2007 - ziarul nu mai apare).

***, «Avortul - o experienţă neplăcută», (14.06.2004) în http://sanatate.ele.ro/Avortul-o-experienta-neplacuta_--a1163.html [24-06-2010].

***, «Avortul – pro sau contra?» în http://www.roportal.ro/discutii/ftopic7984.html [28-06-2010].

***, «Colegiul Regal al Obstetricienilor şi Ginecologilor din Marea Britanie deschide posibilitatea infanticidului copiilor cu handicap», *Times* (5.11.2006) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-xxxii_6070.html [28-06-2010].

***, «Cum rămâne cu tot răul care se face în numele lui Dumnezeu?» în http://www.everystudent.ro/a/raul.html [28-06-2010].

***, «Eutanasia: un „bine" sau o crimă?» în http://www.bascalie.ro/3dp/forum/discutii_1004.html [28-06-2010].

***, «Eutanasia» în http://www.sfaturimedicale.ro/eutanasia.html [27-06-2010].

***, «Eutanasia» în www.studiatibiblia.ro (site-ul nu mai funcţionează).

***, «Fenomenul violenţei domestice» în www.fundatiasensiblu.ro (articolul nu mai este disponibil).

***, «Fericire la pungă.», *Evenimentul zilei* (18.05.2003) în http://www.evz.ro/detalii/stiri/fericirea-la-punga.html-616803.html [28-06-2010].

***, «Mesajul SUA: nu legalizaţi prostituţia!», *Evenimentul zilei* (14.02.2008) în http://www.evz.ro/detalii/stiri/ mesajul-sua-nu-legalizati-prostitutia--394543.html [28-06-2010].

***, «Minorii exploataţi sexual provin din familii destrămate», *Evenimentul zilei* 12.02.2008 în http://www.evz.ro/detalii/stiri/minorii-exploatati-sexual-provin-din-familii-destramate-394400.html [28-06-2010].

***, «Reglementarea instituţiei avortului în România» în http://www.suntgravida.ro/sarcina/Reglementarea-institutiei-avortului-in-Romania.html [28-06-2010].

***, «Senatul Cehiei se opune diminuării pedepsei pentru eutanasie» (Life News), (14.06.2006) în http://ro.altermedia.info/cultura-vietii/breviar-pro-vita-x_4321.html [28-06-2010].

***, «Sinuciderea, o modă printre adolescenţi. Copilul dumneavoastră are probleme emoţionale?» (28.05.2008) în http://www.realitatea.net/sinuciderea--o-moda-printre-adolescenti--copilul-dumneavoastra-are-probleme-emotionale_287987.html [28-06-2010].

***, «Specialiştii în Pneumologie trag un semnal de alarmă: Milioane de români, îmbolnăviţi de poluare!», *Cronica română* (20.03.2008) în *http://www.cronicaromana.ro/specialistii-in-pneumologie-trag-un-semnal-de-alarmamilioane-de-romani-imbolnaviti-de-poluare.html* [27-06-2010].

***, «Stop violenţa în şcoli» în www.stopviolentainscoli.ro (site-ul nu mai funcţionează).

***, «Tăriceanu cere măsuri de reducere a emisiilor de dioxid de carbon», *Ecologic – mediu şi dezvoltare durabilă*, 37/04.2008, p. 6.

***, «Un ministru italian asimilează eutanasia din Olanda practicilor naziste» (The Daily Standard), (27.03.2006) în http://www.mdn.md/print.php?id=2703&lang=ro [28-06-2010].

***, «Un sfert de milion de avorturi pe an» (16.03.2005) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=9897&lang=r [28-06-2010].

***, «Unsprezece mituri despre prostituţie» (04.05.2007) în http://www.antiprostitutie.ro/ 2007/05/04/unsprezece-mituri-despre-prostitutie/ [28-06-2010].

***, «Violenţa domestică» în http://www.roportal.ro/discutii/ftopic1807.html [28-06-2010].

***, «Violenţa în familie» în http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_3/frauenrechte/warum/familie.htm [28-06-2010].

***, «Violenţa în familie» în http://www.politiaromana.ro/violenta_in_familie.htm [28-06-2010].

***, «Violenţa încurajată de televizor», *Evenimentul zilei* (14.12.2005) în http://www.evz.ro/detalii/stiri/violenta-incurajata-de-televizor.html-701254.html [28-06-2010].

***, *Stop violenţa în familie*, ed. Lumen, Iaşi 2006.

ACADEMIA ROMÂNĂ, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionar explicativ al limbii române*, ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti 1998.

ADĂSCĂLIŢEI, Virgil, «Starea femeii înainte, în timpul şi după avort» în http://www.calificativ.ro/STAREA_FEMEII_INAINTE_IN_TIMPUL_SI_DUPA_AVORT-a9959.html [23-06-2010].

AGENŢIA NAŢIONALĂ ANTIDROG, «Alcoolul» în http://www.ana.gov.ro/rom/alcoolul.htm [24-06-2010].

_____, «Strategia Națională Antidrog 2005-2012» în http://www.ana.gov.ro/rom/strategia1.htm [24-06-2010].

ANDREI, Alina, «Alarmant - Consumul de droguri din România va lua amploare», *Tansilvania Express* (articolul nu mai poate fi consultat online).

ANDRU, Vasile, *Exorcismele*, ed. Paralela 45, Piteşti 2006².

ARNĂUTU, Irine, «Ziua internațională a familiei» în *Info-Sănătatea* mai/2008, p. 12-13.

BACOV, Marian, *Istoria cruzimii*, ed. Punct, Bucureşti 1998.

BAUDRY, Patrik, *Erotismul şi pornografia*, trad. Alina Mihaela Băluţ, ed. Eurosong&book, Bucureşti 1998.

BAUMAN, Zygmunt, *Etica postmodernă*, trad. Doina Lică, ed. Amarcord, Timişoara 2000.

BĂDĂLAN TURCITU, Alina, «Un ucigaş rapid şi sigur. Periculos: convieţuirea cu sulful», *Gândul* (05.02.2008) în http://www.gandul.info/natura/un-ucigas-rapid-si-sigur-2364544, [24-06-2010].

BĂDESCU, Gabriel - KIVU, Mircea - POPESCU, Raluca - RUHINIŞ, Cosima - SANDU, Dumitru - VOICU, Ovidiu, «Barometru de opinie publică – Viaţa în cuplu» (mai 2007), Fundaţia Soros în *www.soros.ro* [24-06-2010].

BENEDICT AL XVI-LEA - «Discursul Sfântului Părinte Papa Benedict al XVI-lea adresat participanţilor la Congresul Internațional *Uleiul pe răni*» (05.04.2008) în http://documente.catholica.ro/discursul-papei-despre-divort-si-avort-2008/ [24-06-2010].

_____, «Botezând, Papa denunţă cultura morţii» (08.01.2006) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=11368&lang=r [28-06-2010].

_____, «Papa condamnă violenţele în numele lui Dumnezeu» (26.02.2006) în *http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=11650&lang=r* [24-06-2010].

____, *Enciclica Deus caritas est* (25.12.2005), ed. Presa Bună, Iaşi 2006.

____, *Enciclica Spe Salvi*, ed. Presa Bună, Iaşi 2007.

BOSMANS, Phil, *În tine este fericirea!*, trad. Eugenia Harapcea, ed. ARCB, Bucureşti 1997.

____, *Mi-eşti drag!*, trad. Eugenia Harapcea, ed. ARCB, Bucureşti 1999.

BOTEZATU, Grigore - HÎNCU, Andrei, *Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti*, ed. Litera Internaţional, Bucureşti-Chişinău 2001.

BRECK, John, «Pornografia, o iconografie demonică» în *Pornografia, o iconografie demonică*, coautori Ionuţ BILIUŢĂ şi Vasile MANEA, ed. Patmos, Cluj-Napoca 2006, p. 91-118.

____, *Darul sacru al vieţii*, ed. Patmos, Cluj-Napoca 2001.

BRUNE, François, *Fericirea ca obligaţie. Eseu despre standardizarea prin publicitate*, trad. Costin Popescu, ed. Trei, Bucureşti 1996.

BUTA, Mircea Gelu, «Despre morala medicală şi învăţătura creştină» în Mircea Gelu BUTA (coord.), *Medicii şi Biserica. Calitatea vieţii la omul suferind. Alimentaţie şi spiritualitate creştin-ortodoxă*, vol. II, ed. Renaşterea, Cluj-Napoca 2004, p. 27-31.

CASTALI, Luminiţa, «Blaga promite femeilor democrate legalizarea prostituţiei», *Gardianul* (06.03.2008 - ziarul nu mai apare).

CATANĂ, Francisca M. - TOMA, Laura, «Milioane de „refugiaţi" din cauza poluării sonore», *Adevărul* (13.11.2007) în *http://www.adevarul.ro/articole/milioane-de-refugiati-din-cauza-poluarii-sonore/331849* [24-06-2010].

CERNEA, Anca Maria - CERNEA, Vincent Jean Pierre, «Postmodernism şi civilizaţie creştină în problematica bioeticii» în *Pleroma*, 3/09.2007, p. 109-198.

CHIRILĂ, Pavel – BANDOIU, Andreea - ROTAM, Bianca, «Argumente medicale împotriva legiferării prostituţiei» în ***, *Faţa ascunsă a prostituţiei legalizate*, Bucureşti 2002, p. 14-21.

CHIVU, Ştefan, «Schimbările climatice ne fac mai bolnăvicioşi. Previziune: Creşterea temperaturii globale-efecte negative şi asupra sănătăţii», *Adevărul* (01.02.2008) în http://www.gandul.info/sanatate-food-drink/schimbarile-climatice-ne-fac-mai-bolnaviciosi-2359941 [24-06-2010].

____, «Stilul de viaţă modern ne îmbolnăveşte?» în *Gândul* (14.03.2008), p. 8.

CICU, Gabriel, «Comunitatea Terapeutică. De la istorie la modelul teoretic» în http://www.ana.gov.ro/rom/studii1.htm [24-06-2010].

CIMPOERU, Livia, «Poluarea, în viziune religioasă, este un atentat asupra creaţiei divine», *Adevărul* (12.03.2008) în http://www.adevarul.ro/international/in_jurul_lumii/Poluarea-viziune-religioasa-atentat-creatiei_0_32997725.html [26-06-2010].

COMISIA PONTIFICALĂ PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Communio et progressio* (23.03.1971), ed. Presa Bună, Iaşi 2003,

COMISIA TEOLOGICĂ INTERNAŢIONALĂ, *Memorie şi reconciliere – Biserica şi greşelile din trecut*, trad. pr. Anton Iştoc, ed. Presa Bună, Iaşi 2000,

CONFERINŢA BISERICILOR EUROPENE ŞI CONSILIUL CONFERINŢEI EPISCOPILOR EUROPENI, *Charta œcumenica. Linii directoare pentru*

cooperarea crescândă dintre Bisericile din Europa (22.04.2001), ed. Presa Bună, Iaşi 2003.

CONGREGAŢIA PENTRU DOCTRINA CREDINŢEI, *Consideraţii referitoare la proiectele de recunoaştere legală a uniunilor dintre persoane homosexuale* (3.06.2003), ed. Presa Bună, Iaşi 2003.

____, *Declaraţia despre eutanasie* (5.05.1980), ed. Presa Bună, Iaşi 2007.

____, *Donum Vitae* (22.02.1987), ed. Presa Bună, Iaşi 2004.

CONSILIUL NAŢIONAL AL AUDIOVIZUALULUI, Studii şi cercetări Audiovizuale, Nr. 2/2004, « Expunerea copiilor la programele radio şi tv» în http://arhiva.cna.ro/cercetari /studii/Studii%20nr%202.pdf

____, Studii şi cercetări Audiovizuale, Nr. 3/2004, «Influenţa mass-media asupra electoratului» în http://arhiva.cna.ro/ cercetari /studii/Studii%20nr%203.pdf [27-06-2010].

CONSILIUL PONTIFICAL PENTRU COMUNICAŢII SOCIALE, *Etica în comunicaţiile sociale*, ed. Presa Bună, Iaşi 2000.

____, *Etica în publicitate*, Iaşi 2004.

____, *Pornografia şi violenţa în mijloacele de comunicare: un răspuns pastoral*, Iaşi 2002.

____, *Etica în Internet. Biserica şi Internetul* (22.02.2002), ed. Presa Bună, Iaşi 2002.

CONSILIUL PONTIFICAL PENTRU LAICI, *Demnitatea persoanei în vârstă şi misiunea sa în Biserică şi în lume* (01.10.1998), ed. Presa Bună, Iaşi 1999.

CROITORESCU, Ionela, «Schimbările climatice distrug pielea şi ochii», *Evenimentul zilei* (07.04.2008) în http://www.evz.ro/articole/detalii-articol/798675/Schimbarile-climatice-distrug-pielea-si-ochii/, [27-06-2010].

DABU, Nicolae Napoleon, «Eutanasia, compasiune sau crimă?» în http://www.laurentiudumitru.ro/eutanasia. php [27-06-2010].

DALAI LAMA, *Etica noului mileniu*, ed. Ştiinţifică, Bucureşti 2000.

DE CARLI, Mercedes Indri, *Speranţa înseamnă*, coautor Barbara LOMBARDI, ed. Pauline, Bucureşti 2002.

DIACONU, Mădălina, *Despre miresme şi duhori – o interpretare fenomenologică a olfacţiei*, ed. Humanitas, Bucureşti 2007.

DIONISIE PSEUDO-AEROPAGITUL, *Ierarhia Bisericească*, trad. Cicerone Iordăchescu, ed. Institutul European, Iaşi 1994.

DOBRESCU, Paul - BÂRGĂOANU, Alina, *Mass Media şi societatea*, ed. comunicare.ro, Bucureşti 2003².

DUMEA, Claudiu, «Planificarea naturală a familiei» în Claudiu DUMEA (coord.), *Planificarea familială*, Asociaţia Medicilor Catolici, Iaşi 2001, p. 33-66.

____, *Decalogul*, ed. ARCB, Buzău 1999, format electronic preluat de pe site-ul www.pastoratie.ro.

ENCIU, Dorina, «Studii. Bordelurile nu rezolvă totul: Legalizarea prostituţiei întăreşte mafia», *Gândul* (02.10.2007) în http://www.gandul.info/societatea/ legalizarea-prostitutiei-intareste-mafia-942842 [27-06-2010].

EUROPEAN AGENCY FOR SAFETY AND HEALTH AT WORK, «Violence at work» în http://osha.europa.eu/en/ publications/factsheets/24 [23-06-2010].

FLAGEUL, Noël, «Violenţa financiară», în Gilles FERRÉOL - Adrian NECULAU (coord.), *Violenţa: aspecte psihosociale*, ed. Polirom, Iaşi 2003, p. 263-271.

GHEORGHE, Virgiliu – CRIVEANU, Nicoleta - DRĂGULINESCU, Andrei, *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*, ed. Prodromos, Bucureşti 2007.

GHEORGHE, Virgiliu, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, ed. Evanghelismos, București 2005.

GRAUR, Aurel – VOICU, Anca – GARABET, Mihaela - OȚET, Alexandru, «Violența pe monitorul calculatorului» în *Seminarul Internațional Cum poate educația să prevină violența și să dezvolte toleranța și înțelegerea*, ed. Casa Corpului Didactic Sinaia 2002, p. 82-85.

GUÉGUEN, Nicolas, *Psihologia consumatorului – Factori care ne influențează comportamentul de consum*, trad. Marius Roman, ed. Polirom, Iași 2006.

GUVERNUL ROMÂNIEI, «Hotărâre nr. 1385/2009 din 18/11/2009 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului», Publicat in Monitorul Oficial, Partea I nr. 807 din 26/11/2009.

HAWKING, Stephen W. - MLODINOW, Leonard, *O mai scurtă istorie a timpului*, trad. Gheorghe Stratan, ed. Humanitas, București 2007.

HRIȘMAN, Andrei-Claudiu, *În căutarea moralității… pur și simplu viață*, ed. Viața Creștină, Cluj-Napoca 2004.

ILIE-BOLOGA, Lia, «Violența școlară - Factori de risc în adolescență» în http://www.apsi.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=201 [28-06-2010].

ILIESCU, Ion, *Viața politică între violență și dialog*, ed. Semne, București 2005[2].

ILUȚ, Petru, *Familia – cunoaștere și asistență*, ed. Argonaut, Cluj-Napoca 1995

INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ, *Anuarul Statistic al României* (2004) în http://www.insse.ro.

IOAN PAUL AL II-LEA, «Papa condamnă violenţa în numele lui Dumnezeu» (03.12.2003) în *http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=7342&lang=r* [28-06-2010].

_____, *Ecclesia in Europa* (28.06.2003), ed. Presa Bună, Iaşi 2003.

_____, *Enciclica Evangelium Vitae* (25.03.1995), ed. ARCB, Bucureşti 2007.

_____, *Enciclica Familiaris consortio* (22 noiembrie 1981), ed. Presa Bună, Iaşi 1994.

_____, *Scrisoare către bătrâni*, ed. Resa Bună, Iaşi 1999.

_____, *Scrisoarea apostolică Ad tuendam fidem*, ed. Presa Bună, Iaşi 2000.

_____, *Scrisoarea Apostolică Novo millenio ineunte* (06.01.2001), ed. Presa Bună, Iaşi 2001.

_____, *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, Bucureşti 1994.

KEMPIS, Thomas à, *Imitaţiunea lui Cristos*, trad. Andrei Brezianu, ed. ARCB 1995, *www.catholica.ro*

LALĂ, Adrian, «Aerul din capitală omoară anual 20000 de oameni», *Evenimentul zilei* (31.03.2008) în http://www.evz.ro/detalii/stiri/aerul-din-capitala-omoara-anual-20000-de-oameni-797784.html [28-06-2010].

LEWIS, Clive Staples, *Treburi cereşti.Lecturi zilnice II*, vol. 2, trad. Mirela Adăscăliţei, ed. Humanitas, Bucureşti 2005.

LIICEANU, Aurora, «Violenţa umană: o neliniştе a societăţii contemporane» în Gilles FERRÉOL -Adrian NECULAU (coord.), *Violenţa: aspecte psihosociale*, ed. Polirom, Iaşi 2003.

LIPOVETSKY, Gilles, *Fericirea paradoxală – Eseu asupra societăţii de hiperconsum*, trad. Mihai Ungurean ed. Polirom, Iaşi 2007.

LUBAC, Henri de, *Drama umanismului ateu*, trad. Cornelia Dumitru, ed. Humanitas, Bucureşti 2007.

LUCZAK, Hania, «Cum ne guvernează stomacul gândirea», *Geo* 2/2008, p. 24-40.

LUPUŞORU, Gheorghe, «Eutanasia - crimă sau drept inalienabil al omului?» (07.01.2006) în http://www.curaj.net/?p=322 [28-06-2010].

LYON, David, *Postmodernitatea*, trad. Luana Schidu, Ed. Du Style, Bucureşti 1998.

MARCU, Claudia, «Prostituatele mor repede. Rata deceselor, de 40 de ori mai mare decât a populaţiei generale», *Gardianul* (13.02.2008 - ziarul nu mai apare).

MĂRTINCĂ, Isidor, *Etica doctrinei sociale creştine*, ed. ARCB, Bucureşti 1999.

MENICHELLI, Edoardo - CROCETTA, Leonello *Nebunia de a fi împotriva vieţii*, Bucureşti 1998.

MICHELS, Nancy, *Recuperarea emoţională a femeilor după avort*, ed. Operation Mobilisation, 1997.

MIHALCEA, Eugenia «Ne vom vindeca de febra cumpărăturilor în 5-10 ani», *Evenimentul zilei* (14.12.2007) în http://www.evz.ro/detalii/stiri/ne-vom-vindeca-de-febra-cumparaturilor-in-5-10-ani-2088.html [28-06-2010].

MOSTAVI, Mihaela Cristina, «Familia în România, noi abordări», *Info-Sănătatea* mai/2008, Bucureşti, p. 4.

MUREŞAN, Lucian, «Cuvântul ÎPS Lucian MUREŞAN pentru Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea Creştinilor» (18.01.2002) în http://www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=2533&lang=r [28-06-2010].

PAPADOPOL, Raluca, «Norica este anti-prostituţie», *Ziua* (13.02.2008 - ziarul nu mai apare).

PARASCHIVOIU, Cosmina, «Impactul mass media scrise asupra tinerilor» în *Seminarul Internaţional Cum poate educaţia să*

prevină violenţa şi să dezvolte toleranţa şi înţelegerea, ed. Casa Corpului Didactic Sinaia 16-18 mai 2002.

PAUL AL VI-LEA, *Enciclica Humanae Vitae* (25.07.1968), ed. Presa Bună, Iaşi 1994.

PESSINA, Adriano, «Eutanasia: un răspuns greşit la o problemă serioasă», (21.03.2006) în http://www.oecumene.radiovaticana.org /rom/Articolo.asp?c=71446 [27-06-2010].

PETER, Anamaria, «Avortul pe post de „leac al iresponsabilităţii"», *Cetăţeanul Clujean*, 26/18-24.03.2008, p. 19.

PETRE, Dan - ILIESCU, Dragoş, *Psihologia reclamei şi a consumatorului*, vol. 2: *Psihologia reclamei*, ed. Comunicare.ro, Bucureşti 2005.

POROT, Antoine - POROT, Maurice, *Toxicomaniile*, trad. George David, ed. Ştiinţifică, Bucureşti 1999.

PRUTEANU, George Mihail, «Cuvântare în Senat: Violenţa la televiziune şi „vrăjitoare"» (18.02.2002) în http://www.pruteanu.ro/6atitudini/2002.02.18(violenta+vrajitoare).htm [28-06-2010].

RAHNER, Karl, *Le chrétien et la mort*, ed. Desclée de Brouwer, Paris 1966.

RAICIU, Tudor, «Avortul lasă urme adânci în psihicul femeilor. Ce pot dura chiar şi cinci ani de zile» (12.12.2005) în http://news.softpedia.com/news/ Avortul-lasa-urme-adanci-in-psihicul-femeilor-ro-14600.shtml [28-06-2010].

ROCCELLA, Eugenia - SCARAFFIA, Lucetta, *Împotriva creştinismului – ONU şi Uniunea Europeană ca nouă ideologie*, trad. Cornel DÂRLE, Presa Universitară Clujeană, Cluj 2007.

ROMAN, Cristian, «România. O ţară violentă» (19.042007) în www.cristiroman.ro (articolul nu mai este disponibil).

ROMPRES, «Cetăţenii vor putea consulta on-line informaţii despre poluare», *Ecologic – mediu şi dezvoltate durabilă*, 37/04.2008, p. 4.

ROSOGA, Cornelia, «Diaspora se opune legalizării prostituţiei», *Gardianul* (18.08.2007 - ziarul nu mai apare).

ROŞAN, Adrian, *Violenţa juvenilă şcolară*, ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2006.

SCRIPCARU, Gheorghe - CIUCĂ, Aurora – ASTĂRĂSTOAE, Vasile - SCRIPCARU, Călin, *Bioetica, ştiinţele vieţii şi drepturile omului*, ed. Polirom, Iaşi 1998.

SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei* (24.11.1983), ed. Presa Bună, Iaşi 2000.

SGRECCIA, Elio - TAMBONE, Victor, *Manual de bioetică*, Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, Bucureşti 2001.

SINODUL DIECEZAN, *Biserica şi mass-media*, ed. Presa Bună, Iaşi 2004.

SÎNZIANU, Simona-Gabriela, *Violenţa în familie prezentată în presa din România*, ed. Lumen, Iaşi 2006.

STAN, George, *Teologie şi Bioetică*, ed. Biserica Ortodoxă, Alexandria 2001.

STAVROS, Constantin, *Droguri concomitente – alcool, tutun, cafea*, ed. Medicală, Bucureşti 1988.

ŞERBAN, Magda, «Poluarea afectează inteligenţa copiilor», *Adevărul* (21.02.2008) în http://www.adevarul.ro/societate/viata/Poluarea-afecteaza-inteligenta-copiilor_0_33597195.html [28-06-2010].

ŞUTEU, Adina, «Poluarea aerului, mai letală ca accidentele», *Adevărul* (16.10.2007) în http://www.adevarul.ro/actualitate/Poluarea-aerului-letala-accidentele_0_35998241.html [28-06-2010].

TĂMAŞ, Ioan, *Mic dicţionar creştin catolic*, ed. Sapientia, Iaşi 2001.

TĂNASE, Mihai, «Cheltuielile cu mâncarea vor aduce anul acesta 20 de miliarde de euro», *Ziarul Financiar* (06.03.2008) în http://www.zf.ro/eveniment/ cheltuielile-cu-mancarea-se-vor-duce-anul-acesta-la-20-de-miliarde-de-euro-3101614 [28-06-2010].

TRIF, Almoş Bela – ASTĂRĂSTOAE, Vasile – COCORA, Liviu, *Euthanasia – suicidul asistat – eugenia*, ed. Infomedica, Bucureşti 2002.

VALDÉS, Ariel Ávarez, *Ce ştim despre Biblie 4*, trad. pr. Mihai Pătraşcu, ed. Sapientia, Iaşi 2006.

____, *Ce ştim despre Biblie* 9, trad. pr. Mihai Pătraşcu, ed. Sapientia, Iaşi 2006.

WARREN, Mary Anne, «Avortul» în Peter SINGER (coord.), *Tratat de etică*, Bucureşti 2006, p. 333-344.

WEBER, Max, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, trad. Ihor Lemnij, ed. Humanitas, Bucureşti 2003.

ZENKOVSKY, V.V., *Convorbiri cu tinerii despre sexualitate*, trad. Stelian ILIESCU - Paraschiv ANGELESCU, ed. Bizantină, Bucureşti 1998.

Prescurtări tehnice

ARCB - Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti
dr. – doctor
ed. – editura
enc. - enciclica
ex. - exemplu
jr. - junior
nr. – număr
p. – pagina/pagini
pont. – pontifical/ă
pr. – preot
prof. – profesor
trad. - traducere
vol. – volum

Editura Galaxia Gutenberg
www.galaxiagutenberg.ro
contact@galaxiagutenberg.ro

♦ ♦ ♦

Redactor: Cristina Palici
Tehnoredactor: Georgiana Tremurici

♦ ♦ ♦

Tiparul executat de
SC GUTENBERG SRL
435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11
Tel./fax: 0262-385786; 0723-377599
E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro
www.galaxiagutenberg.ro
www.librariilegutenberg.ro